

155.5
พ 9:32
ร.2

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

ปริศยานิพนธ์

ของ

เพชวารี ผลภาค

18 S.A. 2539

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2539

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

0.53.39

1.50.45

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปฏิญานพนธ์ฉบับนี้แล้วเห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

..... 22/10/59 ประธาน

(ดร.นิษดา จิตต์จรัส)

..... 10/10/59 กรรมการ

(ผศ.ประณต คำฉิม)

คณะกรรมการสอบ

..... 22/10/59 ประธาน

(ดร.นิษดา จิตต์จรัส)

..... 10/10/59 กรรมการ

(ผศ.ประณต คำฉิม)

..... 10/10/59 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผศ.มธุรี กุลแพทย)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปฏิญานพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... My moon คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่ 10 เดือน พ.ค. พ.ศ. 2539

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างดียิ่งของ ดร. นิยะดา จิตต์จรัส ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้ความเอาใจใส่ ให้คำแนะนำ และ ข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการทำวิจัย ตลอดจนให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความ กรุณาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เมธินันท์ ภิญโญชน ที่ได้กรุณา ให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประพนธ์ เค้าฉิม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ มอริ กุลแพทย กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อแก้ไขต่าง ๆ รวมทั้ง ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง และขอขอบคุณนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ คุณศิริพร พูลรักษ์ คุณกมลทิพย์ ละแมนชัย คุณพัชรา พันธุ์ระวงศ์ ที่ให้ความช่วยเหลือ และ อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ และพี่ ๆ ขอขอบคุณเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่มี ส่วนช่วยเหลือ และให้กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้ด้วยดีเสมอมา

เพชวดี พลภาค

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ.....	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
	ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	6
	ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า.....	6
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	7
	นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
	นิยามปฏิบัติการ.....	10
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	15
	บทบาทของบิดามารดา.....	34
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความรู้สึกมีคุณค่าใน ตนเอง.....	48
	การปรับตัวกับเพื่อน.....	51
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	68
	ความแตกต่างระหว่างเพศกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	71
	ความแตกต่างระหว่างอายุกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	72
	สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	73
3	วิธีดำเนินการศึกษา.....	75
	ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	75
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	77
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	87
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	87

4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	90
ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิงกลุ่มวัยรุ่น ตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.....	92
ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านกับ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศและวัย.....	103
ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านในการทำนุภาพความรู้สึกมีคุณค่า ในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.....	108
ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่าง วัยรุ่นชายกับวัยรุ่นหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง.....	132
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	134
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	134
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	134
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	135
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	137
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	138
อภิปรายผล.....	142

ข้อเสนอแนะ.....	152
ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ.....	152
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	153
บรรณานุกรม.....	154
ภาคผนวก.....	172
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	197

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียน และเพศ.....	77
2 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	86
3 จำนวนวัยรุ่นจำแนกตามเพศ และวัย.....	90
4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ นักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวม.....	91
5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ วัยรุ่นกลุ่มรวม.....	93
6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นเพศชาย.....	95
7 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นเพศหญิง.....	97
8 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นตอนต้น.....	99
9 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นตอนกลาง.....	101

- 10 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง..... 104
- 11 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง..... 106
- 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution..... 108
- 13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม..... 110
- 14 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย..... 111
- 15 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution..... 113

- 16 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta)
ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นเพศชาย..... 114
- 17 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นเพศชาย โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย..... 115
- 18 แสดงค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย
(R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change)
ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง เมื่อใช้วิธี
Stepwise Solution..... 117
- 19 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta)
ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นเพศหญิง..... 119
- 20 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย..... 120
- 21 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาท
ของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย
(R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change)
ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น เมื่อใช้วิธี
Stepwise Solution..... 122

- 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta)
ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นตอนต้น..... 124
- 23 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นตอนต้น โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย..... 125
- 24 แสดงค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย
(R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change)
ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง เมื่อใช้วิธี
Stepwise Solution..... 127
- 25 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta)
ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นตอนกลาง..... 129
- 26 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ
มารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย..... 130
- 27 เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย
กับวัยรุ่นเพศหญิงในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.. 132
- 28 เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น
กับวัยรุ่นตอนกลางในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง..... 133

29	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายชื่อกับคะแนนรวมของแบบสอบถาม บทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา.....	193
30	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายชื่อกับคะแนนรวมของแบบสอบถาม การปรับตัวกับเพื่อน.....	195
31	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายชื่อกับคะแนนรวมของแบบสอบถาม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง.....	196

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินคุณค่าของตนเองตามที่ตนคิด ซึ่งประกอบด้วย ความรู้สึกต่าง ๆ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถ มีความสำคัญ มีคุณค่า ตลอดจน มีความชื่นชม พึงพอใจในตนเอง สามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาได้ด้วยความมั่นใจ มีจิตใจเปิดกว้างในการรับรู้ ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกลมกลืน จึงเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จ มีความสุข ดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Coopersmith. 1984 : n.d.; Del. 1977 : n.d.; จันทร์ฉาย นิตกษศิริกุล. 2532 : 19) ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลขาด ความรู้สึกต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วย่อมนำไปสู่ความรู้สึกและทัศนคติของปมด้อย เกิดความรู้สึกอ่อนแอ รับรู้คนในทางนิเสธ (Negative) อาจก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองไม่มีประโยชน์ไม่พึงพอใจในตนเอง ขาดการยอมรับนับถือตนเอง และสิ้นหวังในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของชีวิต (นวลละอ อสุภาพล. 2527 : 270; Rosenberg and Schooler. 1989 : n.d.)

โรเจอร์ (Rogers. 1964 : 189) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ในการพัฒนาบุคคลไปสู่การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ (Fully Functioning Person) และทาฟท์ (Taft, 1985 : 77) กล่าวถึงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองว่าเป็นรากฐานของภาวะสุขภาพจิต สังคม และบอกได้ถึงคุณภาพของชีวิตซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคริสเทนเซน (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Christensen. 1989) ที่พบว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองช่วย รังเสริมและปลูกฝังบุคคลให้มีแนวทางของชีวิตในทางที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลโดยตรงต่อการสร้างผลงาน ที่มีคุณภาพนอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของอีกหลายท่านที่พบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความ เกี่ยวข้องกับการประสบความสำเร็จ การประกอบอาชีพ และผลงาน เช่น ครุฑและคณะ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Crook and others. 1984) พบว่าความสำเร็จ ของการทำงานมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความก้าวหน้าในอาชีพ และความสำเร็จทางการศึกษาซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีอิทธิพลโดยตรงต่อทัศนคติต่ออาชีพ และความ

สำเร็จในการทำงาน นักเรียนที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะสามารถประสบความสำเร็จในระดับที่สูงกว่าและจากการศึกษาของแบรนด์เดน (Branden. 1969) พบว่าผู้ที่มีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าจะมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของตนเองไว้สูงกว่า มีความต้องการแสวงหาการกระทำที่ท้าทาย ซึ่งสมมติฐานดังกล่าวสนับสนุนว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีบทบาทสำคัญในการตัดสินระดับคุณภาพของผลงาน ความปรารถนาในการปฏิบัติงาน และแนวโน้มของการประสบความสำเร็จของบุคคลจากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลประสบความสำเร็จและพัฒนาไปสู่การเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ

× ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นภาวะทางจิตที่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นผลสะท้อนที่เกิดจากการสัมผัสและความรักของผู้เลี้ยงดู (Barry. 1989 : 13) ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานของการรับรู้ในคุณค่าของตนเองของเด็ก เด็กซึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีความรักและได้รับการยอมรับในคุณค่าของตนแล้วจะสะสมความรู้สึกของการมีคุณค่าของตนไว้ในจิตใจ ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิลลิวน (Sullivan) ที่กล่าวว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองถูกสร้างขึ้นตั้งแต่วัยทารก โดยมารดาจะเป็นแบบอย่างโครงสร้างคือความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็ก มารดาที่แสดงความรักและพอใจบุตร จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981 : 236) ที่พบว่าที่มาของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมของบิดามารดา กฎเกณฑ์ในการปกครองเด็กและการจัดการดูแลให้เด็กปฏิบัติตามที่บิดามารดากำหนดไว้ โดยการกำหนดและจำกัดขอบเขตพฤติกรรมอย่างคงเส้นคงวา เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง ฐานของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจึงพัฒนาขึ้นมาจากความรัก การยอมรับเด็กอย่างแท้จริงของบิดามารดา ซึ่งจะสร้างเสริมความรู้สึกที่มั่นคงของการรักตนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ส่งผลให้ขนาดของครอบครัวเปลี่ยนไป จากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้บทบาทของบิดามารดาเปลี่ยนไป จากที่สังคมเคยกำหนดไว้ให้มารดามีหน้าที่ต่าง ๆ ภายในครอบครัว ไม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่ปัจจุบันมารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านมากขึ้น ทำให้มารดามีเวลาดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรน้อยลง บิดาจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการภายในครอบครัวและการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น (นภาพร หะวานนท์ : 2520) ซึ่งช่วยทำให้บุตรมีความรู้สึกมั่นคง มีการรับรู้ที่กว้างขึ้น

เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตต่อไปครอบครัวใดที่ขาดบิดา หรือบิดาไม่สนใจบุตรเท่าที่ควรจะทำให้บุตรขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่สามารถเลียนแบบบทบาททางเพศชายของบิดา ทำให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ (Craig, 1979 : 250) เป็นปัญหาต่อสังคม และก่อให้เกิดการเสียบุคลิกภาพส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตต่อไป ดังนั้นบทบาทของบิดาจึงเป็นบทบาทที่สำคัญยิ่งต่อบุตร ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของเจคาส และชวอลป์ (Pinyuchon, 1992 ; อ้างอิงมาจาก Gecas & Schwalbe, 1986) ที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบิดามารดา และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นโดยศึกษาจากครอบครัวที่ประกอบด้วยบิดา มารดา และบุตรวัยรุ่นตอนปลาย จำนวน 128 ครอบครัว พบว่าการรับรู้ต่อพฤติกรรมของบิดามีผลต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นมากกว่าการรับรู้พฤติกรรมของมารดา แต่ผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิลลิวนที่กล่าวว่ามารดาจะเป็นแบบอย่างโครงสร้างต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็ก และในสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาพบว่าพฤติกรรมของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น โดยบาร์เบอร์, ชาดวิกส์ และเออร์เตอร์ (Pinyuhon, 1992 ; อ้างอิงมาจาก Barber, Chadwick และ Oerter, 1992) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของบิดามารดาที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน กับการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่นโดยศึกษาจากชาวอเมริกันและชาวเยอรมัน ผลการศึกษาพบว่าในกลุ่มชาวอเมริกัน การสนับสนุนจากบิดามารดา สภาพทางกายภาพ และความสัมพันธ์อันดีมีอิทธิพลอย่างมากต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ในกลุ่มชาวเยอรมันไม่เป็นเช่นนั้น ซึ่งคณะวิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพราะรูปแบบของวัฒนธรรม และความแตกต่างของกิจกรรมทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าความแตกต่างของวัฒนธรรม อาจเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าสำหรับสังคมไทย บทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในลักษณะใด มีความสอดคล้อง หรือแตกต่างกับผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้หรือไม่ ซึ่งผลการวิจัยนี้จะชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และตัวแปรใดส่งผลกระทบต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นมากกว่ากัน

นอกจากตัวแปรเกี่ยวกับพฤติกรรมของบิดามารดาแล้ว เบอร์เกอร์ (Berger. 1968) ได้ศึกษาพบว่า ความแตกต่างทางเพศเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เกอร์ติน และโจราร์ด (Pinyuchon. 1992 : 16 ; อ้างอิงมาจาก Guertin and Jourard. 1962) พบว่าความแตกต่างทางเพศเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาไม่ควรละเลย ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเพศหญิงจะถูกประเมินในเรื่องความอบอุ่นทางสังคมในหมู่ที่แคบกว่าเพศชาย ส่วน ซานฟอร์ด และโดโนวาน (Sanford and Donovan. 1985) พบว่าโดยเฉลี่ยแล้วผู้ชายมีการพัฒนาและดำรงไว้ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้หญิง และจากการที่เจคาส และชาวลอร์บ์ (1986) พบว่าตัวแปรด้านสัมพันธภาพระหว่างบุตรและบิดามารดา มีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กเพศชายมากกว่าเพศหญิง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่า เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่างเพศชายกับเพศหญิง เพศใดจะมีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่า อีกทั้งบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดามีความเกี่ยวข้องกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าของตนเองในเพศใดมากกว่า

นักจิตวิทยากล่าวว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก จะชยาสจากความรักความเอาใจใส่ของพ่อแม่ออกมาสู่บุคคลอื่นในครอบครัว และชยาสกว้างออกมาสู่เพื่อน ซึ่งเมื่อโตขึ้นปฏิบัติจากบุคคลรอบข้างจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่เขาแสดงออก หากเด็กได้รับความรักจากครอบครัวและเพื่อน ๆ ก็จะมีมองตนเองในทางบวก แต่ถ้าครอบครัวและเพื่อน ๆ ไม่เห็นคุณค่าของเขาแสดงความรักเกื้อกูล วิชาญวิจารณ์และไม่ยอมรับเขา สิ่งเหล่านี้ก็จะนำไปสู่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางลบ (Barry. 1989 : 98) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นตามอายุ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ฮาร์เตอร์ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Harter. 1990) กล่าวว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล จะมีการเปลี่ยนแปลงในขณะที่อยู่ในวัยรุ่นมากกว่าระยะใด ๆ เพราะเมื่อเด็กอยู่ระหว่างวัยรุ่นโรงเรียนและเพื่อน ๆ จะสนองความต้องการใหม่ ๆ ซึ่งบิดามารดาไม่สามารถสนองให้ได้ นั่นคือความต้องการตำแหน่งในสังคม เพราะฉะนั้นเด็กจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน มีความเข้าใจตนเอง มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพ มีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน เด็กจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่เพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันได้สนองตอบต่อเขา ยอมรับและวิชาญวิจารณ์ตัวเขา ทั้งในทางบวกและทางลบ เป็นผลให้เขาเกิดทัศนคติต่อตนเอง

ดังนั้น สัมพันธภาพกับเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น และพบว่า การยอมรับจากเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลคงไว้ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางบวก (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Eskilson Wiley, Muchlbauer และ Dodder. 1986) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1986) พบว่าทัศนคติของบิดามารดาเกี่ยวกับตนมีความสำคัญต่อวัยรุ่นเด็กตอนต้น คำวิพากษ์วิจารณ์และการยอมรับของเพื่อนมีความสำคัญมากขึ้นในวัยรุ่นตอนปลายและวัยรุ่น และฮาร์เตอร์ (Harter. 1990) ได้ให้ความเห็นว่าในวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลาย การให้คุณค่าต่อตนเองได้รับอิทธิพลจากการสนับสนุนจากเพื่อนมากกว่าการได้รับการสนับสนุนจากบิดามารดา และถ้าอายุมากขึ้นจะมีความมั่นใจในการประเมินตนมากขึ้น และมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากขึ้นด้วย

จากการประมวลแนวคิดและการศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อบุคคล ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนี้มีอยู่ในตัวบุคคลตั้งแต่วัยเด็ก และพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุจนถึงช่วงวัยรุ่นจะมีการพัฒนามากกว่าวัยอื่น และพบว่าพฤติกรรมของบิดามารดา สัมพันธภาพกับเพื่อนมีความเกี่ยวข้องกับระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนตัวแปรใดมีระดับความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่ากันในกลุ่มวัยรุ่นไทย และระดับความสัมพันธ์แตกต่างกันหรือไม่ รวมทั้งความแตกต่างของระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นชายกับวัยรุ่นหญิง ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต มีการเจริญเติบโตไปสู่การมีวุฒิภาวะ มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ ทำให้วัยรุ่นประสบปัญหามากมายในการดำเนินชีวิต และมีความลำบากในการปรับตัว (สุชา จันทน์เฒ. 2537 : 113) ถ้าวัยรุ่นได้รับความรักความเอาใจใส่จากบิดามารดา เป็นที่ยอมรับไว้วางใจจากเพื่อนปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี วัยรุ่นก็จะบุคคลที่มีความสุขรู้สึกชีวิตของตนเองมีคุณค่า (Erickson. 1968 : 128 ; Goebal and Brown. 1981 : 811) ผลการศึกษาที่ได้จะใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมและพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นให้มีระดับสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้วัยรุ่นสามารถพัฒนาไปเป็นผู้ใหญ่ที่พึ่งตนเองได้ และประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เป็นบุคคลที่มีศักยภาพต่อไป

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศและวัย
3. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านในการทำนุภาพความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
4. เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า <๒๐๓๗๖>

ผลของการศึกษารั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์ ดังต่อไปนี้

1. ได้ความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ในกลุ่มตัวอย่างอื่น หรือในด้านความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ต่อไป ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ทางวิชาการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน สามารถนำเนื้อหาสาระไปจัดทำคู่มือเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน
2. ให้แนวทางในการนำมาประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ ดังนี้
 - 2.1 ผลของการศึกษารั้งนี้จะชี้ให้เห็นถึงสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน ต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งจะช่วยให้สามารถวางแนวทางการเสริมสร้าง และพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเยาวชนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ในการให้คำแนะนำและความรู้แก่บิดามารดา และครอบครัว ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน และสถานศึกษา

2.2 ผลการศึกษาครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา

บทบาทของมารดา และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นเตือนให้บิดา และมารดา ได้เห็นความสำคัญในบทบาทของตนเอง และร่วมมือกันในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเพื่อพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

2.3 ผลการศึกษาครั้งนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวกับเพื่อน

และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางให้สถานศึกษา และทางครอบครัวได้ร่วมมือกันให้การช่วยเหลือ แนะนำแนวทางที่ถูกต้องแก่เยาวชนในด้านการปรับตัวกับเพื่อน ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนประสบความสำเร็จในเรื่องการคบเพื่อน ก่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อันเป็นพื้นฐานของสภาพจิตที่จะก้าวไปสู่ความมีศักยภาพแห่งตน (Self-Actualization) และเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

นักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวน 114 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ

นักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และนักเรียนเหล่านี้อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 761 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ลักษณะการศึกษาแบ่งออกเป็น

3.1 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

3.1.1 ตัวแปรที่หาความสัมพันธ์ ได้แก่

- บทบาทของบิดาโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน
- บทบาทของมารดาโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน
- การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน
- ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3.1.2 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
- เพศหญิง
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง

3.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศ และวัย

3.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

- ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- ความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3.3 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านในการทำนาศความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

3.3.1 ตัวแปรเกณฑ์ คือ

- ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3.3.2 ตัวแปรทำนาย ได้แก่

- บทบาทของบิดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- การปรับตัวกับเพื่อนโดยรวมและแต่ละด้าน

3.3.3 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
- เพศหญิง
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง

3.4 การศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

3.4.1 ตัวแปรต้น คือ

- เพศ แบ่งเป็น

- เพศชาย - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง
- เพศหญิง - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง

- วิธ แบ่งเป็น

วิธรุ่นตอนต้น	- เพศชาย
	- เพศหญิง
วิธรุ่นตอนกลาง	- เพศชาย
	- เพศหญิง

3.4.2 ตัวแปรตาม คือ

ความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

วิธรุ่น หมายถึง นักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และมีครอบครัวที่สมบูรณ์โดยอาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา แบ่งออกเป็น

1. วิธรุ่นตอนต้น หมายถึง นักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (อายุระหว่าง 13-15 ปี) ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. วิธรุ่นตอนกลาง หมายถึง นักเรียนชาย-หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (อายุระหว่าง 15-18 ปี) ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในกรุงเทพมหานคร

บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง

ชื่อ นามสกุล ตำแหน่ง

นิยามปฏิบัติการ

1. บทบาทของบิดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดา ที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ซึ่งประกอบด้วย บทบาท 5 ด้าน ดังนี้

1.1 บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรให้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ได้แก่

1.1.1 ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของบุตร

1.1.2 อบรมดูแลบุตรเมื่อบุตรเข้าสู่วิธรุ่น

- 1.1.3 คู่มือครูเมื่อครูไม่สบาย
- 1.1.4 รับฟังความคิดเห็นของบุตร
- 1.1.5 สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตร
- 1.1.6 ยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

1.2 บทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของบิดาในอันที่จะพัฒนาความรู้สึกรักของบุตรต่อสังคม ได้แก่

- 1.2.1 กำหนดกฎระเบียบต่างๆ สำหรับบุตร
- 1.2.2 ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 1.2.3 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 1.2.4 อาสาในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
- 1.2.5 เป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย
- 1.2.6 สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่สังคมนิยม

1.3 บทบาทด้านการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

- 1.3.1 ช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่างๆ
- 1.3.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
- 1.3.3 ตัดสินปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตร
- 1.3.4 ตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
- 1.3.5 ตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
- 1.3.6 ตัดสินใจเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบุตร

1.4 บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการหารายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 1.4.1 ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว
- 1.4.2 หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
- 1.4.3 เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- 1.4.4 สนใจโปรแกรมต่างๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น

1.4.5 วางแผนทางการเงินของครอบครัว

1.4.6 ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นอันดับแรก

1.5 บทบาทด้านสันตนาการ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในเวลาว่าง ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่

1.5.1 ส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง

1.5.2 สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร

1.5.3 หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว

1.5.4 หาเวลาว่างในแต่ละวันเพื่อจัดกิจกรรม

1.5.5 หาเวลาว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสันตนาการ

1.5.6 รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาว่างกับบุตร

บทบาทของบิดาสามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดบทบาทของบิดามีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่าพฤติกรรม 4 อันดับ โดยบุตรเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมใน 5 ด้าน คือ ด้านเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ แบบวัดนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจาก แบบวัดทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา ของ พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล (2533)

2. บทบาทของมารดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก หรือหน้าที่ของมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ซึ่งประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน เช่นเดียวกับบทบาทของบิดาในข้อ 1.1-1.5 และการวัดบทบาทของมารดา ใช้แบบวัดเดียวกับบทบาทของบิดา โดยบุตรเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของมารดา

3. การปรับตัวกับเพื่อน หมายถึง กระบวนการที่นักเรียนแสดงออกซึ่งความรู้สึนึกคิด และพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคบเพื่อน ทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ โดยพิจารณาจากความสามารถในการรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 การรู้จักและเข้าใจตนเอง หมายถึง การรู้จักและเข้าใจความรู้สึกที่มีต่อตนเองและเพื่อน การเข้าใจพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อเพื่อน และการแสดงพฤติกรรมต่อเพื่อน ได้อย่างเหมาะสมทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ

3.2 การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน ถือว่าเพื่อนเป็นบุคคลที่น่าคบ มีความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

3.3 การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึง การรู้จักและเข้าใจเพื่อน สามารถแสดงพฤติกรรมในการทักทายเพื่อนได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดการยอมรับ และมีสัมพันธที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับ

3.4 ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนที่สามารถร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเล่นกีฬา กิจกรรมของชุมชน ทำงานกลุ่มในห้องร่วมกับเพื่อนด้วยความสบายใจ และประสบความสำเร็จด้วยดี รวมทั้งเห็นประโยชน์ของบทบาทสมาชิก การเข้ากลุ่ม และการทำงานกับเพื่อน

การปรับตัวกับเพื่อน สามารถวัดได้โดยให้แบบวัดการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ที่สร้างขึ้นโดย จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528) สุรสิทธิ์ บุญสกุลณะ (2531) และรุจิราภา สิทธิปาน (2531) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมดัดแปลงและปรับปรุงให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมและครอบคลุมทุกด้านกับกลุ่มตัวอย่าง

4. ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง ทั้งทางบวกและทางลบ โดยการประเมินตนเองและกำหนดขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความมีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยอมรับจากสังคม ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สามารถวัดได้จากแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของ คูเปอร์สมิธ ฉบับที่ใช้กับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 8-15 ปี ซึ่งแปลและปรับปรุงโดย จันทร์ฉาน นิตกษศิริกุล (2532) โดยผู้วิจัยนำมาปรับปรุงและดัดแปลงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการศึกษาเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

- ความหมายของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับอัตมโนทัศน์
- องค์ประกอบของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- พัฒนาการของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- การเสริมสร้างเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
- ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

2. บทบาทของบิดามารดา

- ความหมายของบทบาท
- บทบาทใหม่ของบิดามารดา
- บทบาทของบิดา
- บทบาทของมารดา
- ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของบิดาและมารดา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

4. การปรับตัวกับเพื่อน

- ความหมายของการปรับตัว
- สาเหตุของการปรับตัว
- ลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวได้ดี

- อิทธิพลของเพื่อนในวัยรุ่น
 - ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวกับเพื่อนกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
 6. ความแตกต่างระหว่างเพศกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
 7. ความแตกต่างระหว่างอายุกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ความหมายของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้มีผู้ให้ความหมายของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไว้หลายท่าน ดังนี้

แสต็กเนอร์ (Stagner. 1965 : 197) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่ว่าคุณเองมีความสามารถที่จะเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้

ออสซูเบล (Ausubel. 1968 : 403) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกที่ว่าคุณเองมีความสามารถในการทำอะไรให้ประสบความสำเร็จ และมีความเชื่อว่าตนเองมีความสำคัญ และมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง

นอร์แมน (Norman. 1970 : n.d.) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่นำไปพัวพันกับการยอมรับนับถือ ความเชื่อมั่น และการชมเชย

★ มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 45; 1943 quoted in Tharenou. 1979 : 320) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าคุณเองมีคุณค่ามีความเข้มแข็ง มีสมรรถภาพในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มีความเชี่ยวชาญ และมีความสามารถ

ไวท์ (White. 1972 : 395) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง คือ คุณค่าของบุคคลที่ได้รับจากบุคคลที่มีความหมายต่อเรา แต่ที่สำคัญคือ คุณค่าที่บุคคลนั้นพิจารณาตัดสินเอง

ไอน์ (Ayn. 1975 : 1018) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นการผสมผสานกันระหว่างความมั่นใจในตนเองกับการยอมรับนับถือตนเอง ทำให้มีความมั่นใจว่าสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีค่า

เดล โปลิโต (Del Polito. 1977 : 72) กล่าวว่า เป็นการประเมินคุณค่าของตนเองตามที่ตนคิด ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกต่าง ๆ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถ มีคุณค่า

เซอร์เมน (Germain. 1978:n.d.) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของอัตมโนทัศน์ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้สึก การรับรู้คุณค่า และความเชื่อเกี่ยวกับบุคคลมีต่อตนเอง เป็นความรู้สึกในด้านบวกหรือด้านลบ ความพอใจหรือไม่พอใจในตนเอง

เบรนเดน (Branden. 1981 : 110, 125) กล่าวว่า เป็นลักษณะของความเชื่อมั่นและความนับถือในตนเองที่เกิดจากความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ความมั่นใจในความสามารถของตนที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่พอใจ

มิยาโมโตะ และ ดอร์นบัส (Lindgren and Harvey. 1981 : 268 Citing Miyamoto and Dornbush) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง คือ ปริมาณคุณค่าที่เราให้กับตนเอง ซึ่งได้จากการเรียนรู้จากผู้อื่น และกลายมาเป็นส่วนสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลอื่นยอมรับเราอย่างไร หรือความคิดที่เรามองเห็นจากการที่ผู้อื่นเห็นคุณค่าในตัวเรา

คาเพนนิโต (Carpenito. 1983 : 392) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นบุคลิกลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะมีการตัดสินใจคุณค่าในตนเอง จากผลการประเมินตนเองในเรื่องความสามารถและการยอมรับของสังคม

☆ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1984 : 5) ให้คำจำกัดความว่า เป็นการตัดสินใจคุณค่าของตนเองซึ่งแสดงถึงทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง เป็นการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเอง และแสดงถึงขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ และคุณค่าของตนเอง

แบร์รี่ และ มอร์แกน (Barry & Morgan. 1985 : 13) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นความรู้สึกของการยอมรับตนเอง และเป็นการมองตนเองในทางบวก

โรเซนเบิร์ก (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Rosenberg. 1986) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นทัศนคติในทางบวก และทางลบที่บุคคลมีต่อตนเองอย่างมีวัตถุประสงค์

จาก Mosby's Medical and Nursing Dictionary (1986 : อ้างอิงมาจาก Pinyuchon. 1992) ; ระบุว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองหมายถึง ระดับที่บุคคลให้คุณค่าตนเอง

และระดับความสามารถของตนเอง

สำหรับในประเทศไทย มีผู้ให้ความหมายของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

นิพนธ์ แจ่มเอี่ยม (2519 : 6 - 7) ให้ความหมายว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณาค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อตนเองของบุคคลในเรื่องการปฏิบัติตนเอง การประสบผลสำเร็จ การประสบความล้มเหลว การยอมรับตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนได้รับการยอมรับจากสังคม จากพ่อแม่ จากผู้อาวุโส หรือจากผู้มีอำนาจเหนือกว่า

กาญจนา พงศ์พฤกษ์ (2522 : 27) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความรู้สึกว่าตนเองมีค่ามีความหมาย สามารถทำอะไรให้สำเร็จลุล่วงไปได้

เดชา นุ่นพันธ์ (2525 : 17) กล่าวว่า ความภูมิใจในตนเอง หมายถึง การประเมินคุณค่าของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญและความสำเร็จ

สุนารี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) ให้ความหมายความภาคภูมิใจในตนเองว่า หมายถึง การพิจารณาคัดสินค่าของตนตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองของบุคคลทั้งในด้านดี และไม่ดีในเรื่องต่าง ๆ เช่น การประสบผลสำเร็จ การประสบความล้มเหลว การยอมรับตนเอง การปฏิบัติตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นและสังคม

ทัศนาศ บุญทอง (2527 : 286) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง คือ ความต้องการมีเกียรติยศชื่อเสียง และได้รับการยกย่องนับถือจากบุคคลอื่น ทั้งที่อยู่ในวงแคบ เช่น ครอบครัว เพื่อนฝูง จนกระทั่งสังคมในวงกว้าง

ศศิภานต์ ชนะโสธร (2529 : 28) ให้คำนิยามความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินคุณค่าของอัตมโนทัศน์ ตามความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเองในเรื่องของความสำเร็จ การยอมรับตนเอง การยอมรับจากคนอื่น การมีความสามารถเพียงพอสำหรับการกระทำสิ่งต่าง ๆ การมีคุณค่าและความสำคัญต่อสังคม

ฉันทนา อัญญลักษณ์ (2530 : 7) กล่าวว่า ความภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณาคัดสินคุณค่าของตนตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ และความสำเร็จ

จันทร์ฉาย พัทธศิริกุล (2532 : 19) กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง จากการประเมินตนเองในด้านความสามารถ ความสำคัญ ความมีค่าและการประสบความสำเร็จ โดยแสดงออกมาในรูปของทัศนคติที่มีต่อตนเอง มีการยอมรับนับถือ และมีความเชื่อมั่นในตนเอง

ดวงกมล พึ่งประเสริฐ (2534 : 23) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตนเองเกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง ได้แก่ ความรู้สึกว่า ตนเองมีความสามารถ มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อสังคม และได้รับการยอมรับจากสังคม

วรรณระวี อัครนิจ (2534 : 13) กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินค่าของตนตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเอง โดยประเมินตนเองว่ามีความหมาย และสามารถประสบผลสำเร็จในการพึ่งตนเอง และพอใจในตนเอง

มธุรี สาลิวงศ์ (2535 : 58) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินค่าของตนตามความรู้สึก และทัศนคติที่มีต่อตนเองของบุคคลในเรื่องการประสบผลสำเร็จ การประสบความสำเร็จ การประสบความล้มเหลว การพึ่งตนเอง การปฏิเสธตนเอง คิดว่าตนเองมีค่าในสังคม ตลอดจนการได้รับการยอมรับจากบิดา มารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน

สถิตย์ กัศระ (2535 : 17) กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การพิจารณาตัดสินคุณค่าของตนตามความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเอง ในเรื่องความสำเร็จ ความล้มเหลว การยอมรับตนเอง การยอมรับจากคนอื่น การมีความสามารถเพียงพอในการทำสิ่งต่าง ๆ การมีคุณค่า และมีความสำคัญต่อสังคม

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้มากมายดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความรู้สึกและทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเองทั้งทางบวกและทางลบ โดยการประเมินตนเองและกำหนดขอบเขตของความเชื่อที่บุคคลมีต่อความสามารถ ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม ได้รับการยอมรับจากสังคมตลอดทั้งมีความเชื่อมั่นในคุณค่าแห่งตน (เพ็ญวิ นวทด)

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับอัตมโนทัศน์

ทافت (Taft. 1985 : 78) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจความหมายของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้นั้น จะต้องมีความเข้าใจความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ของอัตมโนทัศน์ (Self - Concept) เพราะอัตมโนทัศน์เป็นผลรวมของการรับรู้ที่บุคคลมีต่อตนเอง ซึ่งประกอบด้วยความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธา เจตคติ ความพอใจ การยอมรับเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งรวมทั้งการประเมินตนเองในด้านความเป็นเอกลักษณ์ ความมีคุณค่า และการรับรู้ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

จากแนวคิดดังกล่าวได้มีผู้ศึกษาองค์ประกอบของอัตมโนทัศน์ไว้หลายแนวคิด และแบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็นลักษณะย่อย ๆ หลายลักษณะ แตกต่างกันไปตามแนวคิดของแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการประเมินและทำความเข้าใจในอัตมโนทัศน์ของบุคคลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ไดรเวอร์ (Driever. 1976 : 174-175) แบ่งอัตมโนทัศน์ออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. อัตมโนทัศน์ด้านร่างกาย (Physical Self) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะของตนที่มองเห็นจากภายนอก (Body Image) รับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย รวมทั้งความรู้สึกเกี่ยวกับการกระทำนั้น (Somatic Self)

2. อัตมโนทัศน์ด้านส่วนตัว (Personal Self) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าของตนเอง เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในส่วนที่เป็นนามธรรม รวมทั้งความเชื่อ ค่านิยม เจตคติ และความคาดหวังต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง อัตมโนทัศน์ด้านส่วนตัวนี้แบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ด้านศีลธรรมจรรยา (Moral - Ethical Self) เป็นการรับรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ ค่านิยมทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อทางศาสนา ซึ่งแต่ละบุคคลยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมของตนเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือผิด ดีหรือเลว ยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรม

2.2 ด้านความสม่ำเสมอในตนเอง (Self Consistency) เป็นความรู้สึกที่แสดงถึงความเป็นตนเองในลักษณะประจำตัว โดยมี การแสดงออกที่คงที่หรือสม่ำเสมอ เกิดจากการเรียนรู้และจัดระเบียบวิธีการอย่างเหมาะสมกับชีวิต เป็นการแสดงถึงเอกลักษณ์ของบุคคลนั้น ซึ่งปฏิบัติเป็นกิจวัตร และการตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกวัน

2.3 ด้านอุดมคติหรือความคาดหวัง (Self - Ideal or Self - Expectancy)

เป็นความรู้สึกนึกคิด เจตคติเกี่ยวกับตนเองตามที่บุคคลนั้นปรารถนาจะเป็นหรือต้องการจะทำบุคคลจะตั้งความหวัง ความต้องการของตนว่าจะเป็นอย่างไ หรือต้องการบรรลุเป้าหมายอย่างไร โดยที่บุคคลจะพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองให้เป็นอย่างที่ตั้งความหวังไว้

2.4 ด้านการยอมรับในคุณค่าของตนเอง (Self - Esteem) เป็นความรู้สึกนึกคิด

เกี่ยวกับคุณค่าของตนเองในหลาย ๆ ด้านที่ตนเองมีอยู่ เป็นส่วนประกอบสำคัญของอัตมโนทัศน์ โดยบุคคลมักจะประเมินคุณค่าของตนเองจากลักษณะที่ตนเองเป็นอยู่ เปรียบเทียบกับลักษณะที่ตนอยากให้เป็น ระดับของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะสามารถเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของอัตมโนทัศน์ได้

โวลเวลล์ (ฤทัยรัตน์ ชรเสนา. 2535 ; อ้างอิงมาจาก Lovell.1980) ได้แบ่งองค์ประกอบของอัตมโนทัศน์เป็น 3 ส่วนคือ

1. ภาพลักษณ์แห่งตน (Self - Image) เป็นลักษณะของบุคคลที่ปรากฏออกมาในช่วงแรกของชีวิต บุคคลจะได้ภาพลักษณ์จากบุคคลอื่น โดยเฉพาะจากบิดามารดา บุคคลในครอบครัว และเพื่อน ๆ โวลเวลล์เรียกภาพลักษณ์แห่งตนว่าเป็นตนตามสภาพความเป็นจริง (Real Self) ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ที่ปรากฏออกมาให้เห็นจริง

2. ตนในอุดมคติ (Ideal Self) เป็นภาพที่บุคคลต้องการจะเป็น ตนในอุดมคติมีจุดเริ่มจากการที่บุคคลอื่น ๆ เป็นแบบอย่าง และจะสร้างแบบอย่างของตนขึ้นมา (Model Self) ในเด็กเล็กจะมีแบบอย่างของตนเองโดยเริ่มจากบิดามารดา หรือคนใกล้ชิด ในช่วงวัยรุ่นเด็กจะมีแบบอย่างที่ได้มาจากนักกีฬาเด่น ๆ นักแสดง หรือบุคคลยอดนิยม ส่วนวัยรุ่นผู้ใหญ่แบบอย่างจะเป็นไปตามจินตนาการของบุคคลที่ประสบความสำเร็จ

3. คุณค่าในตนเอง (Self Esteem) เป็นความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ตนในอุดมคติจะเป็นส่วนที่สำคัญในการตัดสินคุณค่าในตนเอง คุณค่าในตนเองจะเกี่ยวข้องกับความแตกต่างระหว่างภาพลักษณ์แห่งตนกับตนในอุดมคติ เข้าใกล้กันมากจะมีคุณค่าในตนเองสูง และถ้าแตกต่างกันมากคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลที่มีคุณค่าในตนเองต่ำจะเป็นคนที่มีความวิตกกังวลสูง รู้สึกไม่ปลอดภัย และสุขภาพจิตไม่ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าอัตมโนทัศน์เป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง และความ
รู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของอัตมโนทัศน์ ซึ่งเป็นส่วนที่บุคคลประเมินและตัดสินคุณค่าของ
ตนจากภาพลักษณ์ที่ตนเป็นอยู่กับภาพลักษณ์ที่ตนอยากเป็น และการที่บุคคลจะมีภาพลักษณ์ของตนเป็น
อย่างไรนั้นจะได้รับอิทธิพลมาจากบิดามารดา บุคคลในครอบครัวและเพื่อน ๆ และเมื่อใดที่มี
เหตุการณ์หรือสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น เช่น ความสูญเสีย ความผิดหวัง ความวิตก
กังวล จะเป็นเหตุให้อัตมโนทัศน์ของบุคคลลดลง และส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการยอมรับใน
คุณค่าของตนเอง ดังนั้นการที่จะช่วยเสริมสร้างให้อัตมโนทัศน์ด้านการยอมรับในคุณค่าของตนเอง
ชัดเจนยิ่งขึ้น ต้องอาศัยแบบอย่างที่ดี รวมทั้งความสัมพันธ์อันดีจากบิดามารดาและเพื่อน

องค์ประกอบของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow. 1970 : 45) ได้แบ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน
ซึ่งสอดคล้องกับ ทาฟท์ (Taft. 1985 : 79) คือ

1. ความรู้สึกมีคุณค่าจากตนเอง (Self - Esteem) การยอมรับนับถือ และการ
ประเมินค่าตนเอง ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ คือ ความต้องการมีความเข้มแข็ง (Strength)
ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) ความสามารถสำหรับการทำสิ่งต่าง ๆ (Adequacy) ความ
เชี่ยวชาญและความสามารถ (Mastery and Competence) ความเชื่อมั่น (Confidence)
ความมีอิสระเสรีและเป็นไทแก่ตนเอง (Independence and Freedom)

2. การได้รับความเห็นคุณค่าจากผู้อื่น (Esteem of Others) เป็นความต้องการที่
จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเองเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง หรือมีเกียรติยศ มีตำแหน่ง มีอำนาจบารมีเหนือผู้อื่น
เป็นที่ยอมรับได้รับความสนใจ มีความสำคัญ มีศักดิ์ศรี หรือเป็นที่ชื่นชมของผู้อื่น

เจกาส (Taft. 1985 : 79 ; citing Gegas) อธิบายมิติของความรู้สึกมีคุณค่าใน
ตนเองโดยกล่าวว่า "เรารู้จักตัวเราเอง ประเมินตนเองจากการกระทำ จากผลที่ตามมา จาก
ความสำเร็จ และจากผลของความพยายามของเรา นับเป็นพื้นฐานขั้นต้นสำหรับประสบการณ์ที่
เกี่ยวกับสมรรถนะของตนเอง (Self - Efficacy) ดังนั้น ผลที่เกิดขึ้นเมื่อความรู้สึกมีคุณค่า
ในตนเองลดลง คือการสูญเสียพลังและเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว (Alienation)" ซึ่งมีส่วนที่
สอดคล้องกับ คูเปอร์สมิธ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Coopersmith. 1965)

ที่กล่าวว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินทัศนคติของบุคคลในการตัดสินตนเองในด้านคุณค่า ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ประการคือ

1. ความรู้สึกของการมีความสำคัญ (Feeling of Significance)
2. ความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถ (Feeling of Competence)
3. ความรู้สึกของการมีอำนาจ (Feeling of Power)
4. ความรู้สึกของการมีคุณธรรม (Feeling of Virtue)

เมคเคย์ และ กอร์ (Taylor. 1982 : 120 ; citing Makay and Gaw. 1975)

ได้แบ่งส่วนประกอบของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การยอมรับนับถือตนเอง เป็นความรู้สึกที่มีคุณค่าที่ได้รับจากการมีความเชื่อมั่นในตนเอง และเป็นผลให้มีความเชื่อว่า "ฉันเป็นคนมีความสามารถ เพราะฉะนั้นชีวิตฉันจึงเป็นสิ่งที่มีค่า"

2. ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผลรวมจากการประเมินแต่ละบุคคลที่สามารถเผชิญและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

นอกจากนี้ เกตส์ (Barry. 1989 : 99-100 ; citing Gates. 1978)

ได้แบ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็น 4 องค์ประกอบคือ

1. ความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง (The Body Self) หมายถึง บุคคลคิดและรู้สึกต่อรูปร่างและหน้าที่ของร่างกาย ตลอดจนความสามารถของหน้าที่พื้นฐานของร่างกาย

2. ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (The Interpersonal Self) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับวิถีที่เขามีสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นไม่ว่าจะเป็นคนที่สนิทสนมคุ้นเคยหรือบุคคลที่พบบ่อยโดยบังเอิญ

3. ความรู้สึกของตนเอง (The Achieving Self) หมายถึง สิ่งที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของเขาคือจะนำเขาไปสู่ความสำเร็จในชีวิตครอบครัว การทำงาน และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน

4. ความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง (The Identification Self) เป็นความรู้สึกทางนามธรรมและพฤติกรรมแสดงความสนใจทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ

ส่วนแบร์รี่ และมอร์แกน (Barry and Morgan. 1985 : 13) ได้แบ่งความต้องการมีคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน คือ ต้องการเป็นคนมีความสามารถ และต้องการเป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง หากความต้องการเหล่านี้ไม่ได้รับการตอบสนอง บุคคลนั้นจะมีความรู้สึกขาดความมั่นใจในตนเอง และขาดความสามารถที่จำเป็นที่จะนำตนเองก้าวไปสู่ระดับความต้องการสูงสุดของมนุษย์

พัฒนาการของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ครอช และสทราบบ์ (Crouch and Straub. 1983 : 77) กล่าวว่า "พื้นฐานของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเกิดมาจากครอบครัวเป็นส่วนใหญ่" สอดคล้องกับแบร์รี่ (Barry. 1989:13) ที่ได้อธิบายว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นภาวะทางจิตที่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กเป็นผลสะท้อนที่เกิดจากการได้รับการสัมผัสและความรักจากผู้เลี้ยงดู ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานของการรับรู้ในคุณค่าของตนเองของเด็ก เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรักและได้รับการยอมรับในคุณค่าของตนแล้ว จะสะสมความรู้สึกของการมีคุณค่าของตนไว้ในจิตใจ ส่วนเด็กที่ถูกปฏิเสธหรือถูกดูหมิ่นจะมีความรู้สึกต่ำต้อยและกระทบกระเทือนจิตใจ ซึ่งแนวความคิดนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิลลิวน (Sullivan) ที่กล่าวว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็ก มารดาที่แสดงความรักและพอใจบุตรจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ส่วนเด็กที่ไม่ได้รับความรักและความสนใจจากมารดาจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่ำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981 : 236) ที่พบว่าองค์ประกอบที่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงขึ้นได้แก่ การยอมรับในตัวเด็กของบิดามารดา ข้อบังคับในการเลี้ยงดูและความชัดเจนที่บิดามารดากำหนดไว้ ความเอาใจใส่และการให้เสรีภาพต่อเด็ก รวมทั้งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบิดามารดา ครอบครัวที่ตั้งกฎเกณฑ์กำหนดแนวปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน จะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงน้อยกว่า เด็กได้รับการเลี้ยงดูอย่างเหมาะสมได้รับความอบอุ่น จะสร้างให้เด็กมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง และบิดามารดาที่เลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีการที่จะทำให้บุตรพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง ส่วนมากจะเป็นบิดามารดาที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง ส่วนเด็กที่ขาดความรัก ถูกทอดทิ้ง จะพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในระดับต่ำ

ไมเซนเฮลเดอร์ (Meisenhelder 1985. : 128) ได้ชี้ให้เห็นว่าบิดามารดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคล เขาอ้างถึงการศึกษาของโรเซนเบิร์ก (Rosengerg. 1965 : n.d.) ซึ่งได้ทำการศึกษาในเด็กนักเรียนชั้นเด็กเล็กและชั้นเด็กโตจำนวน 5,024 คน พบว่าภูมิหลังและทัศนคติของบิดามารดามีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตร โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาดังนี้ ความสนใจ การดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก เด็กเพศชายที่อยู่ในชั้นเรียนที่สูงกว่าจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กชั้นอื่น ๆ เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาจะมีผลกระทบต่อการความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประสบการณ์จากการเลี้ยงดูของบิดามารดา หรือผู้ปกครองที่สะสมมาในอดีตมีผลมากต่อการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าของตนเองในปัจจุบัน โดยเฉพาะปริมาณการดูแลเอาใจใส่และความห่วงใยของบิดามารดา การได้รับการยอมรับในขณะที่เด็กเติบโตขึ้น สิ่งเหล่านี้จะสร้างเสริมความรู้สึกที่มั่นคงของการรักตนเองและความคาดหวังให้ผู้อื่นรักตน ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กจะขยายจากความรักความเอาใจใส่ของบิดามารดา และบุคคลในครอบครัวออกมาสู่เพื่อน โดยที่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะขึ้นอยู่กับที่ได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายแรกสุดเด็กจะปฏิบัติตนเพื่อให้บิดามารดาพอใจ ต่อมาเป้าหมายจะค่อย ๆ ขยายมาอยู่บนพื้นฐานกลุ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นช่วงวัยเด็กตอนกลางจึงเป็นวัยที่รากฐานความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กพัฒนาขึ้นได้จากสังคมภายนอกครอบครัว (Meneil. 1975 : 106-108 ; citing Buss. 1973 : 43) โครงสร้างทางสังคมของวัยเด็กตอนกลางจะครอบคลุมด้านต่าง ๆ เช่น กลุ่มเพื่อน สถานะทางสังคม การคล้อยตามกลุ่ม เด็กจะมีความต้องการความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งวัดได้จากสิ่งที่เพื่อนคิดต่อตัวเขา เด็กจะเริ่มพัฒนาสติปัญญา ทักษะทางสังคม และความมั่นใจในตนเองให้สูงขึ้น ปฏิบัติจากเพื่อนและบุคคลรอบข้างจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่เขาแสดงออก หากเด็กได้รับความรักจากครอบครัวและเพื่อน ๆ ก็จะมองตนเองในทางบวก แต่ถ้าครอบครัวและเพื่อนไม่เห็นคุณค่าของเขาแสดงความรักเกื้อหนุน วิจารณ์วิจารณ์และไม่ยอมรับเขา จะทำให้เด็กมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางลบ (Barry. 1989 : 98) ดังนั้น ความเอาใจใส่ของสมาชิกในครอบครัว การมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจึงมีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นตามอายุ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในวัยนี้มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเองจะมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่าระยะใด ๆ

เพราะเมื่อเด็กอยู่ระหว่างวัยรุ่น โรงเรียนและเพื่อน ๆ จะสนองความต้องการใหม่ ๆ ซึ่งบิดามารดาไม่สามารถสนองให้ได้ นั่นคือความต้องการตำแหน่งในสังคม เพราะฉะนั้นเด็กจะถูกอิทธิพลของเพื่อนครอบงำอย่างรุนแรง พฤติกรรมของเขาจะเปลี่ยนตามที่เพื่อน ๆ ในวัยเดียวกันได้สนองตอบต่อเขา สอัมรับ และวิพากษ์วิจารณ์ตัวเขาทั้งในทางบวกและทางลบ เป็นผลให้เกิดทัศนคติต่อตนเอง และเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองขึ้น ซึ่งอาจเป็นทางบวกหรือทางลบก็ได้ (Ausubel. 1968 : 284) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่จะทำให้วัยรุ่นปรับตัวได้ดี มีความสุขตามช่วงวัย โดยการได้รับประสบการณ์ที่จะสร้างผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ ฉะนั้นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำในสิ่งที่เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของเด็ก ให้ความช่วยเหลือและไม่ตั้งระดับความคาดหวังต่อเด็กจนเกินกำลังความสามารถ เพื่อให้เด็กประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ทำ จะทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ (วัชร ทรัพย์มี. 2528 : 67)

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามระดับวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับอัตมโนทัศน์ (Stanwyck ; citing Kozier and Erb. 1988 : 508) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา สถานการณ์ บทบาทในสังคมของบุคคล (Kendler 1968 : 467) รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ก็มีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลเช่นเดียวกัน ถ้าเหตุการณ์ในชีวิตของบุคคลใดดำเนินไปในด้านดีประสบความสำเร็จในสิ่งที่ตนกระทำ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็จะเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางที่ดีมักเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่า เปิดเผยและน่าเชื่อถือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางที่ดีจะนำไปสู่การแสดงออกของความคิดที่ดีและถูกต้อง มีความสามารถและปรารถนาที่จะเสนอความคิดเห็นเหล่านั้นแก่ผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็จะปรารถนาที่จะรับฟังข้อเสนอแนะของผู้อื่นด้วย (Hill and Smith. 1990 : 134) ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลใดประสบเหตุการณ์ที่ทำให้รู้สึกว่าตนเองหมดความสามารถ ไร้ประโยชน์ และเหตุการณ์นั้นมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนอื่น ๆ หรือของเขาเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็จะลดลง (Taylor. 1982 : 129) ผลที่ตามมาหลังจากเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำคือ สูญเสียบทบาทการทำงาน สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง (Taft. 1985 : 77-84) ขาดความมั่นใจในตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกมีปมด้อยหรือเสียหน้า มีการรับรู้แคบหรือเบี่ยงเบนจากความ เป็นจริง และหลีกเลี่ยงการพบปะกับบุคคลอื่น คำพูดที่ใช้มักแสดงถึงความรู้สึกสิ้นหวัง ไร้ค่า

ไม่ยอมรับคำชมเชย (Kozier, Erb and Bufalino. 1989 : 168; Watson & Bell. 1990 : 15)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลในแต่ละวัยอาจแตกต่างกันไป จากการศึกษาของ คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981 : 118-119) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow. 1970 : 45-46) คือ ประเภทที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีคุณค่าจากตนเองในด้านต่าง ๆ และประเภทที่เป็นส่วนประกอบภายนอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการได้รับความรู้สึกมีคุณค่าจากผู้อื่น

1. ปัจจัยที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล

1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes)

ลักษณะทางกายภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยบางลักษณะช่วยให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น เช่น ความงามทางรูปร่าง ความแข็งแรงของร่างกาย ความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหวจะเอื้ออำนวยให้บุคคลประสบความสำเร็จในกิจกรรมที่บุคคลนั้นให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในเพศชายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีแนวโน้มที่จะสัมพันธ์อย่างมากกับความแข็งแรงและความกล้าหาญมากกว่าอย่างอื่น ในขณะที่ความงามทางกายภาพมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเพศหญิงมากกว่าในเพศชาย อย่างไรก็ตาม ลักษณะทางกายภาพใด ๆ จะส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองหรือไม่เพียงใดนั้น ยังขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมนั้น ๆ เป็นตัวกำหนดอีกด้วย บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ดีจะมีความพึงพอใจและเห็นคุณค่าในตนเองมากกว่าบุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพที่ด้อย (Coopersmith. 1981 : 120-123)

1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงาน (General Ability, Capacity and Performance)

ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และผลงานมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน และช่วยส่งเสริมให้บุคคลเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยเป็นตัวชี้บอกถึงความสำเร็จของการประสบ

ความสำเร็จในสิ่งที่บุคคลกระทำ ซึ่งมีสติปัญญาเข้ามาเป็นตัวสนับสนุน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน การประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวทางการเรียนส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญสำหรับเด็ก และการเรียนเป็นกิจกรรมที่ใช้วัดการประสบความสำเร็จในช่วงชีวิตขณะนั้น สติปัญญาจึงมีผลต่อสมรรถภาพและผลงานทางการเรียน ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จ และส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Coopersmith. 1981 : 123-125)

1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Affective States)

ภาวะทางอารมณ์เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวล ฯลฯ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก ส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประเมินถึงสิ่งที่ตนประสบและจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น แล้วส่งผลกระทบต่อการประเมินตนเอง บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกพึงพอใจ และแสดงออกถึงอารมณ์ทางบวก มีความสุขและวิตกกังวลต่ำ ในขณะที่บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางลบจะไม่มี ความพึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง มองว่าตนเองไม่สามารถประสบความสำเร็จในอนาคตได้ (Coopersmith. 1981 : 130-134)

1.4 ค่านิยมส่วนบุคคล (Self - Values)

บุคคลจะประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนให้คุณค่า ให้ความสำคัญ บุคคลที่ให้คุณค่าแก่ความสำเร็จทางด้านการเรียน หากประสบความล้มเหลวจะส่งผลให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำลง บุคคลที่ให้คุณค่าแก่สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้วมีความสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็จะสูงขึ้น ในทางตรงข้ามถ้าค่านิยมส่วนตัวของเขาไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลนั้นจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำลง นอกจากนี้ การที่บุคคลมีโอกาสดำเนินพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับค่านิยมส่วนตัวของเขา จะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น (Coopersmith. 1981 : 138-142; Mussen, Conger and Kagan. 1969 : 492; Bradshaw. 1981 : 6)

1.5 ความทะเยอทะยาน (Aspiration)

การตัดสินใจคุณค่าของบุคคลส่วนหนึ่ง เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานและความสามารถของตนกับระดับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะประสบการณ์การได้รับความสำเร็จจะนำไปสู่ความมุ่งหวังต่อความสำเร็จในครั้งต่อไป การที่สามารถทำได้ตามเกณฑ์

หรือดีกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จะนำไปสู่การมองตนเองว่ามีคุณค่า

1.6 เพศ (Sex)

สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักให้ค่านิยมที่ดีต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายมักได้รับมอบหมายตำแหน่งที่มีอำนาจในสังคม ในขณะที่เพศหญิงได้รับตำแหน่งและบทบาททางสังคมที่ด้อยกว่าจะเห็นได้จากตำแหน่งหัวหน้าชั้นเรียน หรือประธานนักเรียน ซึ่งเป็นการเลือกตั้งมักเป็นเพศชาย ส่วนตำแหน่งที่ใช้การแต่งตั้ง เช่น บรรณาธิการ หรือเทรียนิก มักเป็นเพศหญิง (Kaplan and Sedney. 1980 : 220)

2. ปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายนอก

2.1 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

สัมพันธภาพหรือประสบการณ์ในครอบครัว มีส่วนในการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก ครอบครัวใดที่มีความอบอุ่น มีความเข้าใจกัน มีความรักให้กำลังใจกับบุตร เคารพสิทธิ ความคิดเห็น และยอมรับในตัวเด็ก มีการใช้เหตุผลและการแสดงออกในรูปของความเอาใจใส่ ให้ความรัก ให้มาตรฐาน และชอบเชตการกระทำไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ใช้อำนาจบังคับ ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมบุตร เช่น เพื่อน ปัญหา หรือกิจกรรมต่าง ๆ และในส่วนตัวของบิดาและมารดาก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แบ่งอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบกันไว้อย่างชัดเจน เป็นคนยืดหยุ่น มีความมั่นคงในอารมณ์ มีการรับรู้คุณค่าในตนเองสูง เชื่อมมั่นในตนเอง ใช้วิธีการลงโทษอย่างเหมาะสม ไม่รุนแรงและเกรี้ยวกราด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต เชื่อมมั่นในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (Kalellis. 1982 : 128 ; Mussen, Conger and Kagan. 1969 : 491-492 ; Litovsky. 1981 quoted in Dusek. 1987 : 389)

2.2 โรงเรียนและการศึกษา

การประเมินความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นขบวนการต่อเนื่อง โดยการเทียบเคียงกับผู้อื่นที่มีความหมายกับตน ประสบการณ์ที่โรงเรียนจึงสามารถช่วยสนับสนุนค่อจากทางบ้าน ประกอบกับโรงเรียนมีหน้าที่ช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในทักษะ ความสามารถ และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญภายในตัวบุคคลที่ช่วยให้สามารถทำการใด ๆ ได้อย่าง

มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การมีผลงานที่ดีด้านการเรียน และเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อยู่เบื้องหลัง การประสบความสำเร็จด้านการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีความรู้สึกที่ดีต่อความสามารถ ทางการเรียนรู้ของตนแล้วมีความคาดหวังว่าจะทำได้ดี และสามารถทำได้จริง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงไม่ได้เป็นสาเหตุโดยตรงของการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง เพราะ เขาสามารถประสบความสำเร็จในด้านอื่น ๆ เช่น กีฬา หรือกิจกรรมอื่น ๆ การที่บุคคลสูญเสีย ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง จะส่งผลให้แรงจูงใจและความคาดหวังในความสำเร็จลดต่ำลง ทำให้ บุคคลนั้นมีสัมฤทธิ์ผลในด้านต่าง ๆ น้อยกว่าที่ควรจะเป็น (Bagley, Verma, Mallick and Young, 1979 ; Coopersmith, 1984 ; Hamachek, 1978) ดังนั้นการที่ครูเปิดโอกาสให้ เด็กสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างอิสระโดยไม่ขัดต่อกฎระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง สามารถพึ่งพา ตนเองได้ ซึ่งเป็นการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

2.3 สถานภาพทางสังคม

สถานภาพทางสังคมของบุคคลที่ประสบความสำเร็จและเห็นคุณค่าในตนเอง คือ บุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในระดับสูง โดยพิจารณาจากลักษณะ อาชีพ รายได้ และถิ่นที่อยู่ อาศัย บุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับสูง จะได้รับการปฏิบัติที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่ามากกว่าบุคคลอื่น ๆ ฉะนั้นเขาจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าบุคคลที่มาจาก สถานภาพทางสังคมในระดับปานกลางและระดับต่ำ อย่างไรก็ตาม คูเปอร์สมิธ และโรเซนเบิร์ก (Coopersmith 1981 : 82-84 ; อ้างอิงมาจาก Coopersmith and Rosenberg) ศึกษา พบว่าสถานภาพทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าในตนเองไม่เด่นชัดนัก เพราะบุคคลที่มาจากสถานภาพทางสังคมในระดับต่ำมีทั้งบุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง และบุคคลที่มีความ รู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ

2.4 กลุ่มเพื่อน

ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อน จะช่วยให้บุคคลมีการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าใน ตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนในวัยเดียวกัน หากบุคคลไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ไม่เป็นที่ประทับใจหรือไม่อยู่ในความสนใจของเพื่อน จะไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มีการแบ่งปัน ความคิดเห็นและความรู้สึกส่วนตนร่วมกับเพื่อน ในที่สุดก็จะไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน และเกิด

ความรู้สึกว่าไม่มีใครชอบหรือไม่นับถือตนเองเลย ดังนั้นการเป็นสมาชิกของกลุ่ม และการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนจึงส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

การเสริมสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงไปตามเวลา สถานการณ์ และบทบาทในสังคมของบุคคล บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำจะมีพฤติกรรมและการปรับตัวในสังคมไม่ดี ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองตนเองไร้ค่า หรือไม่มีค่าเพียงพอ มีพฤติกรรมและการปรับตัวในสังคมไม่ดี มีการรับรู้แคบ และเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง (Rosenberg. 1965 : 55) และมีความวิตกกังวลสูง การเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง คูเปอร์สมิธ (Coopersmith. 1981) ได้สรุปไว้ว่า การเสริมสร้างให้บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มสูงขึ้น มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. การได้รับความนับถือ การยอมรับ ความสนใจ ความเอาใจใส่จากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต

2. การประสบความสำเร็จตามจุดประสงค์ ซึ่งจะทำให้เป็นที่รู้จักและมีผลต่อสถานภาพและตำแหน่งในสังคม โดยมีปัจจัยย่อย ๆ ที่จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ คือ

2.1 การมีความสามารถที่จะมีอิทธิพลและควบคุมคนอื่นได้ ซึ่งแสดงถึงความสามารถ

2.2 การได้รับการยอมรับ ความสนใจ และความรักใคร่ ซึ่งทำให้บุคคลรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ

2.3 การเป็นบุคคลที่มีศีลธรรม จรรยา ตามมาตรฐานสังคม ซึ่งแสดงถึงการเป็นบุคคลที่มีคุณงามความดี น่าเชื่อถือศรัทธา

2.4 การประสบความสำเร็จสมความมุ่งมั่น ซึ่งแสดงถึงการมีความสามารถ

3. การได้กระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับค่านิยมและความปรารถนา

4. การไม่ใส่ใจต่อสิ่งที่จะทำให้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง เช่น การไม่สนใจต่อข้อวิจารณ์ของคนอื่น

นอกจากนี้ยังมีนักจิตวิทยาหลายท่านได้เสนอแนวทางการสร้างเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

จอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson. 1979) ได้เสนอแบบแผนปฏิสัมพันธ์ของการเข้าร่วมกลุ่มที่สัมพันธ์กับการสร้างเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1. บุคคลนั้นได้รับการยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข
 2. บุคคลนั้นได้รับการสนับสนุน การยอมรับ ทั้งทางด้านวิชาการ และด้านส่วนตัวโดยกลุ่มเพื่อน บุคลากรในโรงเรียน เช่น ครู อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ
 3. เข้าใจความรู้สึกของบุคคลนั้น
 4. บุคคลนั้นได้รับผลสำเร็จในสถานการณ์ที่ต้องการสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ
 5. บุคคลนั้นได้รับการตอบสนองด้านจิตใจ
 6. ความผิดพลาดหรือความล้มเหลวเป็นตัวทำให้เกิดความวิตกกังวลในระดับปานกลาง
- จอห์นสัน และจอห์นสัน ยังได้เสนอวิธีการในการเสริมสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองให้แก่เด็กเรียน โดยใช้นวัตกรรมสร้างทัศนคติที่เหมาะสม และเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ไม่เหมาะสมเป็นทัศนคติที่สร้างสรรค์ ดังนี้

1. วิธีการพฤติกรรมนิยม (The Behaviorist Approach) ซึ่งประกอบด้วย
 - 1.1 การเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบดั้งเดิม
 - 1.2 การเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบพฤติกรรม
 - 1.3 การชักชวนโน้มน้าว
2. วิธีการด้านความคิดความเข้าใจ
3. การใช้อิทธิพลทางสังคม
4. วิธีการกำหนดโครงสร้าง

บรูโน (Bruno. 1983 : 363) กล่าวถึงวิธีการสร้างเสริมความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไว้ 4 ประการคือ

1. ใช้การเสนอแนะ หรือให้ข้อคิดโดยตรง (Direct Suggestion) อาจจะเป็นการให้ข้อคิดหรือข้อเสนอแนะโดยผู้อื่น หรือโดยตนเอง วิธีนี้เป็นการให้ข้อมูลที่มีผลกระทบให้เกิด

กำลังใจและสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ แต่จะต้องได้รับการเสริมแรงโดยเหตุการณ์ทางบวกที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งจะต้องดำเนินการในข้อต่อไปด้วย

2. สร้างผลสำเร็จให้กับตนเองมากขึ้น

3. ลดความคาดหวังลง เป็นการลดความอยากได้ หรือความคาดหวังต่าง ๆ ลง ซึ่งเป็นวิธีการลดความทุกข์ที่ตรงกับหลักการและปรัชญาของชาวตะวันออก เป็นวิถีทางของชาวพุทธ

4. การยุติการประมาทค่าของตนเอง ซึ่งอธิบายได้โดยใช้หลักทฤษฎีว่าด้วยเหตุผลและอารมณ์ (Rational - Emotive Therapy) ของแอลเบิร์ต เอลลิส ที่เห็นว่ามนุษย์เรานั้นเพียงแต่มีชีวิตอยู่ก็มีคุณค่าแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องประมาทค่าของตนเองต่อไปอีก ด้วยความคิดนี้จึงเชื่อว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลจะเพิ่มขึ้นได้ ถ้าบุคคลนั้นเลิกพิจารณาตัดสินค่าของตนเอง

ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงและต่ำ

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลสามารถแสดงออกมาให้เห็นได้แตกต่างกัน จากลักษณะท่าทาง น้ำเสียง คำพูด และการกระทำ ซึ่งอาจจะแสดงออกมาอย่างรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว (Coopersmith. 1984 : 5) โดยมีผลต่อบุคคลดังนี้

1. บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง

บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูง จะเป็นบุคคลที่มีความสุข รับรู้คุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ตระหนักถึงศักยภาพทั้งหมดของตนเอง มีจิตใจที่เปิดกว้าง ยอมรับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง พร้อมทั้งสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม มีความกระตือรือร้น เชื่อมมั่นในตนเองว่ามีความสามารถในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ มักเป็นผู้นำในการอภิปราย และมีความเป็นตัวของตัวเองในการแสดงความคิดเห็น ไม่หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความคิดสร้างสรรค์ มองสิ่งต่าง ๆ ในด้านดี โดยประเมินอย่างรอบคอบถึงความสามารถ ทักษะทางสังคม และคุณสมบัติของตนมากกว่าการคิดขึ้นเอง มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า ตลอดจนเป็นผู้มีความพึงพอใจ เคารพและประทับใจในตนเอง มีความมั่นคงทางอารมณ์ วิตกกังวลน้อย บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงจะตระหนักถึงความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลและสิ่ง

แวดล้อมได้ มีความสุขกับชีวิตของตนเอง กล้าทำงานที่ท้าทาย งานที่แปลกใหม่ ไม่หลีกเลี่ยงการทำงานแม้จะเป็นงานยาก หรือมีอุปสรรค มีความพอใจที่ได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ (Coopersmith. 1971 : 345; Schutz. 1967 : 15; Branden. 1981 : 131)

2. บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ

บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มักใช้กลไกการป้องกันตนเอง รับรู้ว่าคุณค่าตนเองน้อย หรือมีค่าเกินความเป็นจริง ซึ่งส่งผลให้บุคคลเหล่านี้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยขาดความเชื่อถือในตนเอง วิตกกังวล เก็บตัว พอใจที่จะอยู่อย่างเงิบ ๆ ชอบเป็นผู้ฟังมากกว่าจะแสดงบทบาท หวาดกลัว ท้อแท้ ไม่มั่นใจในตนเอง มักตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลอื่น หวั่นไหวต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ มีความสูงส่งยากใจในการแก้ปัญหา และไม่สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ ได้ คิดว่าตนเองไม่มีความสามารถเพียงพอ ไม่มีความเหมาะสม จึงมีบทบาทในสังคมน้อย ทำให้โอกาสที่จะประสบความสำเร็จลดน้อยลง บุคคลที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำจึงมีความอหังการ ไม่กล้าปฏิเสธในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ กลัวการตัดสินใจของคนอื่นที่มีต่อตนเอง กลัวการเข้าสังคมเพราะรู้สึกว่าตนเองงุ่มง่ามแล้วจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน มักนำความคิดของบุคคลอื่นมาใส่ใจ มักคิดว่ากลุ่มเพื่อนไม่ให้การยอมรับ ไม่ให้ความสนใจ นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลที่ไม่มีความพยายามในการทำงานที่ยาก เมื่อพบกับอุปสรรคก็ละทิ้ง หลีกเลี่ยงการแก้ปัญหา ไม่มีความยืดหยุ่น จะยึดติดอยู่กับสิ่งที่รู้จักและเคยชิน (Coopersmith. 1971 : 340; 1981 : 67-69; Satir. 1967 : 8-12; Mussen, Conger and Kagan. 1969 : 189)

จากการศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สรุปได้ว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองบอกได้ถึงลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล มีความสำคัญต่อการที่บุคคลจะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมให้เป็นสุขด้วยพลังใจที่มีความเชื่อมั่น มีสุขภาพจิตที่ดี สามารถรับแรงกดดันในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บุคคลทุกคนมีความต้องการมีคุณค่าในตนเอง แต่ระดับการรับรู้คุณค่าในตนเองมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การที่บุคคลประเมินทัศนคติและการกระทำของสังคมที่มีต่อตน และประเมินจากความรู้สึกของตน ต่อความสามารถในการตอบสนองต่อภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคล รวมทั้งปัจจัยที่เป็นส่วนประกอบภายนอกที่ส่งผลต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองให้เป็นไปในลักษณะสูงขึ้นหรือต่ำลง ปัจจัยที่มีความสำคัญและเป็นรากฐานของการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งต่อมาเมื่อเติบโตขึ้นกลุ่มเพื่อนก็จะเข้ามามีอิทธิพล

ดังนั้นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก ก็คือ บิดา มารดา และเพื่อน ซึ่งการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะช่วยสนับสนุนให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

บทบาทของบิดามารดา

ความหมายของบทบาท

คำว่า บทบาท มีความหมายจาก คำว่า "ตำแหน่ง" หรือ "ฐานะ" ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำ โดยที่สิทธิและหน้าที่เหล่านี้จะวินิจฉัย "ตำแหน่ง" ของแต่ละบุคคลในสังคม การกระทำของบุคคลจะต้องมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมที่บุคคลนั้นอยู่ การแสดงบทบาทตามฐานะของบุคคลจะต้องมีการพัฒนา โดยอาศัยการเรียนรู้ในสถานการณ์แห่งการกระทำ และวัฒนธรรมที่บุคคลอาศัยอยู่ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536 : 162-163; พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 14-15; โสพิน สุวกุล. 2535 : 14) และการแสดงบทบาทจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป็นการแสดงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ดังนั้นบทบาทจึงเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคล และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลกลายมาเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม

แอลพอร์ต (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 15-16 ; อ้างอิงมาจาก Allport. 1967) กล่าวว่า การแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ โดยที่บทบาทนั้น สังคมจะเป็นตัวกำหนด ให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่บุคคลนั้นดำรงอยู่
2. อัตมโนทัศน์ของบทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งบุคคลจะรับรู้ได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคล และอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้
3. การยอมรับบทบาท คือ การยอมรับที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วว่า บทบาทนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง และเกิดความขัดแย้งกับสังคมน้อยที่สุด
4. การปฏิบัติตามบทบาท คือ การปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจ การรับรู้ และการยอมรับในบทบาท

สรุปได้ว่า การแสดงบทบาทของบุคคลต้องอาศัยความสามารถพิเศษ ในการรับรู้ และ เข้าใจในบทบาทแต่ละบทบาท ซึ่งในคน ๆ หนึ่งอาจต้องแสดงบทบาทหลายบทบาทในสถานการณ์ที่ ต่างกัน เช่น บทบาทเมื่ออยู่ในครอบครัว ได้แก่ บทบาทการเป็นบิดา - สามี หรือ บทบาทการ เป็นมารดา - ภรรยา และเมื่ออยู่ในสังคมหรือที่ทำงาน อาจมีบทบาทเป็นประธานบริษัท หรือ เป็นประชาสัมพันธ์ ดังนั้นถ้าบุคคลเกิดความไม่เข้าใจ และไม่พึงพอใจในบทบาท จะมีผลทำให้ การแสดงบทบาทนั้น ๆ ประสบความล้มเหลวได้ แต่ถ้าหากบุคคลใดมีความเข้าใจ สามารถพัฒนา การรับรู้บทบาทได้เป็นอย่างดี จะทำให้ไม่เกิดความสับสนวุ่นวายในการที่จะเปลี่ยนแปลงบทบาท ต่าง ๆ และจะประสบผลสำเร็จในชีวิต

บทบาทของบิดาและมารดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาและ มารดา พึงปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร

บิดาและมารดานั้น ในการมองทางพุทธศาสนาดูว่าทั้งสองเป็นบุคคลพิเศษสำหรับบุตร ด้วยท่านมีน้ำใจอันเปี่ยมไปด้วยความรักและความปรารถนาดีต่อลูก ท่านทั้งสองมีความรับผิดชอบ อย่างใหญ่หลวงต่อชีวิตของลูก ต่ออนาคตของลูก สุขภาพอนามัย และความอยู่ดีกินดีของลูก ท่าน ทั้งสองเป็นผู้มีอุปการะมาก เป็นผู้คุ้มครองเลี้ยงดูบุตร แสดงโลกนี้แก่บุตร (จรรยา สุวรรณทัต. 2534 ; อ้างอิงมาจาก พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน. 2524 : 53-54) ด้วยเหตุนี้สมัยที่พราหมณ์ ธิงหลายถือว่าพระพรหมเป็นสิ่งสูงสุด พระพุทธองค์จึงทรงชี้ให้คนทั้งหลายตระหนักว่าบิดามารดา นั้นเองเป็นพรหมของลูก แต่ต่อมาเมื่อคนทั้งหลายถือว่า พระอรหันต์คือ ผู้สิ้นกิเลส เรื่องเศร้าหมอง .เป็นผู้ที่ประชาชนยกย่องว่าเป็นผู้ควรได้รับการบูชาอย่างสูง เป็นอาहुเนยบุคคล เป็นทักษิเนย- บุคคล พระพุทธองค์ก็ตรัสว่า พ่อแม่ท่านเองเป็นพระอรหันต์ของลูก เป็นอาहुเนยบุคคล เป็น ทักษิเนยบุคคล

ในสังคมไทยแต่อดีต ได้ถือคติธรรมทางพุทธศาสนานี้เป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้เป็น บิดาและมารดา และต่อการกระทำตนในฐานะเป็นบิดามารดา การตระหนักและการรู้ควรไม่ควร ในบทบาทที่สำคัญยิ่งนี้ จึงทำให้เกิดความเจริญผาสุกในครอบครัวได้ หากการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมวัฒนธรรมที่หลั่งไหลเข้ามาในรอบกึ่งศตวรรษที่ผ่านมา มีผลกระทบให้เกิดการมองความสำคัญ ของคุณธรรมและค่านิยมเปลี่ยนไปจากเดิม กระทำให้คตินิยมในการมองผู้เป็นพ่อแม่ถูกลบเลือนไป ระบบการปฏิบัติตนในฐานะเป็นพ่อแม่ที่ดี หรือเป็นลูกที่ดี พลอยเปลี่ยนแปลงไปด้วย ทำให้เกิด

การสืบสวนวาท ไม่แน่ใจในบทบาทว่าใครเป็นพ่อใครเป็นแม่ และใครเป็นลูก (จรรยา สุวรรณทัต. 2534) ซึ่งในสังคมปัจจุบันได้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความวิบัติในสถาบันครอบครัวเกิดขึ้นได้แก่ การข่มขืนลูก พ่อแม่ฆ่าลูกเป็นโศกนาฏ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ควรให้ผู้รับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับได้ตระหนักเพื่อพิจารณาถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา นั่นก็คือ ความรับผิดชอบในบทบาทของการเป็นบิดาเป็นมารดานั่นเอง

บทบาทใหม่ของบิดามารดา

ในปัจจุบันข้อคิดเห็นเรื่องบทบาทของบิดามารดากำลังอยู่ในระยะเปลี่ยนแปลง จากการศึกษาที่บิดามารดาตั้งกฎข้อบังคับให้บุตรเชื่อฟัง และปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด กลายมาเป็นยอมอ่อนต่อข้อคิดเห็นที่ว่านี้ เด็กแต่ละคนควรมีบุคลิกภาพเฉพาะและมีโอกาสพัฒนาได้อย่างเสรี เป็นที่ยอมรับในสังคมปัจจุบันว่าคนไม่สามารถกำหนดข้อปฏิบัติให้ตายตัวหรือเหมาะสมกับสถานการณ์ดังกล่าว เด็กควรได้รับการช่วยเหลือให้มีวุฒิภาวะและปรับตัวได้ดี รู้จักพิจารณาว่าตนตกอยู่ในสถานการณ์เช่นไร และสามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจตัดสินใจอยู่เสมอ ดังนั้นบิดามารดาต้องมีความเข้าใจภาวะการดำรงชีวิต และรับรู้ในบทบาทของตนเอง (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536)

ถึงแม้ว่าบิดามารดาส่วนมากยังคงยึดบทบาทเดิมอยู่ก็ตาม แต่หลายคู่ค้ำเนินตามบทบาทใหม่หรือใช้ควบคู่กันไปกับบทบาทเดิม ตามข้อคิดเห็นเก่านั้น มารดามีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรและดูแลงานบ้านเป็นส่วนใหญ่ (Fishbein, 1984 : 320) แต่เมื่อค่านิยม เศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไป ทำให้มีผลกระทบต่อบทบาทของบิดาและมารดา ครั้นเมื่อผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมผู้ชาย ทำให้บิดาและมารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มารดาจึงมีเวลาดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรน้อยลง ดังนั้นบิดาจึงต้องมีส่วนช่วยในการดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรร่วมกับมารดา (Winston, quoted in Bomar, ed. 1989 : 59) การที่บิดามีส่วนช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตร จะช่วยพัฒนาจิตใจของบุตรได้มากกว่ามีมารดาเป็นผู้อบรมแต่ผู้เดียว เด็กหญิงหรือเด็กชายที่มีแต่เพียงความอ่อนโยนอ่อนหวาน และลักษณะอื่น ๆ อันเป็นลักษณะของหญิงมักเป็นผู้ที่ห่างไกลบิดา ถ้าหากว่าบิดาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ทั้งเด็กหญิงและเด็กชายอาจจะมีคามอดทน กล้าหาญ และมีลักษณะอื่นอันเป็นลักษณะโดยทั่วไปของชาย ฉะนั้นเด็กหญิงและเด็กชายจึงต้องเห็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ชาย เพราะจะทำให้เขาสามารถสร้าง

ความนึกคิดในบทบาทของสามีหรือพ่อได้อย่างถูกต้อง เด็กชายจะทราบว่าเขาควรจะทำปฏิกิริยาอย่างไรเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ส่วนเด็กหญิงก็จะรู้จักบทบาทของชาย ไม่เกิดความคับข้องใจและปรับตัวให้เข้ากับบทบาทของชายได้ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536 : 168)

บทบาทสมัยใหม่ของมารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ก็คือ ให้บุตรเป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ ดังนั้นมารดาต้องรู้จักทำให้บุตรเป็นคนที่มีความมั่นใจในตนเอง เพื่อเขาจะได้ช่วยเหลือตนเองได้ ต้องสร้างบรรยากาศในบ้านให้เต็มไปด้วยความสุขสดชื่น และความรัก เพื่อช่วยให้บุตรรู้สึกอบอุ่นมั่นคง ปราศจากความหวาดกลัวและกังวลใจ และสร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เป็นสิ่งเร้า เพื่อช่วยในการเจริญเติบโตทางจิตโดยพยายามหาเวลาว่างสนุกเพลิดเพลินกับบุตรเป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย และตอบคำถามของเขาได้ทุกโอกาส การที่มารดาจะแนะนำบุตรด้วยความเข้าใจและมองเห็นทัศนคติของบุตรได้อย่างแจ่มกระจ่างนั้น มารดาจะต้องเป็นคนใจเย็น แก้ปัญหาได้อย่างสงบและมีอารมณ์ขัน อ่อนโยน และยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ บุตรที่มีมารดาเช่นนี้จะเป็นผู้ที่มีความสามารถสูง เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ รู้จักปรับอารมณ์ของตนได้อย่างผู้ใหญ่ รักและไว้วางใจในบิดามารดา ความรู้สึกอบอุ่นนี้เป็นกำลังใจที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จ รู้จักแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี คิดริเริ่ม สามารถที่จะจัดการกับตนเองและกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล่าวได้ว่าเด็กเช่นนี้จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536 : 169 ; อ้างอิงมาจาก ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530)

บทบาทของบิดา

ดังได้กล่าวมาแล้วว่าครอบครัวไทยสมัยก่อน บิดามีอำนาจในการปกครองบ้าน และมีหน้าที่หารายได้มาเลี้ยงดูครอบครัว โดยมีมารดาเป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตร แต่ปัจจุบันมีครอบครัวที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น บทบาทของบิดาและมารดาก็เปลี่ยนแปลงไป คือ บิดาต้องเข้ามาช่วยทำงานบ้าน หรือเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น และนักสังคมศาสตร์ในต่างประเทศพบว่า บิดามีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาเด็ก โดยเน้นที่ (1) ความสำเร็จในการพัฒนาเด็กให้มีเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม (2) ความสำเร็จในการเรียน (3) การพัฒนาทางจริยธรรม (จรรยา สุวรรณทัต. 2534) และผลของความสำเร็จนี้มีความสำคัญมากต่อการปรับตัวในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสำเร็จในชีวิต เด็กที่ขาดบิดาจึงจัดเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูงต่อ

การขาดลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากนี้ จรรยา สุวรรณทัต (2531) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้หญิง พบว่าบิดาของผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน และประกอบอาชีพ จะถูกราบงานว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอนบุตรแต่เธอว่าวัยทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียนด้านการตัดสินใจที่มีหลักเกณฑ์ ตลอดจนด้านการสร้างจิตสำนึกที่ดำรงทางศีลธรรมและคุณธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) พบว่าทัศนคติที่เด็กมีต่อบิดาและมารดามีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกกังวลและปัญหาทางจิตของวัยรุ่น บิดาที่อบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นแบบใช้เหตุผลน้อย บุตรจะมีความขัดแย้งและมีปัญหากับบิดามากที่สุดและพบว่าวัยรุ่นที่มีจริยธรรมสูงเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อบิดา ผลการวิจัยดังกล่าว จึงแสดงถึงความสำคัญของบิดาที่มีส่วนส่งเสริมหรือทำลายสุขภาพจิตของบุตร เฮอร์ลอค (อิจนรา สุขารมณ. 2534 ; อ้างอิงมาจาก Hurlock. 1964) กล่าวว่า บิดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กแตกต่างจากมารดา เด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมมักเนื่องมาจากมารดา ส่วนเด็กที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพโดยทั่วไปมักเนื่องมาจากบิดา ไพรหม (Lugo and Hurshey. 1976 : 150-194 ; citing Fromm. 1974) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่า ความรักของบิดาเป็นความรักแบบมีเงื่อนไข เด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้ความรักจากบิดา เด็กจะถูกฝึกหัดในด้านการเรียนรู้ระเบียบวินัยซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับสังคม ดังนั้นการที่เด็กจะเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่ดีจะอาศัยอะไรควร อะไรไม่ควรขึ้นอยู่กับที่บิดาสั่งสอน และเด็กที่เกิดมาในครอบครัวแบบประชาธิปไตย มีบิดาเป็นผู้วางระเบียบวินัย และมีเหตุผล เด็กก็จะเติบโตเป็นบุคคลที่รู้จักเหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่มีได้ ชอบแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำ ดังนั้นการที่บิดาได้มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร จะช่วยให้บุตรเกิดความผูกพันกับบิดา เห็นความสำคัญว่าบิดาเป็นส่วนหนึ่งของเขา ทำให้บุตรเกิดความรัก ความไว้วางใจในตัวบิดา และมีผลช่วยให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาและบุตรดีขึ้น (Lipkin. 1978 : 127) ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือบิดาไม่สนใจบุตรเท่าที่ควรจะทำให้บุตรขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่สามารถเลียนแบบจากใครได้ ทำให้เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมผิดปกติเป็นปัญหาทางสังคมได้ (Lynn. 1974 : 97-109) จะเห็นได้ว่าบิดาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุตร ซึ่งนักจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญของบิดาที่จำเป็นไว้สำหรับบุตรดังนี้ (ทวิริสม์ ชนาคม. 2524 : 211)

1. บุตรจะได้เห็นแบบอย่างของบิดา เพื่อจะได้เห็นบทบาทของสามีและบทบาทของบิดาว่าเป็นอย่างไร ต้องมีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง

2. บุตรชายจะได้ทราบว่าเมื่อโตขึ้นจะปฏิบัติบิดคนอย่างไร โดยการเลียนแบบบิดา ซึ่งเป็นบุคคลที่เขานับถือ

3. บุตรหญิงจะได้รู้จักบทบาทของเพศชาย และหัดปรับตัวให้เข้ากับบทบาทนั้นได้

4. บิดาช่วยปลูกฝังความเข้มแข็งและความอดทนให้กับบุตรได้

5. บิดาที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรชาย จะทำให้บุตรไม่กลัวบิดา สามารถพูดคุยกับบิดาได้อย่างเปิดเผย กล้าที่จะขอคำแนะนำหรือคำปรึกษาจากบิดา

6. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุตรชายกับบิดา จะช่วยให้บุตรเรียนรู้วิถีผูกไมตรีกับชายอื่นที่ต้องคบหาสมาคมด้วย

7. การที่บุตรได้เห็นความเข้มแข็ง ลักษณะความเป็นหัวหน้าครอบครัว และการเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ จะทำให้บุตรเกิดความรู้สึกศรัทธา อยากเลียนแบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและพัฒนาการของเด็ก ในระยะของปีแรกจะมีความสัมพันธ์กับมารดามาก และวัยต่อมาจะมีความสัมพันธ์กับบิดาเพิ่มขึ้น มีนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุตรในวัยขวบปีแรกถึง 6 ปี บทบาทของบิดาส่วนใหญ่จะเหมือนกับมารดา และมีความคล้ายคลึงกันซึ่งมีหลายด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพกายและจิตของบุตร ด้านการอบรมสั่งสอนบุตร ด้านการเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร ด้านการเป็นแบบอย่างทางเพศ ด้านการปกป้องคุ้มครองอันตราย ด้านการเป็นที่ปรึกษาให้การศึกษาแก่บุตร หาคุ้มครองให้บุตร และการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม จะเห็นได้ว่าบทบาทของบิดามีใช้มีเพียงบทบาทด้านใดด้านหนึ่ง แต่ประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ รวมกัน เอเวอร์โซล (Anderson. 1982 : 151 ; citing Eversoll. 1974) ได้สรุปไว้ 5 ด้าน ดังนี้คือ

1. บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูบุตรนับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของบิดาในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะครอบครัว คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง การเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นลักษณะที่ต้องช่วยเหลือกันระหว่างบิดาและมารดา ไม่ใช่หน้าที่เฉพาะของใครคนใดคนหนึ่ง อีกทั้งสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บทบาทของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเดี๋ยวจึงลดลงไป บทบาทใหม่ของบิดาคือ ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น จากงาน

วิจัยของจรรยา สุวรรณทัต (2524) พบว่า มารดาได้รายงานว่ามีบิดาแสดงความสนใจในการเลี้ยงดูบุตรทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจเพิ่มขึ้นอย่างมาก บิดาควรจะตระหนักถึงบทบาทของความเป็นบิดาในการอบรมบุตรวัยรุ่นให้ประพฤติตนเป็นคนดี สังคมยอมรับ ให้มีการเลือกอาชีพ เลือกในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นบิดาจึงต้องดูแลให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจควบคู่กันไป ด้านร่างกายดูแลให้บุตรรู้จักเลือกอาหารที่ถูกต้อง เหมาะสม ดูแลสุขภาพร่างกาย ระวังอุบัติเหตุและระวังเจ็บป่วย ให้มีการพักผ่อนเพียงพอ รู้จักป้องกันตนจากอันตรายและการติดโรค และได้รับการรักษาอย่างฉับพลันและเหมาะสม ด้านจิตใจ การรับฟังความคิดของบุตร การยอมรับสภาพอารมณ์และจิตใจของบุตร สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของบุตรได้ (Anderson. 1982 : 9, 4-15)

2. บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

บิดามีความสำคัญเพราะเป็นตัวแทนที่นำศรัทธาของบุตร ลักษณะบุคลิกภาพส่วนมากไม่ได้ถ่ายทอดทางยีนส์ไปจากบิดาและมารดาโดยตรง แต่เกิดจากการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมให้เหมือนพฤติกรรมของบุคคลอื่น ก็คือการเลียนแบบจากตัวแบบ และบุคคลแรกที่จะเป็นตัวแทนสำหรับบุตรก็คือ บิดามารดา ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ กล่าวว่า เด็กอายุประมาณ 3 ถึง 6 ขวบ เด็กเรียนรู้ที่จะเลียนแบบบทบาททางเพศของคนตามที่สังคมคาดหวังคือ เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของบิดา ส่วนเด็กหญิงก็จะเลียนแบบพฤติกรรมของมารดา (อัจฉรา สุขารมณ. 2534; นวลละออ สุภาพล. 2527: 56-58) ซึ่งโรบิสคอน และ สก็อต (พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล. 2533 ; อ้างอิงมาจาก Robischon and Scott. 1969: 55) กล่าวว่า บิดามีบทบาทในการเป็นแบบอย่างทางสังคม และอาชีพการงานของบุตร บิดาจะมีอิทธิพลเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนทางด้านบทบาทต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิงในระยะแรกเด็กผู้ชายที่บิดาให้ความรักความอบอุ่น ให้การสนับสนุน จะทำให้บุตรชายมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความสามารถเป็นผู้นำได้ดีกว่าเด็กคนอื่น ส่วนในเด็กผู้หญิงก่อนวัยเรียนที่ขาดบิดามีแนวโน้มที่จะเกิดลักษณะขี้อายและก้าวร้าวในระยะวัยรุ่น (Craig. 1980: 250-251) นอกจากนี้ยังพบว่าครอบครัวที่ขาดบิดา บุตรจะมีความวิตกกังวลสูง ว้าเหว่ และขาดกำลังใจ เมื่อบุตรเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจนพบปัญหารอบด้าน ทั้งความแปลกใหม่ของความเจริญเติบโตทางกาย และความแปลกใหม่ของประสบการณ์รอบตัวมีข้อสงสัยหลายอย่างที่บิดาจะให้ความกระจ่างแก่บุตรได้ดีกว่ามารดา

แต่เมื่อบุตรต้องถูกแยกให้ห่างจากบิดาอันเป็นที่พึ่งทางใจ จึงไม่มีใครที่จะช่วยชี้แนะหรือคอยขัดข้อใจให้กับตนได้ ดังนั้นบิดาจึงเป็นบุคคลใกล้ชิดที่วัยรุ่นมีความเชื่อถือ ชื่นชมและยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญในชีวิต และยังเป็นผู้อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการลงโทษเมื่อบุตรกระทำความผิด ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่พิจารณา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไปยังการกระทำต่อบุคคลโดยทั่วไปมากกว่าเป็นความรู้สึกส่วนบุคคล หรือเฉพาะกลุ่มเพื่อน (Hoffman, 1981 : 372-373)

การที่บิดาอบรมสั่งสอนกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคมก็เพื่อให้บุตรรู้จักค่านิยม บรรทัดฐาน และวัฒนธรรมทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ หากบิดาเคร่งครัดไม่ชอบสังคม จะทำให้บุตรเป็นคนทนตันและไม่ชอบสังคมเช่นกัน ส่วนบิดาที่ให้ความอบอุ่นกับบุตร จะทำให้บุตรเข้ากับคนอื่นได้ง่ายและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ดังนั้นบิดาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกของบุตรต่อสังคม เพื่อให้มีพฤติกรรมที่อยู่ในมาตรฐานของสังคมและสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่ยอมรับโดยการกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับบุตร การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย (Anderson, 1982 : 9) ซึ่งบิดาจะต้องประพติดนเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดแบบฉบับที่ดีให้แก่บุตร ด้วยการมีความสัมพันธ์ที่อบอุ่นทำตัวอย่างให้เห็นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา

พาร์กอด พาร์สัน กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลภายในครอบครัวซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว (Benson, 1985 : 28) ได้แก่ การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การแก้ปัญหาเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยปกติแล้วบิดาค่อนข้างห่างเหินจากครอบครัว เนื่องจากหน้าที่การงาน แต่เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงาน เช่น ในตอนเย็น หรือวันหยุดสัปดาห์ บิดาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว การวางแผนต่าง ๆ (Robischon and Scott, 1969 : 55) บิดามักจะมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่ามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชนภายนอก แต่มารดาจะเป็นที่ปรึกษาของบิดาโดยสามารถเจรจาตกลงกันได้ มิใช่ว่าจะไร้อำนาจเสียเลย (Benson, 1985 : 26) นอกจากนี้บทบาทของบิดา มารดา ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับบุตรแตกต่างกันไปตามลักษณะของปัญหา อาจจะ

เป็นปัญหาทางด้านร่างกาย ด้านการคบเพื่อน ด้านการเรียน หรือด้านอื่น ๆ จากการศึกษาของ แฮส (Horna and Lupri. 1987 : 69-70 citing Hass. 1981) ซึ่งได้ศึกษาบิดาชาวสวีเดน และแคนาดา พบว่า บทบาทของบิดาในการแก้ปัญหาเด่นกว่ามารดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านระเบียบวินัย ส่วนมารดาจะเด่นกว่าบิดาในด้านการศึกษาทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันของบุตร ในเด็กวัยรุ่นการเกิดปัญหาส่วนใหญ่แล้วเกิดจากตัวเด็กเอง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลของฮอร์โมน ทำให้วัยรุ่นเกิดความวิตกกังวล ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นคนเก็บตัวไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม อาจเกิดโรคจิต โรคประสาท ฉะนั้นบิดาต้องช่วยแก้ปัญหา แนะนำให้วัยรุ่นเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เขาประสบอยู่ เพื่อช่วยลดปัญหาและทำให้เขาสามารถอยู่ในสังคมได้ต่อไป (สุหัตรา สุภาพ. 2523 : 27-28) วัยรุ่นมีความต้องการความช่วยเหลือเวลาที่เขาเคียดแค้น ต้องการกำลังใจ ความเมตตากรุณา ความเข้าใจและเห็นใจเมื่อเขาประสบปัญหา ต้องการความรัก การปลอบใจเมื่อประสบกับความทุกข์ร้อน (ประดับ เรืองมาลัย. 2519 : 56) ดังนั้นบิดาควรช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ แต่การที่บิดาจะเข้าไปร่วมแก้ปัญหาให้บุตรนั้น บิดาควรส่งเสริมให้บุตรแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่ได้ช่วยเหลือบุตรโดยตรง แต่กระทำโดยการให้กำลังใจแก่บุตร ให้ความรักความอบอุ่น แสดงความเข้าใจ เห็นใจ พร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำที่น่าฟัง และช่วยเหลือบุตรในโอกาสที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล

4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

บิดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดและเป็นบุคคลแรกที่จะช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่แล้วบิดาจะเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว (Bowlby. 1968 : 2 ; Benson. 1985 : 26) บิดาเป็นผู้สนองความต้องการของมารดาและบุตรในด้านวัตถุสิ่งของ และกำลังทรัพย์ บิดาจะมีความคับข้องใจมากเมื่อพบว่า รายได้ของเขาไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุตร (Bell. 1967 : 404 ; citing Winch. 1952) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่ภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปโดยที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดาต่อครอบครัวก็มิได้ลดลง บิดายังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดิม จากผลการศึกษาของ เจลลิส บูริกกี และคนอื่น ๆ (2526 : 9) พบว่า ทั้งบิดาและมารดาต่างให้ความเห็นตรงกันว่า การขาดบิดาทำให้ครอบครัว

ขาดรายได้ ดังนั้นบิดาจึงควรให้ความสำคัญต่อการหารายได้ของครอบครัว มีความสนใจในโปรแกรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว และหารายได้เมื่อบุตรเจริญเติบโตขึ้น

5... บทบาทด้านสันตนาการ

บิดามีบทบาทมากกว่ามารดาในการจัดกิจกรรมให้แก่บุตร (Horna and Lupri. 1987 : 69 ; citing Hass. 1981) เมื่อบิดามีเวลาว่างจากหน้าที่การงาน บิดาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเล่นต่าง ๆ ของบุตร (Robischon and Scott. 1969 : 55) นอกจากนี้ บิดาจะเป็นผู้ชักนำบุตรให้รู้จักสังคมภายนอกบ้าน พาบุตรไปเที่ยว (Park. 1981 : 113) จากการศึกษาของวันเพ็ญ นิศาลพงษ์ (2528) ซึ่งศึกษาวิถีการอบรมเลี้ยงดูบุตรในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมสูง พบว่าบิดาเป็นผู้พาบุตรไปรู้จักสังคมภายนอกโดยพาไปยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น สวนสัตว์ ชนบท เป็นต้น

วัยรุ่นบางคนอาจชอบเก็บตัวอยู่ตามลำพัง เพื่อต้องการสร้างความเข้าใจในตนเอง แต่เมื่อต้องการออกไปสู่สังคมก็ชอบสังสรรค์กว้างขวางออกไปจากครอบครัว ธรรมชาติของวัยรุ่นมักชอบสมาคมกับเพื่อน ๆ ทั้งที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศมากกว่าที่จะอยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดา ชอบความสนุกสนาน จึงทำให้สมาชิกในครอบครัวเห็นห่างจากกัน วัยและความสนใจมีความแตกต่างกันมากขึ้นจากเมื่อบุตรเป็นเด็ก ส่วนบิดามารดาก็กำลังร่างกายลดน้อยลง หรือมีเวลาว่างไม่เพียงพอเนื่องจากการะอย่างอื่น โอกาสที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจึงมีน้อยลง ถ้าจะให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การจัดให้มีโอกาสไปพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจะช่วยได้มาก เช่น การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน การไปทัศนจาร การไปพักผ่อน การไปชมทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ชายทะเล ภูเขา น้ำตก และสวนสาธารณะ เป็นต้น ความสำคัญคือต้องจูงใจให้สมาชิกมีความต้องการที่จะพักผ่อนร่วมกัน ทำกิจกรรมเพื่อสันตนาการร่วมกัน (นิคม บุญมี. 2530 : 129)

✓ ดังนั้นบทบาทของบิดาในด้านสันตนาการจึงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในยามว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว บิดาควหาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัว จัดสถานที่ภายในบ้านเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมกัน หรือเพื่อให้บุตรได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับบุตร วางแผนให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันสร้าง

สรรค์ส่งเสริมให้บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สนใจการใช้เวลาว่างของบุตร พร้อมทั้งแนะนำให้บุตรรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตัวเอง (Anderson. 1982 : 21-22) นอกจากนี้ถ้าเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน จะทำให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือแนะนำและให้โอกาสในการตัดสินใจ ให้เป็นผู้รับผิดชอบ จะช่วยให้วัยรุ่นได้รู้จักมองการณ์ไกลและมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี (ฉลองรัฐ อินทรี และคนอื่น ๆ. 2528 : 5)

บทบาทของมารดา

บทบาทของมารดาได้กล่าวรวมไว้กับบทบาทของบิดามารดาบ้างแล้วในตอนต้น ซึ่งโฟรมม์ (Lugo and Hurshey. 1976 : 150-194 ; citing Fromm. 1974) ได้กล่าวว่า ความรักของบิดาและความรักของมารดานั้นแตกต่างกัน มารดาเป็นผู้ให้ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่ว่าบุตรจะคิดจะชั่วอย่างไร ก็พร้อมที่จะให้อภัยเสมอ และมารดาจะมีความใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา การปฏิบัติของมารดาต่อบุตรจะมีผลกระทบต่อจิตใจและการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ดังงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) พบว่าพัฒนาการทางการรับรู้ การคิด สติปัญญา สุขภาพจิต และพฤติกรรมของบุตรตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยรุ่นนั้นได้รับอิทธิพลจากบทบาทของมารดาทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วรณวดี ม้าลำพอง (อ้างอิงมาจาก รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 253 : 47) ที่พบว่ามารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาสติปัญญาของบุตร มารดาเป็นศูนย์กลางของปฏิริยาสัมพันธ์ของบุตร การแสดงออกทุกอย่างของมารดาต่อบุตรทั้งทางวาจา และท่าทาง จะมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุตรทั้งหมด จากงานวิจัยเรื่องการสอนลูกให้ฉลาด เขียนไว้ว่า "บุคคลที่สำคัญที่สุดในครอบครัวที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรคือ มารดา เนื่องจากเป็นผู้มีความใกล้ชิด และมีความผูกพันอันลึกซึ้งมากกว่าบุคคลอื่น คำพูด การกระทำ ความรู้สึกของมารดาจะส่งผลกระทบต่อบุตรอย่างละเอียดอ่อน" (รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 2531 : 47-48)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามารดามีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรมากตั้งแต่เด็กจนโต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมารดาจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่อกลับถึงบ้านก็ยังต้องใช้เวลาและแรงงานอีกส่วนหนึ่งดูแลกิจการในครอบครัว

อบรมเลี้ยงดูบุตร และปรนนิบัติสามี ต้องเผชิญกับความเครียดต่าง ๆ และทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร โดยที่บิดาเข้ามามีส่วนช่วยเลี้ยงดูบุตร ทำให้บุตรมีความสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางด้านจิตใจ ได้รับความอบอุ่นทั้งจากบิดาและมารดา จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กได้แก่ (ทองหล่อ สุวรรณภาณ. 2521 : 49) ความรักของมารดา ความรักของบิดา การเลี้ยงดูของมารดา การเลี้ยงดูของบิดา วินัยของบิดาที่ใช้เพื่อให้บุตรเชื่อฟังคำสั่งสอน และความรักใคร่ปรองดองระหว่างบิดามารดา

ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจในบทบาทของบิดา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น และตอนกลาง ทั้งนี้เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต คืออยู่ในวัยระหว่างเริ่มเป็นหนุ่มสาวและกำลังจะเริ่มเป็นผู้ใหญ่ มีการเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ ดังนั้นวัยรุ่นจึงควรได้รับความเอาใจใส่จากบิดามารดาซึ่งจะช่วยนำวัยรุ่นไปสู่การพัฒนารอบทุกด้านทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจริยธรรม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพและมีความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นที่ยอมรับของสังคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรเท่าที่ผ่านมา จะพบว่าเป็นการศึกษามบทบาทของบิดาและมารดาร่วมกัน และส่วนใหญ่จะกล่าวรวมเป็นบทบาทของครอบครัว หรือบทบาทของบ้าน ซึ่งถือเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญและใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของครอบครัวก็คือ บิดาและมารดานั่นเอง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า บทบาทของบิดาและมารดาจะเป็นบทบาทร่วมกัน ดังได้กล่าวไว้ในบทบาทใหม่ของบิดามารดา และบทบาทของบิดาข้างต้น ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าบทบาทของมารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ก็คือบทบาทของบิดาทั้ง 5 ด้านนั่นเอง

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของบิดาและมารดา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ฟรอยด์ (Freud) ได้เน้นถึงความสำคัญของกระบวนการกระทำตนตามอย่างบิดามารดาเพศเดียวกับเด็ก ซึ่งเด็กจะถอดแบบบิดามารดา เมื่ออายุ 3-5 ปี อยู่ในระยะปม Oedipus โดยที่เด็กผู้ชายจะรักและต้องการมารดามาก ในขณะที่เด็กผู้ชายก็รู้ว่าบิดาก็รักและต้องการมารดามากเช่นกัน ทำให้เด็กผู้ชายมองว่าบิดาเป็นคู่แข่ง เกิดความวิตกกังวลว่าบิดาจะไม่รักตนและเกิดความกลัวว่าบิดาจะตัดอวัยวะเพศของตน เมื่อเขาตระหนักว่าไม่สามารถเอาชนะบิดาได้จึงหันมาเลียนแบบบิดาเพื่อให้บิดารัก และขณะเดียวกันก็ทำให้มารดาพอใจเขาเช่นเดียวกับพอใจในบิดา ส่วนเด็กผู้หญิงเกิดความขุ่นเคืองมารดาว่าทำให้เธอไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กผู้ชาย จึงเกิดความรู้สึกไม่รักมารดา และหันมารักบิดาแทน ด้วยความรักบิดานี้ทำให้เด็กผู้หญิงพัฒนาความเป็นหญิงของตนเพื่อให้บิดาพอใจ โดยการเลียนแบบบุคลิกภาพของมารดาซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นที่รักของบิดามากที่สุด (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 31 ; อ้างอิงมาจาก Bem. 1981 : 354 ; citing Sears, Rau and Alpert. 1965 ; William. 1983 : 30-31; นวลละออสภาพล. 2527 : 56-60)

ทฤษฎีจิตสังคม

อีริกสัน (Erickson. 1959 : 65-74) ได้เน้นถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้ความสามารถของตนเพื่อช่วยเหลือตนเอง มีความต้องการเป็นอิสระ มีความอยากหรืออยากเห็น มีความคิดริเริ่ม มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีเอกลักษณ์ของตนเอง ฯลฯ อีริกสันกล่าวว่า ครอบครัวจะเน้นแหล่งชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ในสังคมให้แก่เด็กดังนั้นบิดาและมารดาจะต้องร่วมกันปลูกฝัง ส่งเสริมให้บุตรเป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก และในขณะเดียวกันจะต้องสอนให้รู้จักตัดสินใจ รับผิดชอบและพึ่งพาตนเองให้อยู่ในสังคมได้ต่อไป

ทฤษฎีความผูกพัน

ทฤษฎีนี้ได้วิวัฒนาการมาจากทฤษฎีของฟรอยด์ ซึ่งนักจิตวิทยาหลายคนได้ให้ความสำคัญกับชีวิตในระยะต้น และความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและเด็ก โบว์ลบี (Bowlby. 1968 : 13-20) ได้กล่าวว่า เด็กมีความต้องการที่จะได้รับการป้องกันให้เกิดความปลอดภัย ความใกล้ชิด และการสัมผัสจากผู้ใหญ่ เด็กจะต้องมีความสัมพันธ์กับบิดาและมารดา ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับ

ผู้เลี้ยงดูจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทฤษฎีนี้จึงชี้ให้เห็นว่าเด็กจะได้รับความปลอดภัยมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของบิดามารดาและเด็ก

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมกล่าวว่า วิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน โดยที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมโดยการสังเกต การจำลองแบบและการฝึกฝน (Hergenhahn. 1982 : 352-353) ซึ่งใช้หลักการเสริมแรง และหลักการเชื่อมโยงทำให้เกิดการเลียนแบบ เซียร์ แม็กคอบบี้ และเลวิน (Sear, Maccoby and Levin. 1957 : 368-376) กล่าวว่า การที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการเลียนแบบบิดา ถ้าบิดาได้เลี้ยงดูเด็กตลอดเวลาจะทำให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้และลอกเลียนแบบบิดามาเป็นแรงเสริมของตนเอง ถ้าหากบิดาไม่ได้เลี้ยงดูเด็กก็จะทำให้เด็กไม่มีพฤติกรรมเหล่านั้นมากระตุ้น

ทฤษฎีระบบสังคม

พาร์สัน (Parson. 1960 : 45-47) กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลในครอบครัวที่ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในตำแหน่งผู้ตัดสินใจต่าง ๆ ของครอบครัว รับผิดชอบต่อความต้องการของชุมชน เช่น บทบาททางเศรษฐกิจ สังคม กฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งบทบาทของบิดานี้เป็นพฤติกรรมแบบใช้ เป็นเครื่องมือ (Instrumental Role) โดยพฤติกรรมของบิดาเป็นกลไกสำคัญทำให้มารดาแสดงพฤติกรรมต่อบุตรในด้านดีหรือไม่ ซึ่งบทบาทของมารดาจะคำนึงถึงความต้องการโดยทันทีทันใดของบุตร ต้องใช้ความอ่อนโยนเลี้ยงดูบุตร ทำให้มารดาได้รับความไว้วางใจและเหมาะสมที่สุดในการแสดงพฤติกรรมแบบการแสดงออก (Expressive Role) และยังเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร นอกจากนี้ จอห์นสัน (Hetherington and Parke. 1975 : 367 ; อ้างอิงมาจาก Johnson. 1963) ได้เน้นถึงบิดาในทฤษฎีของพาร์สันว่า มารดาเป็นบุคคลแรกที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์กับทั้งบุตรชายและบุตรหญิง แต่บิดาจะปฏิบัติต่อบุตรชายและบุตรหญิงแตกต่างกัน โดยเน้นพฤติกรรมแบบใช้ เป็นเครื่องมือในบุตรชายและพฤติกรรมแบบการแสดงออกในบุตรหญิง การกระทำตามอย่างบิดาจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ของบทบาททั้งสอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านบทบาททางเพศในบุตรชายและบุตรหญิง

จากทฤษฎีที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้มีอิทธิพลและวางแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ทำให้บุตรมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ ซึ่งบิดาและมารดาต้องรับรู้ถึงบทบาทของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อบุตรเป็นอย่างไรไม่ว่าจะเป็นด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันติภาพ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวรวมในลักษณะของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู และพฤติกรรมของบิดามารดา ซึ่งพบบ้างในงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษาบทบาทของบิดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับบิดาและมารดา และส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มากำล่าวถึงดังนี้

คาอาซ, เคอร์ และคลิวส์ (Kawash, Kerr and Clewes. 1985: n.d.) ได้ศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็กกับการรับรู้พฤติกรรมของบิดามารดา พบว่า ระดับของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับการรับรู้พฤติกรรมของบิดามารดา โดยที่การยอมรับของบิดามารดา การไม่ลงโทษและการให้อิสระภาพ นำไปสู่การมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงในเด็กชาย และการยอมรับของบิดามารดาการเข้มงวดทางวินัย และการให้อิสระ มีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในเด็กหญิง บาร์นาร์ด (Barnard. 1986:n.d.) ได้ศึกษาผลการสนับสนุนทางสังคมของบิดามารดาที่มีต่อความพยายามทางการศึกษา อากาทางจิต และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า การสนับสนุนทางสังคมของบิดามารดา ในด้านการให้คำแนะนำ การสนับสนุนด้านอารมณ์การยอมรับอารมณ์ของบุตร การสนับสนุนด้านการเงินและปัจจัยสี่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ยาชนิค (Yachnick. 1985:n.d.) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กๆ กับการสื่อสารในครอบครัวโดยศึกษาในเด็กผู้หญิงวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งมีบิดามารดาหลากหลาย กับมีบิดามารดาที่มีการไต่ถามปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย โดยให้ตอบแบบสอบถามทั้งเด็กและบิดามารดาซึ่งบิดามารดาตอบคำถามเกี่ยวกับการยอมรับในตัวเด็ก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่มีการรับรู้เกี่ยวกับประสิทธิภาพของการสื่อสารในครอบครัว ในระดับสูง

กว่าจะมีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่า

ชวาคซ์ (Schwartz. 1987 : n.d.) ศึกษาความสัมพันธ์ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจในครอบครัว ในวัยรุ่นเชื้อสายฮิว จำนวน 255 คน ในเมืองวันนิเพ็ก และ มานิตบาประเทศแคนาดาผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจในครอบครัวของวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และวัยรุ่นชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นหญิง

เชอร์ช (Scherz. 1985 : n.d.) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของบิดากับ บุตรชายวัยรุ่นตอนปลายและวัยรุ่นผู้ใหญ่ตอนต้น และพัฒนาการของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นชายซึ่งเพิ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย กลุ่มที่ 2 เป็นชายที่ จบการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยเดียวกัน แต่จบมาแล้ว 13-14 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 19-33 ปี จำนวนกลุ่มละ 540 คน เก็บข้อมูลโดยให้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ การปฏิบัติต่อกันระหว่าง บิดาและบุตร การให้อิสระ การอบรมเลี้ยงดู และการให้ความอบอุ่น ของโอลิเคอร์ (Oliker. 1979) แบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1965) และแบบวัด ความสนิทสนมของเฟสเชอร์ และนารัส (Fescher and Narus. 1981) ผลการวิจัยพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับการได้รับการสนับสนุนจากบิดา และการรับรู้ต่อความสนิทสนมในกลุ่มบุตรชายที่มีอายุสูงกว่า

เจคาส และชวอลบ์ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Gecas and Schwalbe. 1986) ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบิดามารดาและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น โดย ศึกษาจากครอบครัวที่ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรวัยรุ่นตอนปลาย จำนวน 128 ครอบครัว พบว่าการรับรู้ต่อพฤติกรรมของบิดามีผลต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นมากกว่า การรับรู้พฤติกรรมของมารดา และสัมพันธภาพระหว่างบุตรและบิดามารดา มีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กเพศชายมากกว่าเด็กเพศหญิง

เลวิส (Lewis. 1989 : n.d.) ศึกษาบทบาทของบิดาในการดูแลบุตรกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตร กลุ่มตัวอย่างคือ บิดา และบุตรเพศชายและหญิง เกรด 5 ของโรงเรียน คริสต์จักรฮาร์ริสเบิร์ก จำนวน 255 คู่ สถิติที่ใช้คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยการถดถอย พหุคูณ ตัวแปรต้นได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เพิ่มขึ้นตามความพึงพอใจในบทบาทของบิดาและสูงขึ้นเมื่อเพิ่มตัวแปร สัมพันธภาพของบิดามารดา

ตามการรับรู้ของบุตร การยอมรับบุตรของบิดา และการยอมรับของบิดาตามการรับรู้ของบุตร

สุนารี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู วินัยในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเอง พบว่า การอบรมเลี้ยงดู มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเอง และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อารมณ์

สถิตย์ ภัสระ (2535) ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย-หญิงที่มีบิดามารดาที่แท้จริงอยู่ด้วยกัน และกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 จำนวน 373 คน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทการนำครอบครัวของบิดามารดา ความพึงพอใจในครอบครัว และการสนับสนุนทางสังคมจากบิดามารดาและเพื่อน มีผลต่อระดับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น

สมพิศ ไชยกิจ (2536) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนราธิวาส ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเอง

จากงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทั้งบิดาและมารดาต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตร ซึ่งในสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาพบว่าพฤติกรรมของบิดามารดามีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น และเมื่อปี ค.ศ. 1992 บาร์เบอร์ ชาดวิกส์ และเออร์เตอร์ (Pinychon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Barber, Chadwick and Oerter) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมของบิดามารดาที่มีวัฒนธรรมต่างกัน ต่อการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่น โดยการศึกษาในชาวอเมริกัน กับชาวเยอรมัน ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกัน การสนับสนุนจากบิดามารดาสภาพทางกายภาพ และความสัมพันธ์อันดีมีอิทธิพลอย่างมากต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ในกลุ่มชาวเยอรมันไม่เป็นเช่นนั้น ซึ่งคณะวิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นเพราะรูปแบบของวัฒนธรรม และความแตกต่างของกิจกรรมทางสังคมระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน ดังนั้นในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นไทย สอดคล้องหรือแตกต่างกับผลงานวิจัยดังกล่าวนี้หรือไม่ และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดากับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง กับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของมารดากับความ

esteem ๓๓/๓

รู้สึกมีคุณค่าในตนเองแตกต่างกันหรือไม่

การปรับตัวกับเพื่อน

ความหมายของการปรับตัว

คาร์วิน (นิมมวล อินทะชัย. 2532 : 15 ; อ้างอิงมาจาก Darwin. 1859) ได้นำคำว่าปรับตัว (Adaptation) มาใช้เป็นคนแรกในทฤษฎีว่าด้วยวิวัฒนาการ ซึ่งเขาเชื่อว่าเผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงเท่านั้นจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และสามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ ต่อมานักจิตวิทยาได้เริ่มเอาคำว่า "adaptation" มาใช้ แล้วให้ชื่อใหม่ว่า "Adjustment" และศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในด้านการปรับตัว ซึ่งลาซารัส (Lazarus. 1969 : 17-18) กล่าวว่า การปรับตัวของมนุษย์เป็นไปตามแรงผลักดันสองอย่างได้แก่ แรงผลักดันจากภายนอก (External Demands) ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันท่ามกลางสิ่งแวดล้อม และต้องผูกพันกับผู้อื่น จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และสังคม และแรงผลักดันจากภายใน (Internal Demands) อันได้แก่ แรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการทางร่างกาย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสุขสบาย และส่วนหนึ่งเกิดจากสภาพทางจิตซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์ทางสังคมที่ได้เรียนรู้ในอดีต (นิภา นิษยาน. 2520 : 8)

รัช (Ruch. 1953 : 104) ให้ความหมายของการปรับตัวว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมที่สัมพันธ์กับตัวเขา โดยการพยายามลดความเครียดภายใน ซึ่งเกิดจากแรงบีบต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่เขาต้องการ

โคลแมน และแฮมแมน (ผ่องพรรณ เกิดนิทัศน์. 2530 : 69 ; อ้างอิงมาจาก Coleman and Hamman. 1964) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรืออารมณ์ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ และถ้าบุคคลนั้นปรับตัวแล้วและสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุข แสดงว่าบุคคลนั้นมีสุขภาพจิตดี

ธอร์ป และชมูลเลอร์ (สมชาย วรดิเรก. 2527 : 9 ; อ้างอิงมาจาก Thorpe and Schmuller. 1965) ได้จำแนกการปรับตัวของบุคคลออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การปรับตัวด้านส่วนตัว (Personal Adjustment) หมายถึง ความคิด ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง และการ

ปรับตัวทางสังคม (Social Adjustment) หมายถึง ความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น และให้ทัศนะว่า บุคคลที่มีสุขภาพจิตดีคือ บุคคลที่สามารถทำให้การปรับตัวด้านส่วนตัวและการปรับตัวทางสังคมอยู่ในลักษณะสมดุลกัน

เบอร์นาค (อภินันท์ ชูชม และอัจฉรา สุธารณย์. 2532 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Bernard. 1960) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึงการที่บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับตนเองและโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพความพึงพอใจ ความแจ่มใสอย่างสูงสุด มีพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพสังคม มีความสามารถที่จะเผชิญและยอมรับความจริงของชีวิต

มอร์ริส (Morris. 1967 : 457) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ความไม่แน่นอน หรือความเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการของบุคคลกับเรื่องสิ่งแวดล้อม

อิงลิช และอิงลิช (English and English. 1968 : 14-15) ให้ความหมายการปรับตัวไว้ว่าหมายถึง กระบวนการของการปรับปรุงความต้องการและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลในการคบหาสมาคมกับผู้อื่น เพื่อให้เขาจะได้รับ ความพอใจ และสามารถดำรงความสัมพันธ์ที่พึงปรารถนานั้นไว้

มอสโควิทซ์ และออร์เกิล (จิระภรณ์ หุ่นตระกูล. 2528 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Moskowitz and Orgel. 1969) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึง การปรับพฤติกรรมของแต่ละบุคคลให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความต้องการแรงจูงใจและนิสัยของแต่ละบุคคลไปในทางใดทางหนึ่ง นอกจากนี้ความเปลี่ยนแปลงนั้นขึ้นอยู่กับโอกาสความต้องการและข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมด้วย

กิลเมอร์ (Gilmer. 1971 : 73) ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่าเป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการปรับตัวให้เข้ากับปัญหา รวมถึงการปรับสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ให้เข้ากับความต้องการด้วย

นอกจากนี้พจนานุกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ (อภินันท์ ชูชม และอัจฉรา สุธารณย์. 2532 : 6 ; อ้างอิงมาจาก Worchel. 1985) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวว่า (1) เป็นความสัมพันธ์ที่สอดคล้องระหว่างสภาพแวดล้อมกับความต้องการของตนเองทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ (2) เป็นการปรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จำเป็นเพื่อสนองตอบความต้องการ และความพึงพอใจอย่างสูงสุดโดยสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

ในประเทศไทยได้มีผู้สรุปและให้ความหมายของการปรับตัวไว้หลายท่านดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสว่าง (2524 : 180) ให้ความหมายการปรับตัวไว้ว่า เป็นกระบวนการที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านอารมณ์ ปัญหาด้านบุคลิกภาพ และปัญหาด้านความต้องการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมจนเป็นสภาพการณ์ที่ตนสามารถทนอยู่ได้ในสังคมหรือสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ

กุลวรรณ วิทชาวังศ์รุจิ (2525 : 7) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง ขบวนการที่บุคคลใช้เพื่อที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยการประพฤติปฏิบัติตนได้ตามแนวทางส่วนใหญ่ของสังคม ตลอดจนเข้าใจสภาพของตนเองและสภาพความสัมพันธ์กับผู้อื่น

จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528 : 8) สรุปไว้ว่า การปรับตัวเป็นขบวนการที่บุคคลพยายามจะทำให้ตัวเองกับสิ่งแวดล้อมมีความสอดคล้องกัน และเป็นความพยายามที่คนเราจะสนองความต้องการของตนด้วยวิธีที่ได้ผล

บุญศรี จิงธนาเจริญเลิศ (2530 : 8) ให้ความหมายว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการทางสังคมและจิตวิทยาที่บุคคลพยายามปรับสภาพปัญหาลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้อย่างเป็นสุข

สุรสิทธิ์ บุญสกุลนะ (2531 : 25) กล่าวว่า การปรับตัว หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ให้สามารถเข้ากับสภาพแวดล้อมในขณะนั้นได้ดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ศิกษา พาหะมาก (2532 : 2) ได้ให้คำนิยามของการปรับตัวว่าหมายถึง การที่บุคคลสามารถที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยการประพฤติตนได้ตามแนวทางส่วนใหญ่ของสังคม ตลอดจนเข้าใจสภาพของตนเอง และสภาพของความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ์ (2532 : 7) ได้สรุปไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง การปรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนเข้ากับสภาพแวดล้อมและความต้องการของตนเอง

จากที่มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปรับตัวไว้มากมายดังกล่าวข้างต้น เดโช ส่วนานนท์ (อ้างอิงมาจาก จิราภรณ์ หุ่นตระกูล. 2528 : 8) ยังได้กล่าวไว้ว่า การปรับตัวสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทคือ การปรับตัวทางภาษา การปรับตัวทางอารมณ์ และการปรับตัวทางสังคม ซึ่งหมายถึงสภาวะความสัมพันธ์ที่กลมกลืนกันได้ระหว่างร่างกายกับสังคม และการปรับตัวทางสังคม

ถือว่าเป็นลักษณะที่สำคัญของคนที่อยู่สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่ง เฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 260-261) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวทางสังคมว่า เป็นความสำเร็จของบุคคลในการปรับตัวให้เข้ากับกลุ่มบุคคลต่างๆได้คนที่ปรับตัวได้ดีจะมีลักษณะการยอมรับสภาพของตนเอง มีความเชื่อมั่นตนเองว่าสามารถจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดีทั้งในกลุ่มเพื่อนและคนแปลกหน้ามีความสนใจคนอื่น ปฏิบัติตามความต้องการของกลุ่ม

รุจิราภา สิทธิปาน (2531 : 5, 8) กล่าวว่า การปรับตัวทางสังคมเป็นกระบวนการที่บุคคลพยายามปรับพฤติกรรมตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นที่พึงพอใจตามสภาพทางสังคมของตนเอง

พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล (2533 : 13) ได้ให้ความหมายว่า การปรับตัวทางสังคม (Social Adjustment) หมายถึง ลักษณะความคิด ความรู้สึก หรือพฤติกรรมที่บุคคลแสดงให้เห็นว่า เขามีความคิด ความรู้สึก และการปฏิบัติต่อบุคคลอื่นอย่างไร

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การปรับตัว หมายถึง การที่บุคคลสามารถปรับพฤติกรรมให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และปัญหาต่าง ๆ ในสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา รวมทั้งสามารถเข้าใจสภาพและความต้องการของตนเอง และบุคคลอื่น มีวิธีการสนองความต้องการ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีความสุข และมีสุขภาพจิตที่ดี

สาเหตุของการปรับตัว

โดยทั่วไปบุคคลจะมีการปรับตัวเมื่อเกิดความคับข้องใจ วิตกกังวล และมีความเครียด ซึ่งวารินทร์ สายโฮบเฮอ (2522 : 159-160) ได้อธิบายถึงสาเหตุของการปรับตัวว่าอาจเกิดจากสิ่งต่อไปนี้

1. ไม่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะอุปสรรคที่เนื่องมาจากตัวเองหรือผู้อื่น มีผลทำให้บุคคลเกิดความไม่สบายใจ ความคับข้องใจตามมา ซึ่งความต้องการพื้นฐานนี้ มาสโลว์ (Maslow) ได้จัดลำดับความต้องการของมนุษย์จากขั้นต้นไปสู่ความต้องการขั้นต่อไปไว้ 5 ขั้นดังนี้ (นวลละออ สุภาพล. 2527 : 265-271)

1.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ฯลฯ

1.2 ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการมีใครสักคนที่ปกป้องคุ้มครอง และเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาอาศัยได้

1.3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love Needs) บุคคลต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น ในลักษณะทั้งการรู้จักให้ความรักต่อผู้อื่นและรับความรักจากผู้อื่น มีความรู้สึกนับถือซึ่งกันและกัน การยกย่อง และความไว้วางใจแก่กัน ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

1.4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Self - Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการมีอำนาจ ชื่อเสียง เกียรติยศ ได้รับการยกย่องและการยอมรับจากสังคม มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยอมรับนับถือตนเอง ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าและมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในภารกิจต่าง ๆ

1.5 ความต้องการสัจการแห่งตน (Self - Actualization) คือ ต้องการเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลาย ต้องการใช้พลังความสามารถของตนเองให้เต็มที่เพื่อมวลมนุษย์ เป็นความต้องการที่อยู่เหนือความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง ความร่ำรวย หรือการกระทำเพื่อตนเอง

2. เกิดจากความขัดแย้ง ความขัดแย้ง หมายถึง การที่บุคคลไม่สามารถตัดสินใจเลือกการกระทำทั้งสองอย่างได้ในขณะเดียวกัน แต่จะต้องเลือกกระทำเพียงอย่างเดียว มี 3 ลักษณะคือ

2.1 ความขัดแย้งในทางบวก (Approach - Approach Conflict) เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการที่จะต้องเลือกเพียงอย่างเดียว ในสิ่งที่ตัวเองชอบเท่า ๆ กันสองอย่าง ซึ่งชอบมากทั้งสองอย่างยังเลือกยากต้องใช้เวลาคิดตัดสินใจนาน เลือกแล้วก็ยังเสียดายสิ่งที่ไม่สามารถจะเลือกได้

2.2 ความขัดแย้งในทางลบ (Aviodance - Aviodance Conflict) เกิดจากการที่ตัวเองต้องเลือกในสิ่งที่ไม่ชอบเลยทั้งสองอย่าง จะไม่เลือกก็ได้ เลือกไปแล้วก็ไม่สบายใจ เพราะไม่ชอบเลย แต่ก็ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง

2.3 ความขัดแย้งในทางบวกและลบ (Approach - Avoidance Conflict) เกิดขึ้นในกรณีที่มีสิ่งต่าง ๆ หรือบุคคล ที่เราต้องเลือกนั้นทั้งถูกใจและไม่ถูกใจในระดับที่เท่า ๆ กัน ทั้งสองอย่าง แต่ต้องเลือกเพียงอย่างเดี๋ยวนั้น

ลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวได้ดี

ธอร์ป (Thorpe. 1955 : n.d.) ได้แบ่งการปรับตัวออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ปรับตัวเอง (Self Adjustment) ได้แก่ การที่บุคคลจะปรับตัวเองได้ดีต้องประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1.1 ความเป็นตัวของตัวเอง (Self - Reliance) หมายถึง การที่บุคคลทำอะไรได้ด้วยตนเอง ไม่ต้องพึ่งผู้อื่นเป็นอิสระจากผู้อื่น มีความมั่นคงทางอารมณ์ และรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง

1.2 การมองเห็นคุณค่าของตนเอง (Sense of Personal Worth) หมายถึง การที่บุคคลเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ผู้อื่นเชื่อในความสามารถของเขา มีความรู้สึกว่าคุณค่าของตนเองมีความพอใจและเชื่อมั่นในความสามารถ และความมีเหตุผลของตนเอง

1.3 ความรู้สึกเป็นอิสระของตนเอง (Sense of Personal Freedom) หมายถึง การที่บุคคลพอใจในอิสรภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล ตัดสินใจในการกระทำและวางแผนชีวิตของตนเอง รวมทั้งมีเสรีภาพในการคบเพื่อนและการใช้จ่าย

1.4 ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Feeling of Belonging) หมายถึง การที่บุคคลได้รับความอบอุ่นในครอบครัว ในหมู่เพื่อนฝูง จึงทำให้มีความภูมิใจในบ้าน โรงเรียน เป็นต้น

1.5 ความรู้สึกไม่มีแนวโน้มที่จะถอยหนี (Nonwithdrawing Tendencies) หมายถึง การที่บุคคลมีลักษณะตรงกันข้ามกับความรู้สึกมีแนวโน้มที่จะถอยหนี ซึ่งบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะถอยหนีจะมีความรู้สึกไม่กล้าที่จะเผชิญกับความเป็นจริง มักใช้ความคิดของตนเองสร้างความสุข มักเอาตัวเองเข้าไปแทรกในทุก ๆ เรื่อง อ่อนไหว ง่าย และหมกมุ่นกับตัวเอง

1.6 ความรู้สึกไม่มีอาการทางประสาท (Nonnervous Symptom) หมายถึง การที่บุคคลมีลักษณะตรงกันข้ามกับความรู้สึกมีอาการทางประสาท ซึ่งบุคคลที่มีอาการทางประสาทจะมี

ความรู้สึกว่า มีความผิดปกติทางด้านร่างกายและอารมณ์ เช่น เบื่ออาหาร ปวดศีรษะ นอนไม่หลับ จิตใจไม่สงบ ผื่นร้าว ศากระตุก เป็นต้น

2. การปรับตัวทางสังคม (Social Adjustment) ได้แก่ การที่บุคคลจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดี ต้องประกอบด้วยลักษณะดังนี้

2.1 ปทัสถานทางสังคม (Social Standards) หมายถึง การที่บุคคลมีความเคารพในสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม บุคคลประเภทนี้จะเข้าใจความถูกต้องของสังคม

2.2 ทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง การที่บุคคลปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี ทั้งกับเพื่อนและคนแปลกหน้า เป็นที่ชื่นชอบของผู้อื่น และมีความสนใจปัญหาต่าง ๆ และสนใจกิจกรรมต่าง ๆ

2.3 แนวโน้มที่จะไม่ต่อต้านสังคม (Social Tendencies) หมายถึง การที่บุคคลมีลักษณะตรงกันข้ามกับความรู้สึกมีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม ซึ่งบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคมจะชอบทะเลาะวิวาท คบคิด ชอบการทำลาย ไม่สุจริตต่อผู้อื่น

2.4 ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relations) หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกว่าได้รับความรัก การดูแลอย่างดีในครอบครัว มีความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และมีมั่นใจในตนเอง ในความสัมพันธ์กับบุคคลในบ้าน

2.5 ความสัมพันธ์ในโรงเรียน (School Relations) หมายถึง การที่บุคคลรู้สึกว่าได้รับความรักจากครู มีความสุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อนนักเรียน รู้จักทำงานในโรงเรียนเหมาะสมกับความสนใจ และวุฒิภาวะของตน

2.6 ความสัมพันธ์กับชุมชน (Community Relations) หมายถึง การที่บุคคลเข้าร่วมกับเพื่อนบ้านได้อย่างมีความสุข มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชุมชนของตนเอง เข้าสมาคมกับคนแปลกหน้าได้มีความพอใจในกฎเกณฑ์และสวัสดิภาพของชุมชน

จอร์จ (George. 1968 : 408-409) กล่าวว่า การปรับตัวที่ดีน่าจะประกอบด้วยลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการรับรู้และสติปัญญา การปรับตัวดีนั้น หมายถึง ประสิทธิภาพในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยความสามารถในการปรับตัว ซึ่งต้องมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทและความสามารถที่จะแยกแยะสิ่งสำคัญออกจากที่ไม่สำคัญ การปรับตัวที่ดีนั้นสัมพันธ์โดยตรงกับการ

รับรู้ตามความเป็นจริง โดยมีการเปิดรับประสบการณ์และการรับรู้ที่ปราศจากการบิดเบือน

2. ด้านส่วนตัว บุคคลที่มีการปรับตัวดี จะยอมรับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตน

3. ด้านสังคม บุคคลที่มีการปรับตัวดีจะมีความไวในการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เขาจะคล้อยตามสังคม ถ้าการกระทำนั้นส่งเสริมให้เขาบรรลุถึงความสำเร็จของตน พฤติกรรมของเขาตั้งอยู่บนรากฐานของเหตุผลและความถูกต้อง

4. ด้านอารมณ์ บุคคลที่ปรับตัวดีจะมีชีวิตอยู่อย่างสงบสุข มีความชื่นชมกับชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ มีอารมณ์ขัน มีความแจ่มใสเบิกบาน

5. ด้านการบรรลุถึงความสำเร็จของตน บุคคลที่ปรับตัวดีจะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง และปรับตนเองเพื่อบรรลุถึงความสำเร็จของตนเสมอ

เฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 260-261) กล่าวว่า เด็กที่มีการปรับตัวดี จะมีลักษณะการยอมรับสภาพของตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าสามารถจะช่วยเหลือผู้อื่นได้ ความเป็นประชาธิปไตย มีวิธีสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี สนใจคนอื่น เฮิร์ลอคได้ให้หลักการพิจารณาลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวที่ดีไว้ ดังนี้

1. การแสดงออก (Covert Performance) ถ้าพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเหมาะสมกับความคาดหวังของกลุ่ม อายุ และระดับของพัฒนาการแล้วก็จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

2. สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลได้ทุกกลุ่ม

3. มีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น

4. มีความพอใจในตนเอง

ลาซารัส (Lazarus. 1969 : n.d.) จัดองค์ประกอบที่แสดงว่าบุคคลปรับตัวได้ไว้ 6 ประการ ดังนี้

1. มีความคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) คือเป็นบุคคลที่มีความสุขในการแก้ปัญหาโดยที่จะวางแผนอย่างระมัดระวังและทำงานละเอียดและจริงจัง

2. มีทักษะทางสังคม (Sociability) เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับคนอื่นได้อย่างง่ายดาย เป็นบุคคลที่มีชีวิตชีวา เพลิดเพลินในการเข้าสังคม

3. มีความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Stability) คือเป็นบุคคลที่ไม่ปล่อยอารมณ์

ไปกับความกลัว หรือความวิตกกังวลจนเกินไป สามารถผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงความตึงเครียด มองชีวิตในสภาพความเป็นจริงมากกว่าความเพ้อฝัน

4. มีความเชื่อมั่น (Confidence) เป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าในการตัดสินใจของตนเอง ปรับตัวได้อย่างง่ายดายในสถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่ยากลำบาก พร้อมทั้งจะเผชิญกับปัจจุบัน และอนาคตด้วยดี ไม่มีความรู้สึกต่ำต้อยและพึงพอใจต่อรูปร่างท่าทางของตนเอง

5. ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล (Personal Relations) เป็นบุคคลที่มีความอดทนไม่โกรธบ่อกและไม่โกรธอย่างง่ายดาย มองโลกในแง่ดี ไม่วิพากษ์วิจารณ์คนอื่นมากเกินไป

6. ความพึงพอใจในบ้าน (Home Satisfaction) เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี พึงพอใจในสภาพของบ้าน ได้รับการยกย่องและเข้าใจจากทางบ้าน

วอเชล และเกอทร็ลส์ (Worchel and Goethols. 1985) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน โดยบุคคลที่จะปรับตัวได้นั้นต้องเกี่ยวข้องกับกระบวนการเหล่านี้

1. มีการรู้จักและเข้าใจตัวเอง สังคม สภาพแวดล้อมและการยอมรับตนเอง
2. มีการควบคุมชีวิตของตน
3. มีกำหนดเป้าหมายส่วนตัว ซึ่งเป้าหมายนั้นควรเป็นเป้าหมายที่เป็นจริงและสร้างความพึงพอใจด้วย

4. มีการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น แต่ก็ไม่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง

สุโท เจริญสุข (2520 : 260) กล่าวถึง ลักษณะของผู้ที่มีการปรับตัวทางสังคมที่ดีไว้ ดังนี้คือ เป็นผู้ที่มีความร่วมมือกับคนอื่น ทั้งในการกระทำและการคิด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยไม่แสดงอาการเป็นนาย หรือไม่หลบหลีกจากหมู่คณะ มีความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือผู้ตามในทุก ๆ โอกาส มีเหตุผล และมีความเป็นอิสระจากความกดดันของหมู่คณะที่จะเลือกเชื่อหรือสนใจอะไร ๆ ตามจุดหมายชีวิตของตน

รัตน ญักทิพย์ (2522 : 32-33) กล่าวว่า การปรับตัวได้นั้นจะมีการแสดงออกดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง มีความภาคภูมิใจในตนเอง ไม่มีปมด้อย ไม่เกรงกลัวตำแหน่งหรือความยิ่งใหญ่ ไม่ก้าวร้าว และขณะเดียวกันก็ยอมรับความสามารถและความสำเร็จของผู้ที่เหนือกว่าตน
2. ยอมรับสภาพความเป็นจริง มีความกล้าที่จะเผชิญกับชีวิต แม้ว่าจะมีเหตุร้ายบางขณะ

ก็ไม่ท้อแท้ กล้าที่จะต่อสู้เต็มกำลังความสามารถ

3. มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น เป็นผู้ที่มีมองบุคคลอื่นในแง่ดีปราศจากอคติใด ๆ
4. ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม หมายความว่า ไม่เป็นผู้ที่มีแต่ความเบียดเบียน ไม่มีการทะเลาะวิวาทบ่อน อ้อ ๆ และไม่ยุติธรรมต่อบุคคลอื่น
5. ไม่เป็นผู้ที่มีความประพฤติกอหย่อน เป็นบุคคลที่สามารถนำเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ไม่เป็นคนเก็บตัว
6. สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี มีใจกว้างพอที่จะรับฟังความคิดเห็นและข้อโต้แย้งของผู้อื่น
7. ปราศจากนิสัยทางจิตที่กระทบกระเทือนบุคลิกภาพ
8. มีความเข้าใจและยอมรับสภาพของตนเอง รู้จุดเด่นและปมด้อยของตนเอง
9. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบของสังคม นั่นคือทำตนให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสังคม
10. มีความรู้สึกเป็นอิสระ รู้สึกว่าตนไม่ถูกบังคับ

มณู ตนะวัฒนา (2526 : 141-143) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่ปรับตัวได้ดีดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง (Self - Knowledge) ผู้ที่ปรับตัวได้ดี คือผู้ที่รู้ถึงพลังจิต แรงจูงใจ ความปรารถนา ความทะเยอทะยาน ความรู้สึก ความสามารถ และอารมณ์ต่าง ๆ ของตนเอง นั่นคือ จะต้องเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตนเองได้หมดทั้งพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเอง

2. ความรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Self - Esteem) ประกอบด้วยความรู้สึกต่อตนเองและความสามารถที่จะทำหน้าที่ให้แก่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความรู้สึกมั่นคงอบอุ่น (Feeling of Security) คนที่ปรับตัวได้ดีจะมีความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยกย่องว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และที่สำคัญที่สุดคือ มีอิสระในการแสดงออกต่อสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกัน

4. ความสามารถในการรับและให้ความรัก (Ability to Accept and Give Affection) คือความสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้อย่างน่าพอใจบุคคลที่ปรับตัวได้ดีจะมีความรู้สึกนึกคิดถึงความต้องการและความรู้สึกของคนอื่น ๆ นั่นคือ สามารถล่วงรู้ถึงความรู้สึกของคนอื่น ๆ และรักษาความสัมพันธ์ที่มีทั้งการให้และการรับไว้ได้

5. ความพอใจต่อความปรารถนาทางกาย (Satisfaction of Bodily Desires) บุคคลที่ปรับตัวได้ดี จะมีทัศนคติต่อการทำงานของร่างกายของตนเองอย่างสมบูรณ์ ไม่หมกมุ่นครุ่นคิดวิตกกังวล

6. ความสามารถที่จะเป็นผู้ผลิตและมีความสุข (Ability to Be Productive and Happy) บุคคลใช้ความสามารถต่าง ๆ ในการทำงานหรือความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดีและกว้างขวาง มีความสนุกและความกระตือรือร้น

7. ปราศจากความตึงเครียดและความรู้สึกที่เกินขีด (Absence of Tension and Hypersensitivity) คนที่ปรับตัวไม่ได้จะมีความทุกข์ที่เกิดจากความวิตกกังวล และความตึงเครียดซึ่งมีผลสะท้อนให้เกิดอาการอื่น ๆ ตามมา

ปรีชา เกตุทัต (2527 : 241) กล่าวถึงลักษณะการปรับตัวทางสังคมที่เหมาะสม เป็นที่ต้องการของวัยรุ่นไว้ดังนี้

1. ความรู้และทักษะการเข้าสังคม เช่น การมีกิริยามารยาทที่ดี มีความสามารถในการสนทนา มีความสนใจในเรื่องราวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของคนโดยทั่ว ๆ ไป

2. การมีเจตคติที่ดีต่อผู้อื่น เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อคนส่วนใหญ่ รู้คุณค่าของบุคคลอื่นตามฐานะของเขา มีความเป็นกันเอง มีความเมตตากรุณา

3. การเป็นบุคคลที่มีความมั่นคงในจิตใจ การเป็นตัวของตัวเองทำให้มีความมั่นใจในตนเอง และเกิดความสบายใจเมื่ออยู่กับกลุ่มคนไม่ว่าจะเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มเล็ก ไม่ชอบพึ่งพาผู้อื่นจนเกินควร

4. มีความรับผิดชอบ เช่น รักษาสัญญาในเรื่องงานที่ได้รับมอบหมาย การนัดพบ

5. เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เข้าใจเรื่องการวางแผนงานต่าง ๆ และช่วยเหลือผู้อื่นได้ตามความสามารถ

6. สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ร่วมงานได้เมื่อทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีจิตใจดีและมีความเข้าใจความพยายามของผู้อื่น

7. มีความเป็นกันเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

8. มีเจตคติที่ดีต่อชุมชน แสดงออกด้วยการมีความสนใจต่อชุมชน และยอมรับว่าตนมีส่วนรับผิดชอบต่อชุมชนด้วย

9. มีเจตคติที่ดีต่อกิจกรรมหรือเรื่องราวต่าง ๆ ของโลก มีความสนใจความเป็นอยู่ที่ดีของสังคม ไม่มีอคติ และมีความตั้งใจที่จะอุทิศตนต่อส่วนรวม

จากการประมวลเกี่ยวกับการปรับตัวดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า บุคคลที่มีการปรับตัวที่ดีจะเป็นบุคคลมีความเข้าใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่มีความค่า มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี เป็นที่ยอมรับของกลุ่มมีความมั่นคงทางอารมณ์ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น เข้าใจและยอมรับสภาพความเป็นจริง

อิทธิพลของเพื่อนในวัยรุ่น

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ทำให้วัยรุ่นต้องประสบปัญหาอย่างมากมา และปัญหาที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อน ทั้งนี้เป็นเพราะในช่วงวัยรุ่นนี้ความสัมพันธ์กับบิดามารดา มักจะเริ่มมีปัญหากระทบกระทั่ง และเกิดความขัดแย้งกันในด้านความคิด วัยรุ่นต้องการมีอิสระเป็นตัวของตัวเอง เพื่อนจึงเข้ามามีอิทธิพลเพราะเป็นผู้ที่อยู่ในวัยปัญหาล้ายกัน จึงเปรียบเสมือนเป็นคู่คิดที่มีความว้าวุ่นใจเหมือนกัน และมีอิทธิพลต่อความผูกพันของวัยรุ่นเหนือบิดามารดา รวมทั้งมีความหมายต่อพฤติกรรมทั้งทางด้านการพูดและการแต่งกายของวัยรุ่น ดังนั้นวัยรุ่นจึงต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ยิ่งได้รับความนิยมนอกห้องจากเพื่อนมากเพียงใด จะทำให้วัยรุ่นเป็นบุคคลที่มีลักษณะเป็นมิตร กล้าแสดงออก วางตัวในสังคมได้เหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในแง่ที่ดี และพยายามที่จะปรับปรุงความคิดและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานของกลุ่ม ดังเช่น เด็กบางคนเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเริ่มพิจารณาตนเองและสำนึกว่าความเอาแต่ใจตนเอง ความตระหนี่ถี่เหนียว หรือความจนเจี๊ยะเจ้าอารมณ์ เป็นอุปสรรคในการคบเพื่อน เพราะจะทำให้เพื่อนฝูงรังเกียจและหลีกเลี่ยง พยายามแก้ไขตัวเอง และพยายามสร้างลักษณะที่ดีทำให้เป็นที่รักใคร่ขึ้นมาแทนที่ เพื่อให้เป็นที่พึงปรารถนาของกลุ่มสังคมของตน (ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม. 2530 : 102-103; นิภา นิธยาชน. 2530 : 141-142)

นอกจากนี้ในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่วัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงมีความกังวลใจมากที่สุด เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อน โดยที่วัยรุ่นชายจะมีความกังวลใจในเรื่องการขัดแย้งกับเพื่อนฝูง เกรกว่าเพื่อนจะไม่ชอบ ต้องการมีเพื่อนที่ดี กังวลในเรื่องการปฏิบัติต่อเพื่อน หรือกังวลใจเกี่ยวกับความคิด

เห็นของเพื่อนที่มีต่อคน ส่วนในวัยรุ่นหญิงจะมีความกังวลใจในเรื่องการมีเพื่อนแท้ เพื่อนจะไปจากคน ต้องการเป็นที่รู้จักของบุคคลอื่น มีความต้องการที่จะเป็นผู้นำของกลุ่ม และวัยรุ่นยังมีความวิตกกังวลต่อเพศตรงข้ามอีกด้วย ซึ่งในวัยรุ่นตอนต้น พบว่า วัยรุ่นชายเกรงว่าตนจะไม่เป็นที่รู้จักแก่เพศตรงข้าม ต้องการนัดหมายกับเพื่อนต่างเพศ กังวลต่อการขัดขวางของบิดามารดาที่ตนจะคบเพื่อนต่างเพศ และที่สำคัญเกรงว่าเด็กหญิงที่ตนชอบจะไม่ชอบตน ในวัยรุ่นหญิงกังวลเกี่ยวกับการยอมรับจากเพื่อนต่างเพศ เกรงว่าตนจะต้องสูญเสียเพื่อนชาย และเกรงว่าเด็กชายที่ตนชอบเขาจะไม่ชอบตน และเมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายจะเป็นช่วงที่มีเพื่อนน้อยลงกว่าวัยรุ่นตอนต้น เพราะเริ่มมีเพื่อนต่างเพศ มีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ลักษณะการเกาะเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ น้อยลง ดังนั้นถ้าหากเขาปรับตัวเข้าสังคมกับเพศตรงข้ามได้เป็นอย่างดี ไม่เกิดความคับข้องใจ จะเป็นผลดีต่อความคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ต่อกลุ่มสังคมเพื่อน วัยรุ่นจะขาดการยอมรับตนเอง (Self Esteem) ถ้าเขาไม่เข้าใจว่าตนไม่มีเสน่ห์เป็นที่สนใจของเพศตรงข้าม การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ในช่วงวัยรุ่นจะมีบทบาทสำคัญต่อความคิด ทิศนคติของเขาในวัยผู้ใหญ่ และวัยรุ่นที่เป็นที่ยอมรับของเพื่อนและสังคมจะมีลักษณะของการปรับตัวที่ดีในสังคมต่อไป กล่าวคือ จะมีความจริงใจต่อบุคคลอื่น มีความสามารถในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ มีความสามารถในความคาดหวังในความสามารถของตนเอง มีกิจกรรมการแสดงออกต่าง ๆ สอดคล้องกับกลุ่มสังคม (วัลลภา อิศรียวงศ์. 2533 : 78-102; จวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม. 2530 : 108)

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าวัยรุ่นที่สามารถปรับตัวทางสังคมกับเพื่อนได้ดีทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและสังคม จะสามารถสร้างความรู้สึกรักนึกคิดที่ดีและพัฒนา "ตน" ให้สมบูรณ์ได้ จึงนับได้ว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นเป็นอย่างมาก และการที่วัยรุ่นจะสามารถปรับตัวให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อนได้นั้น วัยรุ่นต้องมีความเข้าใจตนเอง มีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน มีความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนได้ดี

ทฤษฎีเกี่ยวกับการปรับตัวและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ในสังคมบุคคลต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่มีใครสามารถอยู่คนเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นได้ และการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล (มาลินี อยู่โพธิ์. 2525 ; อ้างอิงมาจาก Gronlund. 1959) ดังนั้นบุคคลจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้ตนเองอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตเป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งการปรับตัวของบุคคลนั้นจะเริ่มมีตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยรุ่นใหญ่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพัฒนาการและความสำคัญของการปรับตัว จึงขอนำทฤษฎีที่เกี่ยวกับการปรับตัว และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมากล่าวพอสังเขปดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการของเพียเจต์

เพียเจต์ (จีรากรณ์ หุ่นตระกูล. 2527 : 11 ; อ้างอิงมาจาก Piaget. n.d.)

ได้แบ่งระดับพัฒนาการทางสังคมของชีวิตมนุษย์ออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะแรก เด็กจะถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ซึ่งถือว่าเป็นระยะแรกของการพัฒนาการทางสังคม ระยะนี้อยู่ในช่วงวัยทารกและวัยเด็กตอนต้น
2. ระยะที่สอง เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะเข้าสู่ความสัมพันธ์ในสังคมอย่างแท้จริง เด็กจะค่อยคลายการถือตัวเองเป็นศูนย์กลาง และเริ่มเข้าใจว่า ในสังคมที่แท้จริงจะต้องมีการติดต่อซึ่งกันและกัน จะต้องฟังพหูพจน์กัน ระยะนี้เริ่มตั้งแต่วัยเด็กเข้าเรียน ระหว่างอายุ 6-12 ปี ความสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กจะไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะบิดามารดา แต่จะขยายออกไปสู่เพื่อนฝูง ครูและบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ความเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ระยะนี้เป็นช่วงสำคัญของชีวิต และจะเป็นเครื่องบอกอนาคตของชีวิตสังคมของเด็กในภายหลัง

3. ระยะที่สาม เป็นระยะที่เด็กมีการยอมรับนับถือระหว่างกัน ระยะนี้เป็นพัฒนาการขั้นสุดทางด้านสังคม ได้แก่ การที่เรามีการยอมรับนับถือผู้อื่นว่ามีความสัมพันธ์เท่า ๆ กับมีภาวะเป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกัน มีความคิดอ่านเป็นของตนเอง และมีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย ความเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มตั้งแต่วัยรุ่นไปจนถึงวัยรุ่นใหญ่

ทฤษฎีจิตสังคม

อีริกสัน (Erickson) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของบุคคลกับผู้เลี้ยงดูและบุคคลภายนอกครอบครัว มีอิทธิพลหรือเป็นตัวแทนทางสังคมต่อบุคคล และบุคคลจะมีการพัฒนาตนเองเพื่อความ

อยู่รอดของชีวิต ซึ่งบุคคลมีศักยภาพที่จะสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการปรับตัว ถ้าหากบุคคลสามารถปรับตัวได้ดี ได้รับความไว้วางใจ และได้รับการยอมรับจากสังคม จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าคุณค่า และในช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่จะต้องมีการปรับตัวเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นวัยที่มีความเปลี่ยนแปลงทุกด้าน เป็นวัยของการพัฒนาเอกลักษณ์ของตน พร้อมทั้งจะแสวงหาตนเอง การเข้าใจในเอกลักษณ์ของตนจะช่วยให้วัยรุ่นเกิดความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ และช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคต วัยรุ่นจะค่อย ๆ พัฒนาความเป็นตัวของตัวเองขึ้นอย่างช้า ๆ เพื่อพัฒนาเป็นระดับมาตรฐานของตัวเอง และเพื่อบทบาทใหม่ในสังคม ดังนั้นวัยรุ่นย่อมต้องการเวลาในการปรับตัวเองเพื่อการเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่และให้สังคมยอมรับ ซึ่งอิริคสันได้เสนอขั้นตอนในการปรับตัวที่สำคัญ 7 ขั้น ในแต่ละขั้นถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ย่อมทำให้เกิดความล้มเหลวในเรื่องนั้น ๆ การปรับตัวทั้ง 7 ขั้นมีดังนี้ (นวลละอ อ สุภาพล. 2527 : 93-95)

1. สัดส่วนของเวลากับความสับสนของเวลา (Time Perspective VS Time Diffusion) วัยรุ่นต้องการเวลาที่เหมาะสมเพื่อการเตรียมตัวและการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
2. ความมั่นใจในตนเองกับความเฉยเมยท้อแท้ (Self - Certainty VS Apathy) มีความมั่นใจในตนเอง แสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองอย่างถูกต้อง มีความสนใจเกี่ยวกับตนเอง และความคิดของคนอื่นที่มีต่อตน
3. การตรวจสอบบทบาทกับการมีเอกลักษณ์ที่ไม่ถูกต้อง (Role Experimentation VS Negative Identity) แสวงหาบทบาทต่าง ๆ หลายชนิด โดยการทดลองหรือตรวจสอบหลาย ๆ บทบาท แล้วคัดเลือกบทบาทที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด
4. การคาดการณ์ล่วงหน้าในผลสัมฤทธิ์กับความชะงักงันในงาน (Anticipation of Achievement VS Work Paralysis) มีความต้องการที่จะให้งานที่ทำประสบความสำเร็จ ดังนั้นก่อนที่จะลงมือทำงาน จะคาดการณ์ล่วงหน้าว่างานจะประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดความพึงพอใจ มีความสนใจและความเพียรพยายามเพื่อไปสู่เป้าหมาย การคาดการณ์ล่วงหน้าในผลสัมฤทธิ์จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะพัฒนาความมั่นใจในตนเอง และความเป็นตัวของตัวเอง

5. เอกลักษณ์ทางเพศกับความสับสนทางเพศ (Sexual Identity VS Bisexual Diffusion) วัยรุ่นต้องการประสบการณ์การเรียนรู้บทบาททางเพศของตน และต้องการที่จะแสดงลักษณะ และบทบาททางเพศของตนให้ถูกต้องและเป็นที่ยอมรับของสังคม

6. ความเป็นผู้นำกับความสับสนในอำนาจ (Leadership Polarization VS Authority Diffusion) ความสามารถของวัยรุ่นในการเป็นผู้นำหรือผู้ตามเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน และสถานการณ์ทั้ง 2 ลักษณะ เป็นตัวชี้ให้เห็นถึงอำนาจของตนเองในสังคม

7. อุดมคติกับความสับสนในอุดมคติ (Ideological Polarization VS Diffusion of Ideals) วัยรุ่นจะถือปรัชญาหรือมีอุดมคติที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ซึ่งจะนำทางให้เขาอยู่ในสังคมได้และช่วยให้เขาไปสู่ความมีเอกลักษณ์ของตนเอง

ขั้นตอนทั้ง 7 ขั้น ดังกล่าวข้างต้นจะมีผลต่อการพัฒนาการความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เป็นการได้เผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดการเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป ได้เปรียบเทียบกับสังคมของผู้ใหญ่กับตนเอง ทำให้เกิดความพร้อม ถ้าวัยรุ่นไม่พร้อมหรือปรับตัวไม่ได้ หรือประสบความล้มเหลวจะเกิดความรู้สึกที่รุนแรงและมีผลต่อบุคลิกภาพ

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ซิลลิวน (Sullivan) กล่าวว่า บุคลิกภาพของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อใดก็ได้ ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และอิทธิพลของสังคม เขากล่าวว่าอินทรีย์ของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ด้วยการเรียนรู้ ซึ่งซิลลิวนได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับสังคมในระยะต่าง ๆ ของชีวิต ที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและการปรับตัว ดังนี้ (นวลละออ สุภาพล. 2527 : 170-172; สุชา จันทน์เอม. 2527 : 37-38)

1. วัยทารก เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 2 ปี วัยนี้เป็นวัยแห่งความต้องการความสบายกาย (Bodily Satisfaction) ความพอใจของเด็กจะอยู่ที่การใช้ปากดูด และอม เป็นปฏิกิริยาแบบเดียวกับที่ผู้ใหญ่ปฏิบัติต่อตนเองโดยตรง

2. วัยเด็กตอนต้น ระยะตั้งแต่อายุประมาณ 2-4 ปี ระยะนี้เด็กเริ่มจะเรียนรู้ภาษาการเล่นรวมกลุ่มกับเพื่อนและเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศ

3. วัยเด็ก อายุประมาณ 4-11 ปี เด็กวัยนี้เริ่มปลื้มตัวออกจากบิดามารดา และสนใจที่จะไปร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะกับเพื่อนวัยเดียวกัน วัยนี้เด็กจะเรียนรู้เกี่ยวกับการ

แข่งขันการร่วมมือ และรู้จักควบคุมพฤติกรรม

4. วัยอย่างเข้าสู่วัยรุ่น อายุประมาณ 11-13 ปี เด็กวัยนี้ต้องการมีเพื่อนเพศเดียวกัน ะยะนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาการด้านมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมาก

5. วัยรุ่นตอนต้น อายุประมาณ 13-17 ปี วัยนี้เริ่มมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ หากได้รับการเลี้ยงดูเป็นแบบให้เก็บกดทางด้านนี้มากเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจและมีบุคลิกภาพแบบรักร่วมเพศ

6. วัยรุ่นตอนปลาย อายุประมาณ 17-20 ปี วัยนี้เด็กสนใจทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศตรงข้าม สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนในลักษณะของผู้ใหญ่ แต่ยังไม่ได้รับความสำเร็จทางสังคมอย่างสมบูรณ์ เพราะเด็กยังไม่มีอาชีพเป็นหลักฐาน ต้องรู้จักเก็บกดความรู้สึกและความต้องการทางเพศ

7. วัยผู้ใหญ่ อายุตั้งแต่ 21 ปีขึ้นไป เป็นระยะที่สร้างความสัมพันธ์ในเรื่องความรักกับผู้อื่น บุคคลจะพัฒนาความสัมพันธ์กับบุคคลต่างเพศในลักษณะให้ความพึงพอใจในชีวิตและลึกซึ้ง

จากทฤษฎีของ เพียเจท์ อิริคสัน และชวลีแวน จะเห็นได้ว่าบุคคลมีการพัฒนาบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสังคมมาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งการพัฒนานั้นจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัย และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้และการได้สัมผัสกับบุคคลอื่นในสังคม ที่แวดล้อมอยู่รอบตัว การพัฒนาจะต่อเนื่องกันไปตามสถานการณ์ แต่ถ้าหากบุคคลไม่สามารถปรับตัวได้ หรือเกิดความวิตกกังวลในสถานการณ์นั้น จะทำให้การพัฒนาหยุดชะงัก และเกิดความล้มเหลวส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคลได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

งานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยตรงยังไม่พบว่ามีผู้ใดศึกษา แต่จากการที่ได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ผู้วิจัยจึงขอนำงานวิจัยที่มีความใกล้เคียง สอดคล้องกับการปรับตัวและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากล่าวถึงดังนี้

บาบารา ทองมัสัน (1974 ; อ้างอิงจาก อรพินธ์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. 2532) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา จำนวนประมาณ 500 คน ซึ่งครูประเมินว่ามีการปรับตัวดีและไม่ดี โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบซีแมนติก ดีฟเฟอเรนเชียล ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนวัยรุ่นชายหญิง ที่มีการปรับตัวดีมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกมากกว่านักเรียนที่มีการปรับตัวไม่ดี

ชเร้าเจอร์ (ศศิกันต์ ธนะโสธร. 2529 : 20-21 ; อ้างอิงมาจาก Shrauger. 1972) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับรูปแบบการตอบสนองของบุคคลขณะอยู่ต่อหน้าผู้อื่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 64 คน แบ่งออกเป็นผู้ที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงและต่ำอย่างละเท่า ๆ กัน ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างศึกษาการเรียนรู้โน้ตส์ใน 2 ลักษณะคือ มีคนอื่นร่วมสังเกตการณ์และไม่มี ผลการศึกษาพบว่าผู้ที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงมีการประเมินตนเองว่าสามารถเรียนรู้ได้ดี และเชื่อมั่นในการตอบสนองของตนเองมากกว่าผู้ที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ และความแตกต่างจะเห็นได้ชัดเจนในเงื่อนไขสภาพการณ์ที่มีคนอื่นเข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย เมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม (กลุ่มที่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเฉพาะด้าน สูง-ต่ำ จากการประเมินความสามารถของตนเองหลังจากการทดลองศึกษานโน้ตส์) พบว่า กลุ่มต่ำทำได้ด้อยกว่ามากในสภาพการณ์ที่มีคนอื่นร่วมสังเกตการณ์ ในขณะที่กลุ่มสูงไม่ได้รับผลกระทบจากตัวแปรนี้แต่อย่างใด

โคนาเวย์ (Conaway. 1979 : 3915-3916-A) ศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ความวิตกกังวล และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 223 คน ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และความวิตกกังวลมีสหสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ลีอง และแซนด์ (Leung and Sand. 1981 : n.d.) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับบุคลิกภาพทางอารมณ์ ในนักศึกษาระดับวิทยาลัยทุกชั้นปี จำนวน 200 คนเป็นเพศชาย 57 คน เพศหญิง 143 คน วัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองโดยใช้ แบบวัดของคูเปอร์สมิท และวัดบุคลิกภาพทางอารมณ์โดยใช้แบบวัดการปรับตัวทางสังคมของวอชเบิร์น (Washburne. 1940) พบว่านักศึกษาที่มีบุคลิกภาพทางอารมณ์สูงมีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สูงกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพทางอารมณ์ต่ำ

พาร์เกอร์ (Parker. 1983 : 2894-A) ศึกษาผลของการศึกษามนุษยสัมพันธ์ที่มีต่อ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และทักษะการสื่อสาร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มทดลอง และกลุ่ม ควบคุม ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และแบบวัดทักษะการ สื่อสารก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มทดลองได้รับการฝึกมนุษยสัมพันธ์สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 30 นาที เป็นเวลา 8 สัปดาห์ติดต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และทักษะการสื่อสารเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

เวอร์คแมน (Workman. 1982 : 696-697-A) ศึกษาผลการฝึกความกล้าแสดงออก ที่เหมาะสมที่มีต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการกล้าแสดงออกที่เหมาะสมของนักศึกษาเพศหญิง สุ่มกลุ่มตัวอย่างเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบวัด 3 ครั้งคือ ก่อน-หลังการทดลอง และครั้งติดตามผล กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมการฝึกการกล้าแสดงออก ที่เหมาะสมสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมงติดต่อกัน 9 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาเพศหญิงที่ เข้าร่วมโปรแกรมฝึกการกล้าแสดงออกที่เหมาะสมมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการกล้าแสดง ออกที่เหมาะสมมากกว่า นักศึกษาที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรม

กาญจนา พงศ์พฤกษ์ (2522) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกันของพฤติกรรมที่เหมาะสม ในการแสดงออก ความวิตกกังวล และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พบว่า ความวิตกกังวลมี สหสัมพันธ์ทางลบกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ทั้งเพศชายและเพศหญิง และพฤติกรรมกล้า แสดงออกที่เหมาะสมมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เดชา นุ่นพันธ์ (2525) ได้ทำการศึกษาผลของการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ใน ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความภูมิใจในตนเอง และทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนแบบกลุ่มสัมพันธ์

จะมีความภูมิใจในตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอน โดยวิธีการบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ภาพร พุ่มพฤษ (2529) ได้ทำการทดลองโดยการใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ โดยจับคู่แยกตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ทำแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มทดลองได้รับการฝึกกิจกรรมกลุ่ม ผลการศึกษพบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองมีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จันทร์ฉาย นัทภัสศิริกุล (2532) ศึกษาผลของการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 16 คน แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน ให้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดทำแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มทดลองได้รับการฝึกความกล้าแสดงออก 5 สัปดาห์ ๆ ละ 2 ครั้ง ๆ ละ 1-1 ชั่วโมงผลการศึกษพบว่า นักเรียนที่เข้าโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออก มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออกอย่างมีนัยสำคัญ

จากงานวิจัยดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรทางด้านพฤติกรรมของบุคคล วุฒิภาวะทางอารมณ์ การฝึกมนุษยสัมพันธ์ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ และกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งมีความสอดคล้องกับความหมายของการปรับตัว และการศึกษาพบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการปรับตัวมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และในบุคคลวัยรุ่นพบว่าเพื่อนมีอิทธิพลสำคัญที่สุด เพราะต่างได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทัศนคติ ความสนใจ ค่านิยม และพฤติกรรมต่าง ๆ เด็กจะให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในเรื่องของการปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

ความแตกต่างระหว่างเพศกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

ความแตกต่างระหว่างเพศนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าของบุคคล ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

มิลเลอร์ (Miller. 1975 : 141-142) ได้ศึกษาผลของอายุ การศึกษาและฐานะของบิดาที่ทำให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในตัวบุตร โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นคนผิวดำที่อาศัยอยู่ในเมืองจำนวน 61 คน และคนผิวขาวที่อาศัยอยู่แถบชานเมืองจำนวน 97 คน และใช้แบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของคุเปอร์สมิท พบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง

ชวาทซ์ (Schwartz. 1987: n.d.) ศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเชื้อสายยิว จำนวน 255 คน ในประเทศแคนาดา ใช้แบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของโรเซนเบิร์ก พบว่า เพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง

มุขเลนแคมป์ และเซย์เลส (Muhlenkamp and Sayles. 1986 : 334-338) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม และการดูแลสุขภาพ โดยใช้แบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของคุเปอร์สมิท พบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากกว่าเพศหญิง

นิพนธ์ แจ้งเอี่ยม (2519) ศึกษาบุคลิกภาพแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอุดรธานี พบว่านักเรียนหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญ

สารภี ชนกรวิทย์ (2523) ศึกษาจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงทั้งในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมเชิงนิมาน มีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

เอวาลักษณ์ มหาสิทธิวัฒน์ (2527) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางกาย จิต สังคม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี พบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากกว่าเพศหญิง

สฤติย์ ภักระ (2535) ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในตนเองของบุคคลวัยรุ่น พบว่า บุคคลวัยรุ่นชาย มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าบุคคลวัยรุ่นหญิง

สมพิศ ไชยกิจ (2536) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวกับความสามารถในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนราธิวาส พบว่า นักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองโดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากงานวิจัยดังกล่าว เป็นการศึกษาความแตกต่างทางเพศทั้งในแง่ของระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และในด้านความสัมพันธ์ของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับตัวแปรอื่น ซึ่งผลการวิจัยแม้จะไม่สอดคล้องกันทั้งหมด แต่ส่วนใหญ่พบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง และยังพบว่าเพศหญิงและเพศชายมีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งเบอร์เกอร์ (Pinyuchon. 1992 : 18 ; อ้างอิงมาจาก Berger. 1968) พบว่าความแตกต่างทางเพศเป็นปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และในสังคมและวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มักให้ค่านิยมที่ดีต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง (Kaplan and Sedney. 1980 : 220) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเรื่องความแตกต่างทางเพศเข้ามาศึกษาด้วย

ความแตกต่างระหว่างอายุกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

การศึกษาเกี่ยวกับอายุหรือระดับชั้นเรียนกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง พบว่าส่วนใหญ่จะศึกษาในวัยรุ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือระดับชั้นเรียนเดียวเท่านั้น การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างอายุนั้น ซึ่งผู้วิจัยรวบรวมได้ดังนี้

ลีเวนเบิร์ก (Levenberg. 1976 : 7299-A) ศึกษาเรื่องการประเมินตน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของนักเรียนเกรด 3-6 จำนวน 400 คน จากครอบครัวชั้นต่ำ และชั้นกลาง โดยแบ่งตามเพศและระดับชั้นเรียน พบว่านักเรียนที่มีอายุมากขึ้นจะมีความมั่นใจในการประเมินตนมากขึ้น และมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากขึ้นด้วย

มัลลิส, มัลลิส และนอร์แมนดิน (Mullis, Mullis and Normandin. 1992) ศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ในแบบ Cross-sectional และ Longitudinal โดยการศึกษาแบบ Longitudinal ใช้กลุ่มตัวอย่าง 270 คน ทำแบบวัดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิธ ในขณะที่ศึกษาอยู่ในระดับ 9 ระดับ 10 และระดับ

11 ผลการศึกษาพบว่า ระดับชั้นเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับชั้นเรียนที่สูงขึ้นความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองก็สูงขึ้นตามลำดับ ส่วนการศึกษาแบบ Cross-sectional พบว่าไม่มีความแตกต่างของระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้ง 3 ระดับชั้นเรียน

สุนารี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู วินัยในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเอง ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ในกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความภาคภูมิใจไม่แตกต่างกัน

สฤติศ ภัศระ (2535) ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 พบว่า บุคคลวัยรุ่นที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมานี้ พบว่าการศึกษาในประเทศมีความขัดแย้งกับการศึกษาของต่างประเทศ ซึ่งแบร์รี่ (Barry. 1989) กล่าวว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นตามอายุ และมีผลกระทบอย่างมากในช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลาง มีระดับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าในแต่ละข้อดังนี้

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาการปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

สมมติฐานที่ 1 บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ตามตัวแปรเพศและวัย

สมมติฐานที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิงแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน

เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

สมมติฐานที่ 4 ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาและการปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน มีลำดับความสำคัญในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง แตกต่างกัน

เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

สมมติฐานที่ 5 วัยรุ่นเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง สูงกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

สมมติฐานที่ 6 วัยรุ่นตอนกลางมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้านี้ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่นชาย-หญิง ที่กำลังศึกษา อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 114 โรงเรียน

จำนวนนักเรียนทั้ง 2 ระดับ มีดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 63,610 คน

มัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 28,966 คน

รวมจำนวนนักเรียนทั้ง 2 ระดับ 92,376 คน

✓ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่นชาย-หญิง ซึ่งได้จากการ สุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดย ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ความเชื่อมั่น 95% ($\alpha = .05$) ซึ่งเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size Table) ปรากฏต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประมาณ 400 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ประมาณ 400 คน รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด ประมาณ 800 คน (ด้านซ้ายของ และอังคณา ศาวยศ. 2528 : 260 ; อ้างอิงมาจาก

Yammane. 1967 : 886-887)

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ค่าเนนการดังนี้

1. สํารวจจํานวนและรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษา แบบสหศึกษา ที่เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. สุ่มเลือกโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ ใช้วิธีการจับฉลากรายชื่อโรงเรียนมา 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนวัดสังเวช โรงเรียนมัธยมวัดคฤศดาราม โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ และโรงเรียนวัดรางบัว

3. สุ่มเลือกห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยสุ่มห้องเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของแต่ละโรงเรียนที่สุ่มเลือกไว้แล้วในข้อ 2 มาขึ้นละ 2 ห้องเรียน ห้องเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่าจำนวนที่ต้องการ จะใช้จากห้องใกล้เคียงมาเพิ่มเติม โดยให้อาจารย์แนะแนวคัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดา และมารดาเป็นกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ พบว่าข้อมูลก็สมบูรณ์สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวนทั้งหมด 761 คน คิดเป็นร้อยละ 95.13 ดังรายละเอียดที่แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียน และเพศ

ระดับชั้นเรียน โรงเรียน และเพศของวัยรุ่น	มัธยมศึกษาปีที่ 2			มัธยมศึกษาปีที่ 5			รวมกลุ่มตัวอย่าง		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
โรงเรียนวัดสังเวช	35	62	97	25	70	95	60	132	192
โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม	49	50	99	30	52	82	79	102	181
โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ	46	52	98	38	59	97	84	111	195
โรงเรียนวัดรางบัว	42	53	95	38	60	98	80	113	193
รวม	172	217	389	131	241	372	303	458	761

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการปรับตัวกับเพื่อน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

การสร้างและลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เป็นส่วนของข้อมูลส่วนตัวของนักเรียนเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และโรงเรียน

แบบสอบถาม ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามถึงบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงและปรับปรุงมา

จากแบบวัดทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาของ พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล (2533)

ลักษณะแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดานี้ เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาและมารดา ที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้านคือ

1. ด้านการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1-10
2. ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 11-20
3. ด้านการแก้ปัญหา จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 21-30
4. ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 31-40
5. ด้านสันติภาพ จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 41-50

ดังตัวอย่าง

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0 เป็นผู้พาข้าพเจ้าไปพบแพทย์เมื่อ ข้าพเจ้าไม่สบาย บิดา (ด้านการเลือกบุตร) มารดา				
00 จะเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น (ด้านการเป็นตัว บิดา แบบทางสังคม) มารดา				
000 จะช่วยเหลือเมื่อข้าพเจ้า ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วย บิดา ตนเองได้ (ด้านการแก้ปัญหา) มารดา				
0000 ให้ความสำคัญ และคำนึงถึง การหาราชได้มาใช้จ่าใน ครอบครัว (ด้านการหา บิดา เลี้ยงครอบครัว) มารดา				
00000 เป็นผู้พาลูก ๆ ไปเที่ยวใน วันหยุด บิดา (ด้านสันติภาพ) มารดา				

วิธีตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าว
บิดาของนักเรียน กระทำหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใด เลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง ตามการ
รับรู้ของนักเรียนมากที่สุด จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด โดยขีดเครื่องหมาย ✓

ลงในช่องเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ จากนั้นกลับมาพิจารณาใหม่ว่า มารดาของนักเรียนได้กระทำหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ในข้อเดียวกันนี้เลือกคำตอบจากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งบิดาและมารดา อาจกระทำอยู่ในระดับเดียวกัน หรือต่างกัน ห้ามนักเรียนนำมาเปรียบเทียบกัน

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ 2 กรณีคือ

กรณีที่ 1 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก กำหนดการให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ กำหนดการให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	4	คะแนน

แบบสอบถาม ตอนที่ 3 แบบสอบถามการปรับตัวกับเพื่อน เป็นแบบสอบถามการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ที่สร้างขึ้นโดย จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528) สุรสิทธิ์ บุญสุกุลณะ (2531) และรุจิราภา ลิทธิปาน (2531) โดยผู้วิจัยนำมารวบรวมดัดแปลงและปรับปรุงให้มีเนื้อหาที่เหมาะสม และครอบคลุมทุกด้านกับกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะแบบสอบถามการปรับตัวกับเพื่อน

แบบสอบถามนี้มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ ประกอบด้วยข้อคำถามที่มีความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งจะเป็นข้อความเกี่ยวกับความรู้สึก และความคิดเห็นบางประการของนักเรียนเกี่ยวกับเพื่อน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การรู้จักและเข้าใจตนเอง จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1-10
2. การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 11-20
3. การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 21-30

4. ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน จำนวน 10 ข้อ ได้แก่ ข้อ 31-40

ดังตัวอย่าง

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
การรู้จักและเข้าใจตนเอง 0 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองเหงาเมื่อขาดเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน 00 ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนไม่เป็นกันเองกับข้าพเจ้า การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน 000 ข้าพเจ้าสามารถจะฮัมหรือพูดคุยกับเพื่อนได้อย่างสนิทสนม ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน 0000 เพื่อน ๆ มักจะเลือกให้ข้าพเจ้าร่วมทำงานกลุ่มด้วย				

วิธีตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วพิจารณาตอบตามความรู้สึก และความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริงของนักเรียนให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ข้อคำถามมีความหมายด้านบวก การให้คะแนนจะเป็นดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อคำถามมีความหมายด้านลบ การให้คะแนนจะเป็นดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	4	คะแนน

แบบสอบถาม ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นแบบสอบถาม

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ คูเปอร์สมิธ ฉบับที่ใช้กับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 8-15 ปี ซึ่งแปลและปรับปรุงโดย จันทรจาส พัทธศิริกุล (2532) โดยผู้วิจัยนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะแบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองประกอบด้วยข้อความทั้งด้านบวกและด้านลบ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 4 ระดับ โดยให้นักเรียนอ่านข้อความทีละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความนั้น ๆ เป็นจริงมากน้อยในระดับใด ข้อความที่นำมาใช้ในแบบวัดนี้ แบ่งออกเป็น 5 หมวด คือ

1. คนโดยทั่วไป (General Self) จำนวน 24 ข้อ

ได้แก่ ข้อ 1 3 6 9 11 12 14 17 22 23 25 28 29 31 32 35 36 38
41 42 45 49 50 51

2. พ่อแม่-ทางบ้าน (Parents - Home) จำนวน 8 ข้อ

ได้แก่ข้อ 5 8 10 15 18 20 27 39

3. โรงเรียน-การศึกษา (School - Academic) จำนวน 5 ข้อ

ได้แก่ข้อ 2 16 21 34 48

4. คนด้านสังคม-เพื่อน (Social Self - Peer) จำนวน 7 ข้อ

ได้แก่ข้อ 4 7 13 19 26 43 46

5. การตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง (Lie Scale) จำนวน 8 ข้อ

ได้แก่ข้อ 20 24 30 33 40 44 47 52

ดังตัวอย่าง

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0 ข้าพเจ้าเป็นคนน่ารัก				
00 ครูมักจะใช้ข้าพเจ้าทำงาน				

วิธีการตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความทีละข้อ แล้วพิจารณาว่าข้อความนั้น ๆ เป็นจริงมากน้อยในระดับใด จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของนักเรียน เพียงคำตอบเดียว

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้เป็น 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ข้อความมีความหมายด้านบวก กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อความมีความหมายด้านลบ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	2	คะแนน

ถ้าตอบ จริงน้อย ให้ 3 คะแนน

ถ้าตอบ จริงน้อยที่สุด ให้ 4 คะแนน

สำหรับข้อความที่วัดการตอบไม่ตรงตามความเป็นจริงทั้ง 8 ข้อ ให้รวมคะแนนจาก 8 ข้อนี้ก่อน โดยให้คะแนนเป็นด้านบวก หากผู้ตอบได้คะแนนมากกว่าครึ่ง ให้พิจารณาแบบสอบถามฉบับนั้นใหม่ ทั้งนี้เพราะผู้ตอบอาจจะตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง หรือตอบแบบปกป้องตนเอง หรือตอบเพราะคิดว่าตนรู้เจตนาของแบบวัด จึงพยายามตอบในทางบวกทุกข้อ และในการคิดคะแนนรวม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองให้รวมคะแนนที่ได้ทุกข้อ ยกเว้นข้อที่วัดการตอบไม่ตรงตามความจริง (จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล . 2532 : 37-39)

✓ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง คัดแปลงและปรับปรุงเครื่องมือ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และพัฒนาการของวัยรุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลที่เหมาะสมได้มาเป็นแนวทางในการคัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามในแบบสอบถาม บทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง

2. นำแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่ปรับปรุงแล้วนี้ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธีดังนี้

2.1 หาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาการปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ไปขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาของข้อวัด ความชัดเจนเหมาะสมของภาษา จากนั้นนำคำแนะนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.2 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)

หลังจากปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไปทดลองใช้กับเด็กนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษาที่สังกัดกรมสามัญศึกษาใน

กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนทั้งฉบับ (Item Total Correlation) โดยใช้สูตรการหาค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ข้อคำถามใดที่มีค่าสหสัมพันธ์กับคะแนนรวมต่ำกว่า 0.20 ผู้วิจัยได้นำข้อคำถามนั้นมาปรับเปลี่ยนภาษาให้เหมาะสมแล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)

นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีวิเคราะห์ความคงที่ภายใน (Internal Consistency) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) (ลิวน ศาสยศ และ อังคณา ศาสยศ. 2528 : 170-171)

และหลังจากนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างแล้ว ได้นำมาหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้ง ด้วยวิธีการเดียวกัน ได้ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นดังนี้

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

แบบสอบถาม	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	
	ทดลองใช้ (N=50)	ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (N=761)
บทบาทของบิดา	.9387	.9414
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.8433	.8193
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.7400	.7982
ด้านการแก้ปัญหา	.8819	.8316
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.8078	.7827
ด้านสันติภาพ	.7781	.8132
บทบาทของมารดา	.9221	.9224
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.8088	.8016
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.7394	.7735
ด้านการแก้ปัญหา	.7610	.7937
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.6730	.7315
ด้านสันติภาพ	.8115	.7810
การปรับตัวกับเพื่อน	.8911	.8884
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.6098	.5773
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.7750	.7633
การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.5381	.6203
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.7439	.7740
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	.8290	.8735

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้ คือ

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล และขออนุญาตในการเก็บข้อมูลครั้งนี้
2. พบผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดวัน เวลา ที่จะทำการเก็บข้อมูล
3. นำแบบสอบถามทั้งหมดไปทดสอบกับนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง ตามวัน เวลาที่กำหนด โดยก่อนที่จะให้นักเรียนตอบ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการในการตอบแบบสอบถามแต่ละตอนให้นักเรียนเข้าใจ และสบายใจในการตอบ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 1 ชั่วโมง
4. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ และนำมาตรวจให้คะแนนตาม เกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละตอน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดกระทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) ตามลำดับดังนี้

1. คำนวณค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง คำนวณเกี่ยวกับจำนวนของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและวัย
2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยต่าง ๆ ที่จำแนกตามตัวแปรเพศและวัย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติทีทดสอบ (t-test)
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของ

มารดาการปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติ Fisher's z Transformation of r

4. ศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาและ การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

5. เปรียบเทียบความแตกต่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง และ โดยใช้สถิติ ทีทดสอบ (t-test)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลผล และความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรงกัน จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t - distribution
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ
R^2	แทน	สัมประสิทธิ์ของการทำนาย
R^2 change	แทน	สัมประสิทธิ์การทำนายที่เปลี่ยนไป เมื่อเพิ่มตัวทำนายทีละตัว
F	แทน	ค่าสถิติส่วนรวม F (overall F-test)
B	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย ในรูปคะแนนดิบ
Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
SEB	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอย
SEest	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนาย

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลได้เสนอเป็นลำดับขั้นดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโคสส่วนรวมและแต่ละค่าน กับความรู้สึที่มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ตามตัวแปรเพศ และวัย

ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างแสดงด้วยข้อมูลในตาราง 3

ตาราง 3 จำนวนวัยรุ่นจำแนกตามเพศ และวัย

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
วัยรุ่นตอนต้น (ม.2) (อายุ $X = 13.630$ Minimum 12.00 Maximum 16.00)	172	217	389
วัยรุ่นตอนกลาง (ม.5) (อายุ $X = 16.548$ Minimum 14.00 Maximum 18.00)	131	241	372
รวม	303	458	761

จากตาราง 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษามีจำนวนทั้งหมด 761 คน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าเป็นวัยรุ่นเพศชายจำนวน 303 คน เป็นวัยรุ่นเพศหญิงจำนวน 458 คน และเมื่อจำแนกตามวัยพบว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้นจำนวน 389 คน โดยมีอายุระหว่าง 12-16 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็นวัยรุ่นตอนต้นเพศชาย จำนวน 172 คน วัยรุ่นตอนต้นเพศหญิงจำนวน 217 คน และเป็นวัยรุ่นตอนกลางจำนวน 372 คน โดยมีอายุระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งแบ่งออกเป็นวัยรุ่นตอนกลางเพศชายจำนวน 131 คน วัยรุ่นตอนกลางเพศหญิงจำนวน 241 คน

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา

การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนวัย
รุ่นในกลุ่มรวม

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	2.97	.49
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	2.98	.57
- ด้านการเป็นตัวอย่างของสังคม	2.99	.52
- ด้านการแก้ปัญหา	3.03	.61
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.10	.56
- ด้านสันติภาพการ	2.75	.65
บทบาทของมารดา	3.11	.41
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.28	.50
- ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	3.06	.48
- ด้านการแก้ปัญหา	3.19	.52
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.22	.49
- ด้านสันติภาพการ	2.83	.59
การปรับตัวกับเพื่อน	3.12	.35
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	3.01	.39
- การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	3.18	.45
- การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	3.05	.42
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	3.21	.44
ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง	2.84	.35

* หาคำนวณจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 4 พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 2.97, 3.11, 3.12 และ 2.84 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านสันติภาพ โดยมีความเฉลี่ย 3.10, 3.03, 2.99, 2.98 และ 2.73 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการเลี้ยงดูบุตร มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม และด้านสันติภาพ โดยมีความเฉลี่ย 3.28, 3.22, 3.19, 3.06 และ 2.83 ตามลำดับ

การปรับตัวกับเพื่อน พบว่า ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเอง โดยมีความเฉลี่ย 3.21, 3.18, 3.05 และ 3.01 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 ที่ว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตาราง 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม

ตัวแปร	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
บทบาทของบิดา	.3010***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3124***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2514***
ด้านการแก้ปัญหา	.2117***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1753***
ด้านสันติภาพ	.2841***
บทบาทของมารดา	.3073***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3131***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2607***
ด้านการแก้ปัญหา	.2097***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0914**
ด้านสันติภาพ	.3166***
การปรับตัวกับเพื่อน	.5667***
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4473***
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.4860***
การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.4699***
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5190***

** P<.01 *** P<.001

จากตาราง 5 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 (r เท่ากับ .3010 .3073 และ .5667 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร (r เท่ากับ .3124) รองลงมาคือ ด้านสันตนาการ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ (r เท่ากับ .2841 .2514 .2117 และ .1753 ตามลำดับ)

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านสันตนาการ (r เท่ากับ .3116) รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ (r เท่ากับ .3131 .2607 .2097 และ .0914 ตามลำดับ)

การปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน (r เท่ากับ .5190) รองลงมาคือ การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเองตามลำดับ (r เท่ากับ .4860 .4699 และ .4473 ตามลำดับ)

ตาราง 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกรู้สึกค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย

ตัวแปร	ความรู้สึกรู้สึกค่าในตนเอง
บทบาทของบิดา	.2650 ***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2664 ***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2481 ***
ด้านการแก้ปัญหา	.1909 ***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1130
ด้านสันติภาพ	.2357 ***
บทบาทของมารดา	.2887 ***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2702 ***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2631 ***
ด้านการแก้ปัญหา	.2088 ***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0669
ด้านสันติภาพ	.2770 ***
การปรับตัวกับเพื่อน	.6111 ***
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4658 ***
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.5139 ***
การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.5017 ***
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5872 ***

*** $P < .001$

จากตาราง 6 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 (r เท่ากับ .2650 .2887 และ .6111 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร (r เท่ากับ .2664) รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ด้านสันติภาพ และการแก้ปัญหา ตามลำดับ (r เท่ากับ .2481 .2357 และ .1909 ตามลำดับ) และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r เท่ากับ .1130)

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านสันติภาพ (r เท่ากับ .2770) รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม และด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ (r เท่ากับ .2702 .2631 และ .2088 ตามลำดับ) และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r เท่ากับ .0669)

การปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน (r เท่ากับ .5872) รองลงมาคือ การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเองตามลำดับ (r เท่ากับ .5139 .5017 และ .4658 ตามลำดับ)

ตาราง 7 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง

ตัวแปร	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
บทบาทของบิดา	.3206***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3365***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2497***
ด้านการแก้ปัญหา	.2201***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2071***
ด้านสันติภาพ	.3092***
บทบาทของมารดา	.3169***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3369***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2548***
ด้านการแก้ปัญหา	.2111***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0996
ด้านสันติภาพ	.3386***
การปรับตัวกับเพื่อน	.5508***
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4363***
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.4577***
การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.4601***
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.4849***

*** $P < .001$

จากตาราง 7 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวก กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 (r เท่ากับ .3206 .3169 และ .5508 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน ในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร (r เท่ากับ .3365) รองลงมาคือ ด้านสันทนการ ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (r เท่ากับ .3092 .2497 .2201 และ .2071 ตามลำดับ)

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านสันทนการ (r เท่ากับ .3386) รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม และด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ (r เท่ากับ .3369 .2548 และ .2211 ตามลำดับ) และด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r เท่ากับ .0996)

การปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน (r เท่ากับ .4849) รองลงมาคือ การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเอง ตามลำดับ (r เท่ากับ .4601 .4577 และ .4363 ตามลำดับ)

ตาราง 8 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น

ตัวแปร	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
บทบาทของบิดา	.2850***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3192***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2140***
ด้านการแก้ปัญหา	.1907***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1529**
ด้านสันติภาพ	.2765***
บทบาทของมารดา	.2846***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2842***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2593***
ด้านการแก้ปัญหา	.1915***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1040
ด้านสันติภาพ	.2564***
การปรับตัวกับเพื่อน	.5800***
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4280***
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.4844***
การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.5177***
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5312***

** $P < .01$ *** $P < .001$

จากตาราง 8 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 (r เท่ากับ .2850 .2846 และ .5800 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร (r เท่ากับ .3192) รองลงมาคือ ด้านสันทนากการ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (r เท่ากับ .2765 .2140 .1907 และ .1529 ตามลำดับ)

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร (r เท่ากับ .2842) รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านสันทนากการ และด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ (r เท่ากับ .2593 .2564 และ .1915 ตามลำดับ) และด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r เท่ากับ .1040)

การปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน (r เท่ากับ .5312) รองลงมาคือ การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเอง ตามลำดับ (r เท่ากับ .5177 .4844 และ .4280 ตามลำดับ)

ตาราง 9 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปร	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
บทบาทของบิดา	.3260***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3158***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2919***
ด้านการแก้ปัญหา	.2354***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1980***
ด้านสันติภาพ	.2978***
บทบาทของมารดา	.3347***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3435***
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2649***
ด้านการแก้ปัญหา	.2298***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0766
ด้านสันติภาพ	.3740***
การปรับตัวกับเพื่อน	.5520***
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4682***
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.4502***
การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.4201***
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5086***

*** $P < .001$

จากตาราง 9 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า
 บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่า
 ในตนเองของวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 (r เท่ากับ .3260 .3347 และ
 .5520 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับ
 เพื่อนในแต่ละด้าน ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้านการเลี้ยง
 คุบุตร (r เท่ากับ .3158) รองลงมาคือ ด้านสันทนการ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการ
 แก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (r เท่ากับ .2978 .2919 .2354 และ .1980
 ตามลำดับ)

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ด้าน
 สันทนการ (r เท่ากับ .3740) รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทาง
 สังคม และด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ (r เท่ากับ .3435 .2649 และ .2298 ตามลำดับ)
 และด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทาง
 สถิติที่ระดับ .01 (r เท่ากับ .0766)

การปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองคือ ความ
 สามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน (r เท่ากับ .5086) รองลงมาคือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง
 การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ตามลำดับ (r เท่ากับ .4682 .4502
 และ .4201 ตามลำดับ)

ตอนที่ 3 . การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ตามตัวแปรเพศ และวัย

3.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม และแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 2 ที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิงแตกต่างกัน

การวิเคราะห์ผลในส่วนนี้ เนื่องจากการเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เป็นเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น ดังนั้นเพื่อให้มองเห็นผลการเปรียบเทียบที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงได้เสนอเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์ (r) ที่มีนัยสำคัญทางสถิติเท่านั้น สำหรับค่าที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจะแทนด้วย .0000

ตาราง 10 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่น
เพศหญิง

ตัวแปร	ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง		
	ชาย	หญิง	
	(r_1)	(r_2)	Z_{12}
บทบาทของบิดา	.2650	.3206	.7422
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2664	.3365	.9460
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2481	.2497	.0216
ด้านการแก้ปัญหา	.1909	.2201	.3941
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0000	.2071	2.8764*
ด้านสันตนาการ	.2357	.3092	.9919
บทบาทของมารดา	.2887	.3169	.3806
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2702	.3369	.9001
ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.2631	.2548	.1120
ด้านการแก้ปัญหา	.2088	.2111	.0301
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0000	.0000	.0000
ด้านสันตนาการ	.2770	.3386	.8313
การปรับตัวกับเพื่อน	.6111	.5508	.8138
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4658	.4363	.3981
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.5139	.4577	.7584
การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.5017	.4601	.5614
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5872	.4849	1.3806

* $P < .05$

จากตาราง 10 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนทั้งโดยส่วนรวม และแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกันระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง ยกเว้น บทบาทของบิดา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ในวัยรุ่นเพศชายพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ในวัยรุ่นเพศหญิง พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

3.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3 ที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน

ตาราง 11 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัว
กับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกรู้สึกค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่น
ตอนกลาง

ตัวแปร	ความรู้สึกรู้สึกค่าในตนเอง		
	วัยรุ่นตอนต้น		Z_{12}
	(r_1)	(r_2)	
บทบาทของบิดา	.2850	.3260	.5624
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3192	.3158	.0466
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2140	.2919	1.0686
ด้านการแก้ปัญหา	.1907	.2354	.6132
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1529	.1980	.6187
ด้านสันตนาการ	.2765	.2978	.2922
บทบาทของมารดา	.2846	.3347	.6872
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2842	.3435	.8134
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2593	.2649	.0768
ด้านการแก้ปัญหา	.1915	.2298	.6254
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0000	.0000	.0000
ด้านสันตนาการ	.2654	.3740	1.4897
การปรับตัวกับเพื่อน	.5800	.5520	.3841
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.4280	.4682	.5514
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.4844	.4502	.5691
การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.5177	.4201	1.3388
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.5312	.5086	.3100

จากตาราง 11 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนทั้งโดยส่วนรวม และแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และ เฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 4 ที่ว่าตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและ แต่ละด้าน มีลำดับความสำคัญในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และ เฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง แตกต่างกัน

4.1 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม แสดงในตาราง 12, 13 และ 14

ตาราง 12 แสดงค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของ มารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และ ทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนาย ความ- รู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution

ลำดับขั้นตัวทำนาย	R	R^2	R^2 change	F
การปรับตัวกับเพื่อน	.5635	.3176	.3176	342.0007***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา	.6072	.3687	.0511	214.3645***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา, บทบาทของบิดา	.6148	.3779	.0092	148.4452***

*** $P < .001$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น พบว่า การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการทำนาย โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย เท่ากับ .3176 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้ร้อยละ 31.76

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 2 คือ บทบาทของมารดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3687 ($R^2 = .3687$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน และบทบาทของมารดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ได้ร้อยละ 36.87 โดยที่ บทบาทของมารดา สามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.11 ($R^2 \text{ change} = .0511$)

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 3 คือ บทบาทของบิดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3779 ($R^2 = .3779$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน บทบาทของมารดา บทบาทของบิดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 37.79 โดยที่ บทบาทของบิดา สามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.92 ($R^2 = .0092$)

โดยสรุป ตัวทำนายทั้ง 3 ตัว ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 37.79 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวทำนายทั้ง 3 ตัว กับตัวแปรเกณฑ์เท่ากับ .6148

ตาราง 13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
การปรับตัวกับเพื่อน	.5199	.5158	.0294	17.554***
บทบาทของมารดา	.1623	.1385	.0304	4.553***
บทบาทของบิดา	.1180	.0849	.0258	3.294***
$R = .6148$ $SE_{\text{error}} = .1123$ $R^2 = .3778$ $\text{Constant} = .5515$ $\text{Overall } F = 148.4452$				

*** $P < .001$

จากตาราง 13 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวทำนายที่มีค่า Beta สูงสุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน (Beta = .5199) รองลงมาคือ บทบาทของมารดา (Beta = .1623) และบทบาทของบิดา (Beta = .1180) ตามลำดับ

แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนาย ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รองลงมาคือ บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดาตามลำดับ

ตาราง 14 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนาย ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นกลุ่มรวม โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
บทบาทของบิดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.847	.0333	.1384	2.539**
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	-.0076	.0371	-.0114	-.205
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0133	.0311	-.0231	-.427
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0048	.0268	.0080	.015
- ด้านสันติภาพการ	.0038	.0320	-.0069	-.117
บทบาทของมารดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.0914	.0351	.1300	2.607**
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.0416	.0374	.0568	1.113
- ด้านการแก้ปัญหา	.0107	.0331	-.0161	-.323
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0540	.0269	-.0758	-2.009
- ด้านสันติภาพการ	.0691	.0319	.1166	2.166*
การปรับตัวกับเพื่อน				
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.1293	.0346	.1425	3.735***
- การมีเจตนาที่ดีต่อเพื่อน	.1016	.0345	.1283	2.948**
- การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.0820	.372	.0962	2.212*
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.1939	.0317	.2460	6.111***
(Constant)	.6592	.1174		5.615
R = .6414 R ² = .4113 F = 36.0345***				

* P < .05 ** P < .10 *** P < .001

จากตาราง 14 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านทุกด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นกลุ่มรวม ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรย่อยด้านใดบ้างที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในวัยรุ่นกลุ่มรวมได้ พบว่า บทบาทของบิดาด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียงด้านเดียวคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ส่วนบทบาทของมารดาที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 2 ด้านคือ ด้านสนับสนุนการและการเลี้ยงดูบุตร สำหรับตัวแปรการปรับตัวกับเพื่อนพบว่า ทุกด้านสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนตามลำดับ

4.2 ผลการวิเคราะห์ในวิธีขั้นพิเศษ แสดงในตาราง 15, 16 และ 17

ตาราง 15 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution

ลำดับขั้นตัวทำนาย	R	R^2	R^2 change	F
การปรับตัวกับเพื่อน	.6021	.3625	.3625	163.7606***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา	.6218	.3867	.0242	90.4596***

*** $P < .001$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น พบว่า การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการทำนาย โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนายเท่ากับ .3625 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 36.25

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 2 คือ บทบาทของมารดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3867 ($R^2 = .3867$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน และบทบาทของมารดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ร้อยละ 38.67 โดยที่บทบาทของมารดาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.42 (R^2 change = .0242)

โดยสรุป ตัวทำนายทั้ง 2 ตัวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 38.67 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวทำนายทั้ง 2 ตัว กับตัวแปรเกณฑ์ เท่ากับ .6218 และพบว่า บทบาทของบิดาไม่สามารถเข้าร่วมทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย

ตาราง 16 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
การปรับตัวกับเพื่อน	.5676	.5442	.0454	11.988***
บทบาทของมารดา	.1592	.1601	.0476	3.362***
$R = .6218$ $SE_{\text{east}} = .1821$ $R^2 = .3867$ Constant = .6854 Overall F = 90.4596***				

*** $P < .001$

จากตาราง 16 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวทำนายที่มีค่า Beta สูงสุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน (Beta = .5676) รองลงมาคือ บทบาทของมารดา (Beta = .1592)

แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย รองลงมา คือ บทบาทของมารดา

ตาราง 17 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยหาค่าในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นเพศชาย โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการ
ปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SEB	Beta	t
บทบาทของบิดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.7712	.0626	.1061	1.233
- ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.0415	.0689	.0565	.602
- ด้านการแก้ปัญหา	.0227	.0541	.0327	.419
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0037	.0456	-.0054	-.082
- ด้านสันติภาพการ	-.1025	.0576	-.1686	-1.780
บทบาทของมารดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.0054	.0666	.0065	.081
- ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	-.0182	.0676	-.0237	.269
- ด้านการแก้ปัญหา	.0181	.0575	.0234	.315
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0888	.0842	-.1081	-1.841
- ด้านสันติภาพการ	.1432	.0582	.2134	2.460**
การปรับตัวกับเพื่อน				
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.1063	.0554	.1210	1.918*
- การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.1268	.0547	.1613	2.319*
- การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.0560	.0564	-.0706	.992
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.2561	.0520	.3253	4.927***
(Constant)	.7812	.1985		3.935***
R = .6573 R ² = .4320 F = 14.9421				

* P < .05 ** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 17 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านทุกด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรย่อยด้านใดบ้างที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในวัยรุ่นเพศชายได้ พบว่า บทบาทของบิดาทุกด้านไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนบทบาทของมารดาด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียงด้านเดียวคือด้านสนับสนุนการ สำหรับการปรับตัวกับเพื่อน ด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 3 ด้านคือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเองตามลำดับ

4.3 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นเพศหญิงแสดงในตาราง 18, 19 และ 20

ตาราง 18 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution

ลำดับขั้นตัวทำนาย	R	R^2	R^2 change	F
การปรับตัวกับเพื่อน	.5520	.3047	.3047	195.0131***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา	.6060	.3672	.0625	128.8089***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา, บทบาทของบิดา	.6139	.3769	.0097	89.3279***

*** $P < .001$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น พบว่า การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการทำนาย โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนายเท่ากับ .3047 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 30.47

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 2 คือ บทบาทของมารดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3672 ($R^2 = .3672$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน และบทบาทของมารดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ร้อยละ 36.72 โดยที่บทบาทของมารดา สามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.25 (R^2 change = .0625)

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 3 คือ บทบาทของบิดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3769 ($R^2 = .3769$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดาร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ร้อยละ 37.69 โดยที่บทบาทของบิดา สามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.97 ($R^2 \text{ change} = .0097$)

โดยสรุป ตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 37.69 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวทำนายทั้ง 3 ตัวกับตัวแปรเกณฑ์เท่ากับ .6139

ตาราง 19 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
การปรับตัวกับเพื่อน	.5056	.5196	.0393	13.223***
บทบาทของมารดา	.1889	.1486	.0352	4.224***
บทบาทของบิดา	.1191	.0798	.0303	2.632***
R = 61.39 SEeast = .1445				
R ² = .3769 Constant = .5041				
Overall F = 89.3278				

P < .01 * P < .001

จากตาราง 19 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวทำนายที่มีค่า Beta สูงสุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน (Beta = .5056) รองลงมาคือ บทบาทของมารดา (Beta = .1889) และบทบาทของบิดา (Beta = .1191) ตามลำดับ

แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศหญิง รองลงมา คือ บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดา ตามลำดับ

ตาราง 20 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนาย ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ของวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาและ
การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SEB	Beta	t
บทบาทของบิดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.0759	.0403	.1329	1.883
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	-.0222	.0445	-.0348	-.499
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0455	.0384	-.8597	-1.185
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0153	.0337	.0254	.455
- ด้านสันติภาพ	.0382	.0386	.0741	.990
บทบาทของมารดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1444	.0420	.2241	3.434***
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.0222	.0463	.0309	.479
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0182	.0410	-.0297	-.444
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0486	.0332	-.0730	-1.465
- ด้านสันติภาพ	.0434	.0382	.0783	1.137
การปรับตัวกับเพื่อน				
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.1407	.0448	.1519	3.143***
- การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.1091	.0454	.1342	2.402**
- การสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน	.0957	.0503	.1047	1.903*
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.1690	.0465	.2124	4.172***
(Constant)	.5915	.1495		3.957***
R = .6503 R ² = .4228 F = 22.6067				

* P < .05 ** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 20 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านทุกด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรย่อยด้านใดบ้างที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในวัยรุ่นเพศหญิงได้ พบว่า บทบาทของบิดาทุกด้านไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนบทบาทของมารดาด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมีเพียงด้านเดียวคือด้านการเลี้ยงดูบุตร สำหรับการปรับตัวกับเพื่อนทุกด้านสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนตามลำดับ

4.4 ผลการวิเคราะห์ในวิธีขั้นตอนต้น แสดงในตาราง 21, 22 และ 23

ตาราง 21 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์หุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution

ลำดับขั้นตัวทำนาย	R	R^2	R^2 change	F
การปรับตัวกับเพื่อน	.5746	.3302	.3302	184.5849***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา	.6077	.3693	.0391	109.4909***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา, บทบาทของบิดา	.6154	.3787	.0094	75.7956***

*** $P < .001$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น พบว่า การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการทำนาย โดยสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนายเท่ากับ .3302 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 33.02

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 2 คือ บทบาทของมารดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3693 ($R^2 = .3693$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน และบทบาทของมารดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ร้อยละ 36.93 โดยที่บทบาทของมารดาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.91 (R^2 change = .0391)

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 3 คือ บทบาทของบิดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3787 ($R^2 = .3787$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน บทบาทของมารดา บทบาทของบิดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 37.87 โดยที่ บทบาทของบิดาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.94 (R^2 change = .0094)

โดยสรุปตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 37.87 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวทำนายทั้ง 3 ตัวกับตัวแปรเกณฑ์เท่ากับ .6154

ตาราง 22 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
การปรับตัวกับเพื่อน	.5339	.5341	.0415	12.857***
บทบาทของมารดา	.1365	.1222	.0440	2.778**
บทบาทของบิดา	.1175	.0947	.0398	2.381**
$R = .6154$ $SE_{\text{error}} = .1646$ $R^2 = .3787$ Constant = .4997 Overall F = 75.7956***				

** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 22 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่าตัวทำนายที่มีค่า Beta สูงสุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน (Beta = .5339) รองลงมาคือ บทบาทของมารดา (Beta = .1365) และบทบาทของบิดา (Beta = .1175) ตามลำดับ

แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น รองลงมา คือ บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดา ตามลำดับ

ตาราง 23 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนาคความรู้สึกรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของ
วัยรุ่นตอนต้น โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการ
ปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SEB	Beta	t
บทบาทของบิดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1273	.0466	.1920	2.73**
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	-.0918	.0526	-.1260	- 1.747*
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0094	.1459	-.0147	-.205
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0026	.0422	-.0037	-.062
- ด้านสันติภาพการ	.0500	.1469	.0875	1.066
บทบาทของมารดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.0552	.0507	.0737	1.088
- ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.1098	.0512	.1465	2.146*
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0172	.0473	-.0249	-.364
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0302	.0398	-.0414	-.758
- ด้านสันติภาพการ	.001	.0482	.0017	.022
การปรับตัวกับเพื่อน				
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.0832	.0501	.0905	1.660*
- การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.0886	.0495	.1151	1.788*
- การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.1396	.0536	.1597	2.604**
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.2108	.0486	.2558	4.339***
(Constant)	.6101	.1767		3.453
R = .6439 R ² = .4146 F = 18.3150				

* P < .05 ** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 23 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านทุกด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรย่อยด้านใดบ้างที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในวัยรุ่นตอนต้นได้ พบว่า บทบาทของบิดาด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มี 2 ด้านคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ส่วนบทบาทของมารดาที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีเพียงด้านเดียวคือ การเป็นตัวแบบทางสังคม สำหรับการปรับตัวกับเพื่อนทุกด้านสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเองตามลำดับ

4.5 ผลการวิเคราะห์ในวิธีขั้นตอนกลางแสดงในตาราง 24, 25 และ 26

ตาราง 24 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน เข้าสู่สมการถดถอย ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย (R^2) และทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 change) ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง เมื่อใช้วิธี Stepwise Solution

ลำดับขั้นตัวทำนาย	R	R^2	R^2 change	F
การปรับตัวกับเพื่อน	.5512	.3038	.3038	156.2479***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา	.6099	.3720	.0682	105.7436***
การปรับตัวกับเพื่อน, บทบาทของมารดา, บทบาทของบิดา	.6192	.3834	.0114	73.7928***

*** $P < .001$

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละขั้น พบว่า การปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวแปรตัวแรกที่เข้าสู่สมการทำนาย โดย สามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนายเท่ากับ .3038 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อนสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 30.38

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 2 คือ บทบาทของมารดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3720 ($R^2 = .3720$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน และบทบาทของมารดาร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ร้อยละ 37.20 โดยที่บทบาทของมารดาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.82 (R^2 change = .0682)

ตัวแปรที่เข้าสู่สมการทำนายในขั้นที่ 3 คือ บทบาทของบิดา สัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเป็น .3834 ($R^2 = .3834$) สามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่าการปรับตัวกับเพื่อน บทบาทของมารดา บทบาทของบิดา ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 38.34 โดยที่ บทบาทของบิดาสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.14 ($R^2 \text{ change} = .0114$)

โดยสรุปตัวทำนายทั้ง 3 ตัวร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ร้อยละ 38.34 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวทำนายทั้ง 3 ตัวกับตัวแปรเกณฑ์เท่ากับ .6192

ตาราง 25 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนาย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในรูปคะแนนดิบ (B) และคะแนนมาตรฐาน (Beta) ทดสอบความมีนัยสำคัญของ B ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวทำนาย	Beta	B	SEB	t
การปรับตัวกับเพื่อน	.5034	.4949	.0416	11.904***
บทบาทของมารดา	.1910	.1592	.0422	3.775***
บทบาทของบิดา	.1306	.0885	.0345	2.566**
R = .6192 SEeast = .1566				
R ² = .3834 Constant = .5605				
Overall F = 73.7928***				

** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 25 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) พบว่า ตัวทำนายที่มีค่า Beta สูงสุด คือ การปรับตัวกับเพื่อน (Beta = .5034) รองลงมาคือ บทบาทของมารดา (Beta = .1910) และบทบาทของบิดา (Beta = .1306) ตามลำดับ

แสดงว่า การปรับตัวกับเพื่อน มีความสำคัญเป็นอันดับแรกในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง รองลงมา คือ บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดา ตามลำดับ

ตาราง 26 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยหาค่าในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SEB	Beta	t
บทบาทของบิดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.0351	.0444	.0593	.710
- ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	.0918	.0534	.1455	1.721
- ด้านการแก้ปัญหา	-.0363	.0426	-.0675	-.852
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.0115	.0348	.0196	.332
- ด้านสันติภาพ	-.0359	.0442	-.0674	-.812
บทบาทของมารดา				
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1197	.0488	.1786	2.452**
- ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม	-.0291	.0556	-.0398	-.524
- ด้านการแก้ปัญหา	.0103	.0470	.0158	.219
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.0933	.0374	-.1335	-2.493**
- ด้านสันติภาพ	.1294	.0426	.2208	3.035**
การปรับตัวกับเพื่อน				
- การรู้จักและเข้าใจตนเอง	.1890	.0488	.2107	3.874***
- การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	.1203	.0492	.1468	2.443*
- การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	.0069	.0529	-.0082	-.130
- ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	.1851	.0427	.2443	4.339***
(Constant)	.7293	.1611		4.528
R = .6655 R ² = .4429 F = 19.5933***				

* P < .05 ** P < .01 *** P < .001

จากตาราง 26 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านทุกด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นตัวทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง ทั้งนี้เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรย่อยด้านใดบ้างที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในวัยรุ่นตอนกลางได้พบว่า บทบาทของบิดาทุกด้านไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนบทบาทของมารดาด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 3 ด้านคือ ด้านสันตนาการมีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านการเลี้ยงดูบุตร สำหรับตัวแปรการปรับตัวกับเพื่อนด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติมี 3 ด้านคือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนมีความสำคัญเป็นอันดับแรก รองลงมาคือการรู้จักและเข้าใจตนเอง และการมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน ตามลำดับ

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

5.1 ผลการวิเคราะห์ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 5 ที่ว่าวัยรุ่นเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตาราง 27 เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิงในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

กลุ่มตัวอย่าง	วัยรุ่นตอนต้น	วัยรุ่นตอนกลาง
วัยรุ่นเพศชาย $\bar{x} = 2.8560$ S.D. = 0.355 $t = 0.293$	$\bar{x} = 2.8739$ S.D. = 0.366 $t = 0.144$	$\bar{x} = 2.8329$ S.D. = 0.339 $t = 0.935$
วัยรุ่นเพศหญิง $\bar{x} = 2.8285$ S.D. = 0.348	$\bar{x} = 2.8203$ S.D. = 0.348	$\bar{x} = 2.8351$ S.D. = 0.349

จากตาราง 27 พบว่า วัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

5.2 ผลการวิเคราะห์ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 6 ที่ว่าวัยรุ่นตอนกลาง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง

ตาราง 28 เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับ
วัยรุ่นตอนกลางในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง

กลุ่มตัวอย่าง	วัยรุ่นเพศชาย	วัยรุ่นเพศหญิง
วัยรุ่นตอนต้น $\bar{x} = 2.8437$ S.D. = 0.356 $t = 0.728$	$\bar{x} = 2.8739$ S.D. = 0.366 $t = 0.342$	$\bar{x} = 2.8203$ S.D. = 0.348 $t = 0.651$
วัยรุ่นตอนกลาง $\bar{x} = 2.8348$ S.D. = 0.345	$\bar{x} = 2.8344$ S.D. = 0.340	$\bar{x} = 2.8351$ S.D. = 0.349

จากตาราง 28 พบว่า วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่ม
เพศชาย กลุ่มเพศหญิง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน
ที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศและวัย
3. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
4. เพื่อเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิงแตกต่างกัน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน

4. ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญในการทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง แตกต่างกัน

5. วัยรุ่นเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

6. วัยรุ่นตอนกลางมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่น ชาย - หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 114 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่น ชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และนักเรียนเหล่านี้อาศัยอยู่กับบิดาและมารดา โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้ 4 โรงเรียนคือ โรงเรียนวัดสังเวช โรงเรียนมัธยมวัดดุสิตาราม โรงเรียนจันทร์หุ่นบำเพ็ญ และโรงเรียนวัดรางบัว รวมจำนวนทั้งหมด 761 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เป็นข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน โรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบวัดทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา ของพงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (2533) ประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน คือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้าน

สันทนการ ด้านละ 10 ข้อ รวม 50 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ดังนี้ คือ

บทบาทของบิดา ทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น	= .9387
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8433
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7400
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8819
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8078
ด้านสันทนการ	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7781
บทบาทของมารดา ทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น	= .9221
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8088
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7394
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7610
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น	= .6730
ด้านสันทนการ	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8115

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการปรับตัวกับเพื่อน เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดย จิราภรณ์ หุ่นตระกูล (2528) สุรสิทธิ์ บุญสุกุลณะ (2531) และรุจิราภา สิทธิปาน (2531) ซึ่งผู้วิจัยนำมารวบรวมคัดแปลงและปรับปรุงให้มีเนื้อหาที่เหมาะสม และครอบคลุมทุกด้าน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้สึกและความคิดเห็นบางประการของนักเรียนเกี่ยวกับเพื่อน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน ด้านละ 10 ข้อ รวม 40 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา ดังนี้คือ

การปรับตัวกับเพื่อน ทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น	= .8911
การรู้จักและเข้าใจตนเอง	มีค่าความเชื่อมั่น	= .6098
การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7750
การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน	มีค่าความเชื่อมั่น	= .5381
ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน	มีค่าความเชื่อมั่น	= .7439

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นแบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของคุเปอร์สมิท ฉบับที่ใช้กับนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 8 - 15 ปี ซึ่งแปลและปรับปรุงโดย จันทร์ฉาย พิทักษ์ศิริกุล (2532) โดยผู้วิจัยนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม ประกอบด้วย ข้อความ 5 หมวดคือ ด้านคนโดยทั่วไป (จำนวน 24 ข้อ) พ่อแม่-ทางบ้าน (จำนวน 8 ข้อ) โรงเรียน-การศึกษา (จำนวน 5 ข้อ) ตนด้านสังคม - เพื่อน (จำนวน 7 ข้อ) การตอบไม่ตรงตามความเป็นจริง (จำนวน 8 ข้อ) ผู้วิจัยได้นำไปหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้ง โดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8290

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ลงรหัสในรายการเพื่อนำเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติที่ทดสอบ (t-test)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง วัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติ Fisher's z Transformation of r

3. จัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นนเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติทีทดสอบ (t-test)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สรุปผลการวิจัยตามความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เป็นดังนี้

1.1 บทบาทของบิดาโดยส่วนรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสนับสนุนการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งในกลุ่มวัยรุ่นเพศชายไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

1.2 บทบาทของมารดาโดยส่วนรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสนับสนุนการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

1.3 การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และเมื่อวิเคราะห์รายด้านพบว่า การปรับตัวกับเพื่อน รายด้านทุกด้าน คือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

2. การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศและวัย

2.1 ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง ในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ยกเว้นบทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวในวัยรุ่นเพศชายพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่ในวัยรุ่นเพศหญิงพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม และแต่ละด้านกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3. การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน โดยส่วนรวมแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เป็นดังนี้

3.1 ลำดับความสำคัญของตัวแปรรวมที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่มเหมือนกัน ดังนี้คือ

ลำดับที่ 1 การปรับตัวกับเพื่อน

ลำดับที่ 2 บทบาทของมารดา

ลำดับที่ 3 บทบาทของบิดา

ยกเว้นกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย บทบาทของบิดาไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.2 ลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนรายด้านที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยเป็นดังนี้

3.2.1 บทบาทของบิดา

ด้านการเลี้ยงดูบุตร สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและวัยรุ่นตอนต้น

ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ได้ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและวัยรุ่นตอนต้น

ด้านการแก้ปัญหา ไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ทั้งในวัยรุ่น
กลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ได้ทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านสันติภาพการ ไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ทั้งในวัยรุ่น
กลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

3.2.2 บทบาทของมารดา

ด้านการเลี้ยงดูบุตร สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่น
กลุ่มรวม วัยรุ่นเพศหญิง และวัยรุ่นตอนกลาง

ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ได้ในวัยรุ่นตอนต้น

ด้านการแก้ปัญหา ไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ใน
วัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้
ในวัยรุ่นตอนกลาง

ด้านสันติภาพการ สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่น
กลุ่มรวม วัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นตอนกลาง

3.2.3 การปรับตัวกับเพื่อน

การรู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้
ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้
ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
ได้ในวัยรุ่นกลุ่มรวม วัยรุ่นเพศหญิง และวัยรุ่นตอนต้น

ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน สามารถทำนายความรู้สึก
มีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

4. การเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง
และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง

4.1 วัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น
กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

4.2 วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลาง ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่ม
เพศหญิง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น มีข้อค้นพบและอภิปรายผลดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม และแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 แสดงให้เห็นว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนมีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith.1981) ที่พบว่าที่มาของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพฤติกรรมของบิดามารดา และบาร์เบอร์ ชาดวิกส์ และเออร์เตอร์ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Barber, Chadwick และ Oerter. 1992) ได้ศึกษาพฤติกรรมของบิดา มารดา พบว่ามีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น โดยที่การสนับสนุนจากบิดา มารดา และความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันมีอิทธิพลอย่างมากต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง รวมทั้ง คาวาช เคอร์ และคลิวส์ (Kawash, Kerr และ Clewes. 1995 : n.d.) ยังพบว่าระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์กับการรับรู้พฤติกรรมของบิดา มารดา และฮาร์เตอร์ (Harter.1990 : n.d.) ให้ความเห็นว่า ในวัยรุ่นการให้คุณค่าต่อตนเองได้รับอิทธิพลมาจากการสนับสนุนจากเพื่อนมากกว่าการได้รับการสนับสนุนจากบิดา มารดา ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเมื่อโตขึ้นความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจะชราชจากความรัก ความเอาใจใส่ของบิดา มารดา ออกมาสู่เพื่อน ๆ ซึ่งปฏิภริยาจากเพื่อนจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่เขาแสดงออก นอกจากนี้วัยรุ่นยังให้ความสำคัญต่อเพื่อน และต้องการเพื่อนมากกว่าวัยอื่น ๆ เพราะวัยรุ่นเชื่อว่าเพื่อนตอบสนองความต้องการได้หลายประการ เช่น ความรู้สึกอบอุ่น การเป็นที่ยอมรับของเพื่อน และสามารถร่วมทุกข์ร่วมสุขกับตนได้(ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ. 2527) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg. 1986 : n.d.) ที่พบว่า คำวิพากษ์วิจารณ์และการยอมรับของเพื่อนมีความสำคัญมากต่อวัยรุ่น ดังนั้นสัมพันธภาพกับเพื่อนจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น การยอมรับจากเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญจะช่วยให้วัยรุ่นคงไว้ซึ่งความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางบวก (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Eskilson Wiley, Muchlbauer

และ Dodder.1986)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าทั้งบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน ต่างก็มีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น หากวัยรุ่นได้รับความรักจากครอบครัว และเพื่อน ๆ ก็จะมองตนในทางบวก แต่ถ้าครอบครัวและเพื่อน ๆ ไม่เห็นคุณค่าของเขາ แสดงความรังเกียจ วิพากษ์วิจารณ์ และไม่ยอมรับเขา สิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในทางลบ (Barry. 1989 : 98)

เมื่อวิเคราะห์บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนเป็นรายด้าน ได้ผลดังนี้

สำหรับตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา พบว่า

บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ซึ่งบทบาทด้านเลี้ยงดูบุตรนับเป็นบทบาทที่สำคัญในปัจจุบัน การที่บิดามารดาช่วยกันอบรมเลี้ยงดูบุตร จะช่วยพัฒนาจิตใจของบุตรได้มาก (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. 2536) ทำให้บุตรมีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจ ได้รับความอบอุ่นจากบิดาและมารดาซึ่ง ทองหล่อ สุวรรณภาพ (2522) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของเด็กได้แก่ ความรักของบิดา ความรักของมารดา การเลี้ยงดูของมารดา การเลี้ยงดูของบิดา วินัยของบิดาที่ใช้เพื่อให้บุตรเชื่อฟังคำสั่งสอนและความรักใคร่ปรองดองระหว่างบิดามารดา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุนารี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมของบิดาและมารดา มีความสำคัญทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ลักษณะบุคลิกภาพส่วนมากของเด็กเกิดจากการเรียนรู้และจากสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมให้เหมือนพฤติกรรมของบุคคลอื่น ก็คือการเลียนแบบจากตัวแบบ และบุคคลที่จะเป็นตัวแทนสำหรับบุตรก็คือ บิดา มารดา ซึ่งทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์เน้นถึงความสำคัญของกระบวนการกระทำตนตามอย่างบิดา มารดาเพศเดียวกับเด็ก เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของบิดา เด็กหญิงจะเลียนแบบพฤติกรรมของมารดา (อังรา สุขารมณ. 2534; นวลละออ สุภาพล. 2527:56-58) นอกจากนี้ ฮอร์ตตัน และ ฮันต์ (นิคม บุญมี, ม.ป.ป.:22 อ้างอิงมาจาก Horton and Hunt) กล่าวว่าครอบครัว

เป็นแหล่งที่อบรมสั่งสอนระเบียบต่าง ๆ ของสังคมเพื่อให้บุตรได้รู้จักค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรม และบุคลิกภาพ จะทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ และมีผลต่อความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมของบิดา มารดา จะส่งผลให้วัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีพฤติกรรมที่อยู่ในมาตรฐานของสังคม เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า

บทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ฮาร์กอต พาร์สัน กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การแก้ปัญหาเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว และมารดาจะเป็นที่ปรึกษาของบิดา (Benson. 1985 : 26-28 ; Robischon and Scott. 1969 : 5) ฉะนั้นการที่บิดามารดาได้กระทำบทบาทนี้ด้วยความเข้าใจ เห็นใจ มีเหตุมีผลน่าฟัง บุตรก็พร้อมที่จะรับฟังและคล้อยตาม ทำให้ช่วยลดปัญหาให้แก่บุตร และทำให้บุตรเกิดความรู้สึกมั่นใจ สามารถอยู่ในสังคมได้ต่อไป

บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ในวัยรุ่นกลุ่มรวม แสดงให้เห็นว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ซึ่งในสังคมสมัยใหม่ ทั้งบิดา และมารดาจะทำหน้าที่เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ โดยที่บิดามารดาทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัวเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อสุขภาพอนามัยและอื่น ๆ (นิยม บุญมี. ม.ป.ป. 23)

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้พบว่า บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย แสดงให้เห็นว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดามีความสำคัญน้อยกว่าความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย ซึ่งการอภิปรายผลในส่วนนี้จะกล่าวรวมไว้ในการอภิปรายผล เมื่อเปรียบเทียบกับผลของเพศหญิงในหัวข้อ 2.1

นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของมารดา ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของมารดามี

ความสำคัญน้อย ต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสังคมอาจคาดหวังให้ มารดา มีบทบาทหรือทำหน้าที่ด้านอื่น ๆ มากกว่าที่จะมีบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งบทบาท ด้านนี้ สังคมมักจะคาดหวังจากบิดามากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เจลลิส บรีกคีย์ และ คนอื่น ๆ. 2526 : 9) ที่พบว่าบิดาและมารดาต่างให้ความเห็นตรงกันว่า บิดา เป็นกำลังสำคัญ ในการหาเลี้ยงครอบครัว การขาดบิดาทำให้ครอบครัวขาดรายได้ และบิดาเป็นผู้สนองความต้องการ ของมารดาและบุตรในด้านวัตถุและกำลังทรัพย์

บทบาทด้านสันติภาพการของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าใน ตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกใน ครอบครัวโดยการจัดให้มีโอกาสได้ไปพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งภายในบ้าน และนอกบ้านเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้วัยรุ่นพัฒนาไปสู่ทิศทางที่เหมาะสม (เสกธีร บุระชัย. 2530 : 20) ซึ่งสัมพันธภาพในครอบครัวมีส่วนช่วยพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก ครอบครัวที่ อ่อนแอ มีความเข้าใจกัน บิดามารดาให้ความใกล้ชิดกับบุตร ใส่ใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่แวดล้อมบุตร สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (Kellellis. 1982 : 128, Mussen, Conger and Kagan. 1969 : 491-492)

สำหรับตัวแปรการปรับตัวกับเพื่อน พบว่า

การรู้จักและเข้าใจตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าการปรับตัวด้านการรู้จักและเข้าใจตนเอง มีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่ง วอร์เชล และเกอทอลล์ (Warchel and Goethols. 1985) กล่าวว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน บุคคลจะปรับตัวได้นั้นต้อง เกี่ยวข้องกับกระบวนการรู้จักและเข้าใจตนเอง สังคม สภาพแวดล้อม และการยอมรับตนเอง และบุคคลที่มีการปรับตัวดีก็จะมีลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกว่าคุณค่า (มนูญ ตนะวิธนา. 2526 : 141-143) ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การที่บุคคลมีการรู้จักและเข้าใจตนเองดีก็จะทำให้ บุคคลนั้นมีการปรับตัวที่ดี และส่งผลให้เป็นบุคคลที่รู้สึกว่าคุณค่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ในครั้งนี้

การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม แสดงให้เห็นว่าการมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนมีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการที่บุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นมองบุคคลอื่นในแง่ดี ปราศจากอคติใด ๆ นั้น เป็นการแสดงออกของการปรับตัวที่ดี และเหมาะสม (รัตน อัญญิษฐ์. 2522 : 32-33; ปรีชา เกตุทัต. 2527:241) และสอดคล้องกับเฮิร์ลอค (Hurlock. 1978 : 260-261) ที่กล่าวว่าลักษณะของบุคคลที่มีการปรับตัวดีจะมีทัศนคติที่ดีต่อคนอื่น โดยที่ ทอร์พ (Thorpe. 1995 : n.d.) ได้กล่าวไว้ว่า การมองเห็นคุณค่าของตนเองเป็นลักษณะหนึ่งของการปรับตัว ดังนั้นการที่บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน บุคคลนั้นก็จะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองด้วย

การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม การสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นได้ดี มีความรู้และทักษะการเข้าสังคม เช่น มีความสามารถในการสนทนา เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นกันเอง รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นลักษณะการปรับตัวทางสังคมที่เหมาะสมของวัยรุ่น และเป็นสิ่งที่วัยรุ่นต้องการ (ปรีชา เกตุทัต. 2527:241; Lazarus. 1969 : n.d.) ดังนั้น เมื่อวัยรุ่นสามารถสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนได้ดี ก็จะทำให้เป็นบุคคลที่มีการปรับตัวทางสังคมที่ดี และส่งผลให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พาร์เกอร์ (Parker. 1983 : 2894-8.) ที่พบว่าผลของการฝึกมนุษยสัมพันธ์ในกลุ่มทดลองมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ซึ่งสุโท เจริญสุข (2520:260) กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีการปรับตัวทางสังคมที่ดีไว้ว่าเป็นบุคคลที่มีความร่วมมือกับคนอื่น ทั้งในการกระทำและการคิด สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ไม่หลบหลีกจากหมู่คณะ มีความรับผิดชอบ แต่ถ้าหากบุคคลไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน ไม่เป็นที่ประทับใจ หรือไม่อยู่ในความสนใจของเพื่อน ไม่มีการแบ่งปันความคิดเห็นและความรู้สึกส่วนตัวร่วมกับเพื่อน ในที่สุดก็จะไม่เป็นที่ไว้วางใจของเพื่อน และเกิดความรู้สึกว่าไม่มีใครชอบหรือนับถือตนเองเลย ดังนั้นการเป็นสมาชิกของกลุ่มจึงส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Coopersmith, 1981 : n.d.) ซึ่งสอดคล้องกับที่ นภาพร พุ่มพุกษ์ (2529) ได้ทำการทดลองโดยการใช้อภิกรรมาภิปรายในการพัฒนาความภาคภูมิใจ

ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่ากลุ่มทดลองมีความภาคภูมิใจในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

โดยสรุป บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน ทุก ๆ ด้านมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และในส่วนของ การปรับตัวกับเพื่อน พบว่ามีความสัมพันธ์สูงสุดทั้งนี้ เป็นเพราะว่าในช่วงวัยรุ่น เพื่อนจะเข้ามามีอิทธิพลอย่างมาก วัยรุ่นจะมีความเข้าใจดีว่าเพื่อนฝูงมีความรู้สึกต่อตนเองอย่างไร ซึ่งถ้าได้รับความนิยมจากเพื่อนมากเพียงไร ย่อมทำให้วัยรุ่นเป็นคนที่ลักษณะเป็นมิตร น่าคบ กล้าแสดงออก วางตัวในสังคมเป็น และมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้นเพียงนั้น และจากลักษณะดังกล่าวย่อมจะช่วยให้วัยรุ่นเด่นในสังคม ได้รับการยกย่อง นิยมถึงถิ่นจากกลุ่มเพื่อนซึ่งจะส่งผลให้เกิดความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวเองในแง่ที่ดี และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (นิภา นิธยาน. 2530 :140)

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวม และแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองตามตัวแปรเพศ และวัย

2.1 ในตัวแปรเพศ ผลการศึกษาพบว่า ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ ของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น แสดงว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านมีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชาย และเพศหญิงพอ ๆ กัน ยกเว้น บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ที่พบว่าในวัยรุ่นเพศชายไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง แต่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในวัยรุ่นเพศหญิง ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ เมื่อเทียบกับวัยรุ่นเพศหญิงแล้ว วัยรุ่นเพศชายรับรู้บทบาทของบิดาคล้ายคลึงกันมากกว่า ดังจะเห็นได้จากข้อมูลจากการศึกษาครั้งนี้ ที่พบว่า ในวัยรุ่นเพศชายความแปรปรวนของคะแนน บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีค่าเท่ากับ .509 ซึ่งน้อยกว่าในวัยรุ่นเพศหญิงที่ความแปรปรวนของคะแนนบทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีค่าเท่ากับ .579 ซึ่งค่าความแปรปรวนที่ต่ำจะส่งผลทำให้ ค่าสหสัมพันธ์มีแนวโน้มต่ำด้วย ดังนั้นจึงอาจเป็นเหตุให้บทบาทด้านนี้ของบิดามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชายน้อยกว่าวัยรุ่นเพศหญิง

2.2 ในตัวแปรวัย ผลการศึกษาพบว่า ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นวัยรุ่นตอนต้น มีอายุระหว่าง 12-16 ปี และ วัยรุ่นตอนกลางมีอายุระหว่าง 14-18 ปี ซึ่งมีอายุเหลื่อมกันอยู่ จึงอาจทำให้มีฐานะทางด้านอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งภาวะทางอารมณ์เป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความวิตกกังวล ฯลฯ ที่มีอยู่ในตัวบุคคล ทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก ส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการประเมินถึงสิ่งที่ตนเองประสบ และจากปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้วส่งผลกระทบต่อการประเมินตนเอง บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกพึงพอใจและแสดงออกถึงอารมณ์ทางบวก (Coopersmith, 1981: 130-134) ดังนั้น จึงทำให้ไม่พบความแตกต่างของความสัมพันธ์ดังกล่าว ระหว่างกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางในการศึกษาครั้งนี้

3. การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน ในการทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

3.1 ลำดับความสำคัญของตัวแปรรวมที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มเหมือนกัน ดังนี้ อันดับแรกคือ การปรับตัวกับเพื่อน รองลงมาคือ บทบาทของมารดา และบทบาทของบิดาตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของฮาร์เตอร์ (Harter, 1990) ที่ว่าในวัยรุ่น การให้คุณค่าต่อตนเองได้รับอิทธิพลมาจากการสนับสนุนจากเพื่อนมากกว่าการได้รับการสนับสนุนจากบิดามารดา และ โรเซนเบิร์ก (Rosenberg, 1986 : n.d.) พบว่า ทักษะของบิดามารดาเกี่ยวกับเด็ก มีความสำคัญต่อวัยเด็กตอนต้น คำวิพากษ์วิจารณ์และการยอมรับของเพื่อนมีความสำคัญมากขึ้นในวัยเด็กตอนปลายและวัยรุ่น อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้พบว่า ในวัยรุ่นชาย บทบาทของบิดาไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวัยรุ่นชายจะมีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา (สุโท เจริญสุข, 2520 : 28) และบิดามีความสำคัญต่อบุตรวัยรุ่นหญิงมากกว่าบุตรวัยรุ่นชาย ซึ่งสอดคล้องกับคำสรุปของเชิร์ (Lynn, 1974 : 234 ; citing Sears, 1965) ที่ว่าพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาสามารถทำนายพฤติกรรมส่วนตัวของบุตรหญิงได้ดีกว่าบุตรชาย

3.2 ผลจากการใช้คะแนนรายด้านของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนในการทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มพบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายในแต่ละกลุ่มแตกต่างกัน แต่พบตัวแปรรายด้าน 3 ตัวที่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เหมือนกันทุกกลุ่มคือ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง 3 ตัว มีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทุกกลุ่ม ซึ่งทั้ง 3 ตัว เป็นตัวแปรรายด้านของการปรับตัวกับเพื่อน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในข้อ 3.1 นั่นก็คือ ตัวแปรการปรับตัวกับเพื่อนมีความสำคัญมากที่สุดต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

4. การเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง ผลการศึกษาเป็นดังนี้

วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และมีความขัดแย้งกับการศึกษาของมิลเลอร์ (Miller. 1975:141-142) ที่พบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเพศหญิง เช่นเดียวกับมุลเลนแคมป์ และเซย์เลส (Mublenkamp and Sayles. 1986 : 334-338) ได้ศึกษาพบว่าเพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากกว่าเพศหญิง นอกจากนี้ เฮวาลิกซ์ มหาสิทธิวัฒน์ (2527) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ การเปลี่ยนแปลงทางกาย จิตสังคม ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรีพบว่า เพศชายมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากกว่าเพศหญิง รวมทั้ง สกิดส์ ภัสระ (2535) ได้ศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 พบว่า บุคคลวัยรุ่นชายมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าบุคคลวัยรุ่นหญิง ซึ่งผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมและวัฒนธรรมส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญที่ดีต่อเพศชายมากกว่าเพศหญิง (Kaplan and Sedney. 1980 : 220) และความคาดหวัง และค่านิยมของบิดามารดาเกี่ยวกับเพศของเด็ก ทำให้มีผลต่อบุคคลและพัฒนาการของเด็ก (ผ่องพรรณ เกิดนิทกซ์. 2530) แต่ก็มีการศึกษาที่พบว่าเพศชายและเพศหญิงมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ดังเช่น การศึกษาของ สารภิธนากรวิทย์ (2523) ได้ศึกษาจริยธรรม ความเกรงใจ และความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนที่

มีพฤติกรรมเชิงนิเสธ และนิมาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง ทั้งในกลุ่มที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธ และกลุ่มที่มีพฤติกรรมเชิงนิมาน มีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน และ สมพิศ ไซยกิจ (2536) ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนราธิวาส พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีความแตกต่างกันในกลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบกับในปัจจุบันสังคมเปิดโอกาสให้เพศหญิงได้มีบทบาทมากขึ้น ไม่ได้จำกัดสิทธิของสตรีดังแต่ก่อน จะเห็นได้จากมีนักการเมืองเป็นผู้หญิง และผู้หญิงมีตำแหน่งระดับผู้บริหารในหน่วยราชการต่าง ๆ มากขึ้น สังคมได้เปลี่ยนค่านิยมใหม่ หันมาให้ความสนใจสตรีเพศมากขึ้น ดังนั้นจึงอาจทำให้วัยรุ่นเพศหญิงเกิดการยอมรับ และชื่นชมในเพศของตนเกิด ความพึงพอใจ และก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าพอ ๆ กับเพศชาย และการศึกษาค้นคว้านี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนสหศึกษา จึงทำให้วัยรุ่นเพศหญิง และวัยรุ่นเพศชายมีความรู้สึกว่าเขาอยู่ในวัยเดียวกัน ย่อมที่จะสามารถทำอะไรได้เท่าเทียมกัน อันเป็นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิงมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

วัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของลีเวนเบิร์ก (Levenberg. 1976 : n.d.) ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเกรด 3-6 พบว่านักเรียนที่มีอายุมากขึ้นจะมีความมั่นใจในการประเมินตนเองมากขึ้น และมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองมากขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ มัลลิส มัลลิส และ นอร์แมนดิน (Mullis , Mullis and Normandin. 1992 : n.d.) ที่ได้ศึกษาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นโดยเปรียบเทียบผลระหว่างการศึกษาแบบ Cross-sectional และ Longitudinal แล้วพบว่าสำหรับการศึกษาแบบ Longitudinal กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ตามระดับชั้นเรียน แต่การศึกษาแบบ Cross-sectional พบว่าไม่มีความแตกต่างของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ของนักเรียนเกรด 9, 10 และ 11 และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุณารี เตชะโชควิวัฒน์ (2527) ที่พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความภาคภูมิใจไม่แตกต่างกัน และสถิตย์ ภัศระ (2533) พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กับมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษารังนี้ที่
การวิจัยเป็นแบบ Cross-sectional และนอกจากนี้ การที่กลุ่มตัวอย่างมีอายุเหลื่อมกันระหว่าง
2 กลุ่มที่นำมาเปรียบเทียบ โดยวัยรุ่นตอนต้นมีอายุระหว่าง 12 -16 ปี และวัยรุ่นตอนปลายมีอายุ
ระหว่าง 14-18 ปี ก็อาจเป็นอีกเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นในด้านความรู้สึก
มีคุณค่าในตนเองในการศึกษารังนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ให้เป็นประโยชน์ทางการปฏิบัติ และการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนมีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น โดยเฉพาะการปรับตัวกับเพื่อนสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ บทบาทของมารดาและบทบาทของบิดาตามลำดับ ข้อมูลเหล่านี้จึงสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติได้ดังนี้

1. การปรับตัวกับเพื่อนมีความสัมพันธ์สูงสุดและสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เป็นอันดับแรก และการปรับตัวกับเพื่อนด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อนและการรู้จักและเข้าใจตนเองสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นได้ทุกกลุ่ม ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้วัยรุ่นเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปรับตัวได้ดี และเน้นในด้านของความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน และการรู้จักและเข้าใจตนเอง ทั้งนี้ย่อมเป็นหน้าที่ของบิดามารดา ผู้ปกครอง ครู และผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาได้ร่วมมือกันแนะนำแนวทางที่ถูกต้องให้แก่วัยรุ่น ซึ่งจะช่วยให้วัยรุ่นประสบความสำเร็จในการคบเพื่อนและก่อให้เกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่อไป

2. บทบาทของมารดามีความสัมพันธ์รองลงมาและสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้เป็นอันดับสอง และบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยบางกลุ่ม นั้นแสดงว่าบทบาทด้านนี้ของมารดามีความสำคัญที่สุด ดังนั้นมารดาจึงต้องให้ความสำคัญต่อบทบาทของตนเอง โดยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรอย่างใกล้ชิด ไม่ปล่อยปละละเลย เข้าใจในพฤติกรรมของบุตรวัยรุ่น เปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้แสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังเหตุผลของวัยรุ่น รวมทั้งให้ความสนใจดูแลเอาใจใส่ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของบุตร เพื่อให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกอบอุ่น มีความมั่นใจ และส่งผลต่อการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตร

3. บทบาทของบิดา สามารถทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นได้เป็นอันดับสุดท้ายและแม้จะไม่สามารถทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นเพศชายได้ ซึ่งแสดงว่าบทบาทของบิดามีความสำคัญน้อยกว่าบทบาทของมารดา แต่บทบาทของบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตรสามารถทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นได้ ดังนั้นบิดาจึงไม่ควรที่จะละเลยต่อบทบาทของตนเอง และน่าที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรกับมารดามากขึ้น เพราะในปัจจุบันมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น เวลาที่ต้องอบรมเลี้ยงดูบุตรอาจน้อยลง ซึ่งถ้าหากบิดาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรจะทำให้บุตรมีความรู้สึกมั่นคง มีการรับรู้ที่กว้างขึ้น และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ประสบความสำเร็จในชีวิตต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาและการปรับตัวกับเพื่อนในการทำนวยความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นอื่น ๆ เช่น วัยเด็ก และวัยรุ่นผู้ใหญ่

2. ควรทำการศึกษาในแง่ของการพัฒนาเทคนิควิธีที่จะสร้างเสริมการปรับตัวกับเพื่อนด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อนของนักเรียน

3. ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ในตัวแปรระดับอายุเข้าโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น วัยเด็กกับวัยรุ่น หรือวัยรุ่นกับวัยรุ่นผู้ใหญ่ เพื่อให้ทราบว่าอายุเป็นตัวแปรที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาค้างนี้กลุ่มตัวอย่างมีระดับอายุที่เหลื่อมกันอยู่มากจึงอาจทำให้การศึกษาค้างนี้ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยในด้านความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสงฆ์. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มกุฎราชวิทยาลัย, 2524.
- กาญจนา พงษ์พฤกษ์. ความสัมพันธ์ระหว่างกันของพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออก ความวิตกกังวลและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- กุลารรณ วิทยาวงศ์จุ. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- คณาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ดีแอนด์เอสกรุงเทพ, 2524.
- งามตา วินิตานนท์. ประมวลบทความทางวิชาการ. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2522-2534. ตุลาคม 2534.
- จรรยา สุวรรณทัต. ประมวลบทความและผลงานทางพฤติกรรมศาสตร์ เรื่องพฤติกรรมศาสตร์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 36 ปี. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 25 สิงหาคม 2534.
- จตุพร เฟื่องชัย. สัณฐานจิต. เอกสารคำสอนประกอบการสอนรายวิชาจิตศึกษา 302. (สัณฐานจิตในโรงเรียน) กรุงเทพฯ : ม.ป.ท., 2535.
- จันทร์ฉาย พัทธศิริกุล. ผลของการจัดโปรแกรมการฝึกความกล้าแสดงออก ต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.
- จิราภรณ์ หันตระกูล. การทดลองใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการพัฒนาการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- จินตนา หมูผึ้ง. การอบรมคุณเด็กรุ่นเยาว์. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, ม.ป.ป.

ฉลองรัฐ อินทวิทย์ และคนอื่น ๆ. รายงานวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทย.

ม.ป.ท., 2528.

ฉวีวรรณ สุพรรณิโพธาราม. พัฒนาการวัยรุ่นและบทบาทครู. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2527.

ฉันทนา ัญญลักษณ์. ผลของการสอนโดยใช้บทเรียนโปรแกรมเรียนเป็นคณะกับบทเรียนโปรแกรมเรียนเป็นรายบุคคลที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ความภูมิใจในตนเอง และความสนใจในวิชาคณิตศาสตร์ เรื่องความเท่ากันทุกประการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

เจลีชา บุรีภักดี และคนอื่น ๆ. พ่อในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.

ดวงกมล พึ่งประเสริฐ. ผลของการใช้คำปรึกษาของพยาบาลต่อระดับความวิตกกังวล และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของผู้ป่วยทางจิตทุกภูมิ. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. "ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น," รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

เดชา ัญญพันธ์. ผลของการสอนโดยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ความภูมิใจในตนเอง และทัศนคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.

ถวิล รักชลธี. การศึกษาพัฒนาการทางด้านนิสัยส่วนบุคคลและสังคมของเด็กก่อนวัยเรียนเขตบางกะปิ. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

ทองหล่อ สุวรรณภาณี. จิตวิทยาวัยรุ่น. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะวิชาครู
ศาสตร์. ฝ่ายเอกสารตำราวิทยาลัยครูบวรราชธานี, 2531.

ทัศนีย์ บุญทอง. "ความต้องการของชีวิต," ในเอกสารการสอนชุดวิชามนต์และกระบวน
การพยาบาล หน่วยที่ 1-7 สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
กรุงเทพฯ : หนึ่งเจ็ดการพิมพ์, 2527.

ทวีรัศม์ ชนาคม. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : วิบูลย์การพิมพ์, 2524.

นวลละออ สุภาพล. ทฤษฎีบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527.

นภาพร พุ่มพฤษ. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพระนารายณ์ ลพบุรี. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

นภาพร หะวานนท์. ผลของการออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยาที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว.
วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
อัดสำเนา.

นาคยา วงศ์หลักภัย. ผลของกลุ่มจิตสัมพันธ์ที่มีต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532. อัดสำเนา.

นิพนธ์ ~~แจ้ง~~ เอี่ยม. การศึกษาบุคลิกภาพแสดงตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง และความภาคภูมิใจ
ในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดอุดรธานี.
ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2519.
อัดสำเนา.

นิภา นิษานน. การปรับตัวและบุคลิกภาพ จิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ :
โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2530.

- นันทนวล อันทะชัย. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์กับการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษาหญิง โรงเรียนมัธยมศึกษาชายและโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษา จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- นิคม บุญมี. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ม.ป.ป.
- นิรมล ศรีธานี. ผลของการให้คำแนะนำกับบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา และสัมพันธภาพระหว่างบิดากับการภักทภายหลังคลอด. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531. อัดสำเนา.
- นุชรา บุญนก. บทบาทของบิดาในการเสริมมาดาในการเลี้ยงดูทารก. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531. อัดสำเนา.
- บึงอร ศุภวิจิตพัฒนา. ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาจิตของบิดา การสนับสนุนจากคู่สมรสกับพฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดา. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536. อัดสำเนา.
- บุญศรี จิงชนาเจริญเลิศ. ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนนทรีวิทยา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- ประดับ เรืองมาลัย. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519.
- ปรีชา เกตุทัต. เอกสารการสอนชุดวิชาพัฒนาการวัยรุ่นและการอบรม หน่วยที่ 1-7. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กราฟิเคอาร์ต, 2527.
- พ่องพรรณ เกิดนิทกซ์. สุขภาพจิตเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : บัณฑิตการพิมพ์, 2530.
- พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทของการเป็นบิดาและความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2; กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2531.

ไพจิตร ผักเจริญผล. ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ การปรับตัว และสติปัญญาของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2529. อัดสำเนา.

มนูญ คณะวัฒนา. จิตวิทยาพัฒนาชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2; กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2526.

มอริ สุวดีรงค์. การศึกษาลักษณะพฤติกรรมการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความภาคภูมิใจใน

ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียน

แบบ STAD กับกิจกรรมการเรียนตามคู่มือครูของ สสวท. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

มาลินี อยู่โพธิ์. การทดลองการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มต่อการพัฒนาการปรับตัวทางสังคมด้าน
สัมพันธภาพกับเพื่อน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.

เขาวลัดกันต์ มหาสิทธิวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การเปลี่ยนแปลง ทางกาย จิตสังคม

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอเมือง

จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

มหิดล, 2529. อัดสำเนา.

รัตนา ธัญทิพย์. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู พฤติกรรมตอบสนองระหว่างบุคคล
และการปรับตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก. เอกสารคำสอน คณะครุศาสตร์.

กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

รุจิราภา สิทธิปาน. ผลการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มที่มีต่อการปรับตัวทางสังคมกับเพื่อนต่างเพศ
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนิบลวิทยลัย ฉะบuri. วิทยานิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.

ล้วน สาธิต และอังคณา สาธิต. หลักวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศึกษาพร,
2528.

วรรณระวี อัครนิจ. ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.

วัชร ทรัพย์มี. "การส่งเสริมความสุขในวัยต่าง ๆ," แนว 39 : มิถุนายน-กรกฎาคม. 2518.

วันเพ็ญ พิเศษพงษ์. การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.

วัลลภา อัสริวงค์. จิตวิทยาวัยรุ่น. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูนครปฐม, ม.ป.ป.

วารินทร์ สาธิตอบเอื้อ และสุนีย์ ชีรดาการ. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, 2522.

วิลาวัลย์ ศรีสุวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของคู่สมรส เจตคติของบิดาต่อบุตรกับบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรของบิดาที่มีบุตรคนแรก. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531. อัดสำเนา.

ศลิگانต์ ชนะโสธร. ผลของการมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าห้องต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : ภาควิชาพัฒนศึกษา, 2529. อัดสำเนา.

ศรีวิภา แท่งทองคำ. ความสัมพันธ์ระหว่างความวิตกกังวลกับการปรับตัวต่อบทบาทการเป็นมารดา ในมารดาที่มีบุตรคลอดก่อนกำหนด. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533. อัดสำเนา.

ศึกษา พาทะมาก. พัฒนาการทางสติปัญญาและการปรับตัวของนักเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.

สมชาย วรดิเรก. ปัญหาด้านการปรับตัวของนักเรียนประถมศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527. อัดสำเนา.

สมพิศ ไชยกิจ. ตัวแปรที่เกี่วข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536. อัดสำเนา.

สถิตย์ กัศระ. ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่วข้องกับความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลวัยรุ่น. ปรินิพนธ์
กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
อัดสำเนา.

สารภี ธนกรวิทย์. การศึกษาจริยธรรม ความเกรงใจและความภาคภูมิใจในตนเองของ
นักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงนิเสธและนิมาน. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.

สิริอร พัวศิริ. ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์ การรับรู้ต่อภาวะสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแล
ตนเองในผู้ป่วยโรคข้ออักเสบรูมาตอยด์. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533. อัดสำเนา.

สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 3; กรุงเทพฯ : ไทวัฒนาพานิช, 2527.

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาวัยรุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 4; กรุงเทพฯ :
แพรววิทยา, 2518.

สุโท เจริญสุข. บทศึกษาจิตวิทยาเพื่อการศึกษา - การแนะแนว - สุขภาพจิตในโรงเรียน.
โอเดียนสโตร์, 2520.

สุนารี เตชะโชควิวัฒน์. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดู วินัยในตนเอง และความ
ภาคภูมิใจในตนเอง. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

สุพิตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทวัฒนาพานิช, 2523.

สุรสิทธิ์ บุญสกุลนะ. ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการปรับตัวด้านสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียน
ชั้นประถมปีที่ 5. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2531. อัดสำเนา.

- โสฬน สุวกุล. ศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535. อัดสำเนา.
- เสถียร สุระชัย. จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ
วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2530.
- เสมอจันทร์ อนุเทพ. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับโรค ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง
กับพฤติกรรมการป้องกันโรคเอดส์ของผู้เสพยาเสพติดทางเส้นเลือดที่ได้รับการรักษาด้วย
ยาเมทาดอน. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
มหิดล, 2535. อัดสำเนา.
- สำเนียง อัมมสะอาด. บทบาทของบิดาต่อการเลี้ยงดูการกตามการรับรู้ของตนเอง. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาพยาบาลศึกษา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2529. อัดสำเนา.
- เสาวภา วิธิตวาท. ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง การสนับสนุนทางสังคม
กับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยที่สูญเสียแขนขา. วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534. อัดสำเนา.
- อมรา ภิญญ. ความรู้ เจตคติ และบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 1-3 ปี. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533. อัดสำเนา.
- อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ. องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการปรับตัวของนักเรียนวัยรุ่น
รายงานการวิจัยฉบับที่ 48. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2532.
- อัจฉรา สุขารมณ. บทบาทของพ่อต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก. ประมวลบทความและผลงาน
ทางพฤติกรรมศาสตร์ เรื่องพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องในโอกาส
วันครบรอบ 36 ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ ประสานมิตร, 25 ส.ค. 2534.
- อัมพร วัฒนาโรจน์ภิญญ. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, 2518.

ฤทธิรัตน์ ชรเสนา. การพัฒนาอัตมโนทัศน์หลายมิติของนักศึกษาพยาบาลที่มีต่อทัศนคติต่อวิชาชีพ
แตกต่างกันโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ บศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535. อัดสำเนา.

Anderson, S.L.H. Attitudes of Oklahoma Jaycees toward the Father
Role. Oklahoma state University, 1982.

Ausubel, David P. Educational Psychology : A Cognitive View. New
 York : Halt Rinehart and Winston, 1968.

Ayn, R. Atlas Shrugged. New York : Random House, 1975.

Bagley, C. Verma, G.K. Mallick, K. and Young, L. Personality, Self-
Esteem and Prejudice. Hants : Saxon House, Teakfield
 Limited, 1979.

Barnard, Ann Gruver. "The Impact of Parental Social Support on Early
 Adolescents' Academic Striving, Psychosomatic symptoms and
 Self-Esteem," Dissertation Abstracts Internation. 47/03 : B
 p. 1256 ; 1986.

Barry, P.D. Psychosocial Nursing : Assessment and Intervention Care
 of the Physically Ill Person. 2 nd ed. Philadelphia : J.B
 Lippincott Company, 1989.

Barry, P.D. and Morgan, A.J. Mental Health and Mental Illness. 3
 rd ed. Philadelphia : J.B. Lippincott Company, 1985.

Bell, R.R. Marriage and Family Interaction. Illionois : The Dorsey
 Press, 1967.

Bem, S.L. "The Measurement of Psychological Androgyny," Journal of
Consulting and Clinical Psychology. 42 : 155-162 ; 1974.

- Benson, L. "Theoretical Perspectives," in Frederick W. Bozelt and Shirley M. H. Hanson (Eds). American Behavioral Scientist. 29 : 25-42 ; September-October, 1985.
- Bomar, P.J. Nurses and Family Health Promotion : Concepts, Assessment, and Interventions. Baltimore : Williams and Wilkins, 1989.
- Bowlby, J. Child Care and the Growth of love. 2 nd ed. Great Britain : Penguin Book Ltd, 1968.
- Bradshaw, P. The Management of Self-Esteem : How People Feel Good About Themselves and Better About their Organization. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall, 1981.
- Branden, N. The Psychology of Self-Esteem. 15 th ed. New York : Bantom Books, Inc., 1981.
- Bruno, F. J. Adjustment and Personal Growth : Seven Pathway. 2nd ed. New York : John Wiley & Sons, 1983.
- Carpenito, L.J. Nursing Diagnosis : Application to Clinical Practice. Philadelphia : J.B. Lippincott Company, 1983.
- Conaway, R.N. "An Examination of the Relationship among Assertiveness, Manifest Anxiety and Self-Esteem," Dissertation Abstracts International. 39 : 3915-A ;January, 1979.
- Coopersmith, S. "Study in Self-Esteem," In Contemporary Psychology. Edited by Atkinson, Richard. C. pp 340-349 San Francisco : W.H. Freeman and Company, 1971.
- The Antecedent of Self-Esteem. Palo Alto, California : Consulting Psychologists Press, Inc., 1981.

Coopersmith, S. SEI : Self-Esteem Inventorics. 2nd ed. Palo Alto :
California : Consulting Psychologists Press, Inc., 1984.

Craig, G.J. Child Development. New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1980.

Crouch, M.A. and Straub, V. "Enhancement of Self-Esteem in Adults,"
Family Community Health. 6 : 65-78 ; August, 1983.

Del Polito, Carolyn M. Intrapersonal Communication. Menlo Park,
California : Cummings Publishing Company, Inc., 1977.

Driever, M.V. "Theory of Self-Concept," In S.C. Roy (Ed) Introduction
to Nursing : An Adaptation Model. New Jersey : Prentice-Hall
Inc., 1976.

Dusek, J.B. Adolescent Development and Behavior. New Jersey :
Prentice-Hall Inc., 1987.

English, H.B. and English, A.C. A Comprehensive Dictionary of
Psychological and Psychoanalytical Terms. David McKay Company,
Inc., 1968.

Erickson, E.H. Identity the Life Cycle. New York : International
University Press, Inc., 1959.

Erickson, E.H. Identity : Youth and Crisis. New York : W.W.
Norton & Company, Inc., 1968.

Eversoll, D. "A two generational View of Fathering," The Family
Coordinator. 28 : October, 1979.

Fishbein, E.G. "Expectant father's stress-due to the mother's
expectation," Journal of Obstetric Gynaecologic and Neonatal
Nursing. 13 : 325-328 ; September-October, 1984.

George, J.M. Psychology for Effective Teaching. 2nd ed. New York :
Holt Rinehart and Winston, Inc., 1968.

- Gilmer, B. Von. Haller and Others. Industrial and Organizational Psychology. New York : McGraw-Hill Book Company, 1971.
- Goebal, B.L. and Brown, D.R. "Age Differences in Motivation Related to Maslow's Need Hierachy," Development Psychology. 17 : 809-815 ; 1981.
- Hamachek, D.E. Encounter with the Self. 2nd ed. New York : Halt, Rinehart and Winston, Inc., 1978.
- Hergenhahn, B. An Introduction to theories of Learning. 2nd ed. New Jersey : Prentice - Hall, 1982.
- Hetherington E.M. and Parke, R.D. Child Psychology . A Contempory Veiwpoint. USA : Mcgraw-Hill Book Company, 1975.
- Hill, L. and Smith, N. Self - Care Nursing : Promotion of Health. 2 nd Norwalk : Appleton & Lange, 1990.
- Hoffman, M.L. "The Role of the father in Moral Internalization," in Micheal E. Lamb (E.D.) The Role of the Father in Child Development. 2 nd ed. p. 359-377 : John Wiby and Sons, Inc., USA : 1981.
- Horna, J. and E. Lupri. "Fathers' Participation in work, family life and Leisure : A Canadian experience," in charlie Lewis and Margaret O'Brien (Eds.) Reassessing Fatherhood. p. 54-73 : California : Sage Publications Ltd., 1987.
- Hurlock, E.B. Child Development. 6th ed. Tokyo : McGraw-Hill Kogakusha Ltd., 1978.
- Johnson, D.W. and Johnson, R.T. Educational Psychology. Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1979.

Kalellis, P.M. A New Self-Image : Restoring a Positive Sense of Self. Texas : Argus Communications, 1982.

Kaplan, A.G. and Sedney, M.A. Psychology and Sex Role : An Androgynous Perspective. Boston : Little Brown and Company, 1980.

Kawash, G.F. Kerr, E.N. and Clewes, J.L. "Self-esteem in children as a function of perceived parental behavior," Psychological Abstracts. 74(2) : 3746-3747 ; February, 1987.

Kendler, H.H. Basic Psychology. 2nd New York : Appleton century Crofts, 1968.

Kozier, B. Erb, G. Concepts and Issues in Nursing Practice. California : Addison-Wesley Publishing Company, 1989.

Lazarus, R.S. Pattern of Adjustment and Human Effectiveness. New York : McGraw-Hill Book Co., 1969.

Levenberg, L.H. "Accuracy of Academic Self Assessment and its relation to age, Sex, Achievement, I.Q., and Self-Esteem," Dissertation Abstracts International. 36(11) : P.7299 ; May, 1976.

Leung, J.J., and Sand, M.C. "Self-Esteem and Emotional Maturity in College Students," Journal of College Student Personnel. 22 : 291-298 ; 1981.

Lewis, J.L. "The effects of Father role on the father-child relationship and on the child's Self-Esteem," Dissertation Abstracts International. 49/07 : p.1739 ; January, 1989.

Lindgren, H.C. and John, H.H. An Introduction to Social Psychology. 3rd ed. The C.V. Mosby Company, 1981.

- Lipkin, G.B. Parent-Child Nursing. 2nd ed. Saint Louis : the C.V. Mosby Company, 1978.
- Lugo, J.O. and Hershey, J.O. Human development : Multidisciplinary Approach to the Psychology of Individual Growth. New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1974.
- Lynn, D.B. The father : his roles in child development. Monteny California : Brooks Cole Publishing Company, 1974.
- Maslow, A.H. Motivation and Personality. 2nd ed. New York : Harper & Row Publishers, Inc., 1970.
- Meisenhelder, J.B. "Self-esteem : a closer look at clinical Interventions," International Journal of Nursing studies. 22 : 127-135 ; April-May, 1985.
- Meneil, E.B. The Psychology of Being Human. New York : A Department of Harper & Row Publishers, Inc., 1975.
- Miller, T.W. "Male Self-Esteem and Attitudes toward Women's Roles," Journal of College Students Personnel. 14 : 402-405 ; 1973.
- Morris, C.G. Psychology. New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1967.
- Muhlenkamp, A.F. and Sayles, J.A. "Self-Esteem, Social Support and Positive Health Practices," Nursing Research. 35 : 334-338 ; November-December, 1986.
- Mullis, A.K., Mullis R.L. and Normandin, D. "Cross-sectional and Longitudinal Comparisons of Adolescent Self-Esteem," Adolescence. 27: 51-60 ; Spring, 1992.
- Mussen, P.H. Conger, J.J. and Kagan, C.J. Development and Personality. 3rd ed. New York : Harper & Row Publishers, 1969.

- ~~Norman~~, L.M. and others. Introduction to Psychology. 2nd ed.,
New York, 1970.
- Park, R.D. Fathering. USA : William Collin and Sons Co., Ltd. 1981.
- Parker, M.E.M. "Effects of Human Relations Groups on Fourth Grade
Children's Self-Esteem and Communication Skills," Dissertation
Abstracts International. 43 : 2894-A ; March, 1983.
- Parson, T. "Family structure and the socialization of the child," in
T. Parsons and R.F. Bales (Eds.) Family, Socialization and
Interaction process. p.35-131. Illinois : The free press,
1960.
- Pinyuchon, M. "Construction of Self - Esteem Inventory for Thai
College Women," A thesis submitted to Oregon State University.
November, 1992.
- Robischon, P. and Scott, D. "Role theory and its Application in
family nursing," Nursing Outlook. 17 : 52-57 ; July, 1969.
- Roger, C.R. "A Theory of Therapy, Personality and Interpersonal
Relationships as Developed in the Client-Centered Framewas,"
Psychology : A Study of Science. Vol.3 Edited by Koch, S.
New York : Mc Graw-Hill, 1959.
- Roger, C.R. On Becoming a Person. A Therapist's View of
Psychotherapy. Boston : Houghton Mifflin Company, 1961.
- ~~Rosenberg~~, M. Society and the Adolescent Self-Image. New Jersey :
Princeton University Press, 1965.
- Ruch, F.L. Psychology and Life. Scott : Fores Man and Company,
1953.

Satir, V.C. Family Therapy. rev. ed. Palo Alto, California :

Science and Behavior Books, 1967.

Scherz, J.I. "Late Adolescent and early adult male perceptions of the father-son relationship : implications for the Development of Self-Esteem," Dissertation Abstracts International. 46/12B : p.4427 ; 1985.

Schutz, W.C. Joy. New York : Grove Press, Inc., 1967.

Schwartz, M.A.J. "Jewish Adolescent Self-Esteem in Contemporary Society," Dissertation Abstracts International. 48(9) : p.2804 ; Macrh, 1987.

Sear, R.R., Maccoby Eleanor E. and Levin, Harry. Patterns of Child Rearing. Illinois : Row : Peterson and Company, 1959.

Stagner, R. Psychology of Personality. New York : McGraw-Hill Book Co., 1965.

Taft, L.B. "Self-Esteem in Later Life : a nursing perspective," Advance in Nursing Science. 8 : 77-84 ; October, 1985.

Taylor, M.C. "The need for Self-Esteem," Human Needs and Nursing Process. pp. 117-153. Edited by Yura, H. & Walse, M.B. : Appleton Century-Crofts, 1982.

Tharenou, P. "Employee Self-Esteem : A Review of the Literature," Journal of Vocational Behavior. 15 : 316-348 ; 1978.

Thorpe, L.P. Child Psychology and Development. New York : The Ronald Press Company, 1955.

Watson, W.L. and Bell, J.M. "Who are we? : Low Self-Esteem and Marital Identity," Psychosocial Nursing and Mental Health Services. 28 : 15-20 ; April, 1990.

~~White~~, R.W. The Enterprise of Living : Growth and Organization in Personality. New York : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1972.

Worchel, S. and George, R.G. Adjustment Path Ways to Personal Growth. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1985.

Workman, J.F. "Changes in Self-Esteem, Locus of Control and Anxiety Among Female College Students Related to Assertion Training," Dissertation Abstracts International. 43 : 696-697-A ; September, 1982.

Yachnick, M.D. "The relationship between Deaf students' Self-Esteem and Dimensions of their intrafamilial Communication," Dissertation Abstracts International. 46/053 : p.1704 ; 1985.

ภาคผนวก ก.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอนคือ

- ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน
 ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา
 ตอนที่ 3 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับเพื่อน
 ตอนที่ 4 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับตนเอง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

[] [1001-3] []
 [1 4]

1. อายุ ปี [] 5-6 []
 2. เพศ ชาย หญิง [7]
 3. ชั้น [8]
 4. โรงเรียน [9]

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ข้อความแต่ละข้อต่อไปนี้ เป็นพฤติกรรมที่บิดา และ/หรือ มารดาปฏิบัติต่อนักเรียนให้นักเรียนอ่านและตอบทีละข้อ ตามขั้นตอนดังนี้

1. พิจารณาว่า บิดา ของนักเรียนปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับที่เป็นจริงเพียงใด โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด จาก 4 ตัวเลือกคือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

2. พิจารณาว่า มารดา ของนักเรียนปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับที่เป็นจริงเพียงใด โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด จาก 4 ตัวเลือกคือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

หมายเหตุ การพิจารณา บิดาและมารดา ให้นักเรียนพิจารณาแยกกันเป็นอิสระอย่านำมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งพฤติกรรมที่บิดา และ/หรือ มารดาปฏิบัติกัน อาจอยู่ในระดับเดียวกันหรือต่างกันก็ได้

โปรดตอบทุกข้อ

การปฏิบัติของบิดา และ/หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
1. เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของ ข้าพเจ้า	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 2 \\ 4 \end{bmatrix}$ $\begin{bmatrix} 10 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 5 \end{bmatrix}$
2. ให้ข้าพเจ้าเสนอข้อคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 11 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 6 \end{bmatrix}$
3. อบรมดูแลข้าพเจ้าเมื่อ ข้าพเจ้าเริ่มโตเป็นวัยรุ่น	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 12 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 7 \end{bmatrix}$
4. ให้ความสนใจเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ของข้าพเจ้า	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 13 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 8 \end{bmatrix}$
5. สนใจในพฤติกรรมการแสดง ออกทุก ๆ อย่างของข้าพเจ้า	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 14 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 9 \end{bmatrix}$
6. ไม่เคยบอกเหตุผลแก่ข้าพเจ้า เมื่อสั่งให้ข้าพเจ้ากระทำ สิ่งต่าง ๆ	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 15 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 10 \end{bmatrix}$
7. เป็นผู้พาข้าพเจ้าไปพบแพทย์ เมื่อข้าพเจ้าไม่สบาย	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 16 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 11 \end{bmatrix}$
8. เข้าใจและคอยให้กำลังใจ เมื่อข้าพเจ้าทำผิดพลาด	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 17 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 12 \end{bmatrix}$
9. เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลข้าพเจ้า	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 18 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 13 \end{bmatrix}$
10. จะคอยสอดส่องดูแลความ ประพฤติของลูก ๆ อย่าง ใกล้ชิด	บิดา มารดา					$\begin{bmatrix} 19 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 14 \end{bmatrix}$

1-10 การเลี้ยงดูบุตร

11-20 การให้คำแนะนำ

21-30 การแก้ปัญหา

31-40 การทำใจและอารมณ์

41-50 สังคม

การปฏิบัติของบิดา และ/หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
11. เมื่อทางโรงเรียนเชิญ ประชุมท่านจะไปร่วม ประชุมด้วย	บิดา มารดา					[20] [15]
12. จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น	บิดา มารดา					[21] [16]
13. ให้ความสนใจต่อการ เปลี่ยนแปลงในสังคม	บิดา มารดา					[22] [17]
14. มักไปร่วมงานที่ทาง โรงเรียนของข้าพเจ้าจัดขึ้น	บิดา มารดา					[23] [18]
15. สอนให้ข้าพเจ้ารู้จักเก็บ รักษาสมบัติของตนเองและ ส่วนรวม	บิดา มารดา					[24] [19]
16. เน้นงวดกับข้าพเจ้าใน เรื่องระเบียบวินัย	บิดา มารดา					[25] [20]
17. มักเป็นผู้สละমানสามัคคี ในครอบครัว	บิดา มารดา					[26] [21]
18. สอนให้ลูกเห็นคุณค่าของ ความซื่อสัตย์และทำ ตัวอย่างให้เห็น	บิดา มารดา					[27] [22]
19. สอนสิ่งดีที่ควรปฏิบัติและสิ่ง ชั่วที่ควรละเว้นแก่ข้าพเจ้า และทำตัวเป็นตัวอย่างให้เห็น	บิดา มารดา					[28] [23]
20. เป็นผู้สอนกฎเกณฑ์ของ สังคมแก่ข้าพเจ้า เพื่อให้ ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ถึงการอยู่ ร่วมกับผู้อื่น	บิดา มารดา					[29] [24]

การปฏิบัติของบิดา และ/หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
21. จะช่วยเหลือเมื่อข้าพเจ้า ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วย ตนเองได้	บิดา มารดา					[30] [25]
22. ร่วมช่วยตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว	บิดา มารดา					[31] [26]
23. เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องค่า ใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้าน	บิดา มารดา					[32] [27]
24. เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการ ลงทุนลง เมื่อลูกทำความ ผิดร้ายแรง	บิดา มารดา					[33] [28]
25. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการ อบรมความประพฤติของ ข้าพเจ้า	บิดา มารดา					[34] [29]
26. เป็นผู้ตัดสินใจเลือก โรงเรียนให้ลูกเรียน	บิดา มารดา					[35] [30]
27. เป็นผู้ตัดสินใจเมื่อมีเรื่อง ทะเลาะวิวาทกันในบ้าน	บิดา มารดา					[36] [31]
28. จะให้คำแนะนำแก้ไข เมื่อข้าพเจ้าทำงานผิดพลาด	บิดา มารดา					[37] [32]
29. เมื่อคนในบ้านผิดใจกัน จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย	บิดา มารดา					[38] [33]
30. จะวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการอบรมลูก	บิดา มารดา					[39] [34]
31. เมื่อข้าพเจ้าโตขึ้นต้อง หารายได้เพิ่มขึ้น	บิดา มารดา					[40] [35]

การปฏิบัติของบิดา และ/หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
32. จะวางแผนทางด้านการเงินไว้สำหรับอนาคต	บิดา มารดา					[₄₁] [₃₆]
33. ให้ความสำคัญและคำนึงถึงการหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว	บิดา มารดา					[₄₂] [₃₇]
34. มักจะงดซื้อของบางสิ่งบางอย่าง เพื่อลดค่าใช้จ่าย	บิดา มารดา					[₄₃] [₃₈]
35. จะหางานพิเศษทำหรือเปลี่ยนงาน เมื่อคิดว่าจะทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น	บิดา มารดา					[₄₄] [₃₉]
36. เป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายในการเรียนของข้าพเจ้า	บิดา มารดา					[₄₅] [₄₀]
37. เป็นผู้ทำให้ครอบครัวมีฐานะมั่นคงขึ้น	บิดา มารดา					[₄₆] [₄₁]
38. ประหยัดเงินไว้ให้ลูก โดยการฝากออมสิน สะสมทรัพย์	บิดา มารดา					[₄₇] [₄₂]
39. จะสนใจกิจกรรมที่ทำให้มีรายได้พิเศษมาเลี้ยงครอบครัว	บิดา มารดา					[₄₈] [₄₃]
40. มักจะจัดเตรียมค่าใช้จ่ายของข้าพเจ้าไว้ล่วงหน้า	บิดา มารดา					[₄₉] [₄₄]
41. มีเวลาเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว	บิดา มารดา					[₅₀] [₄₅]
42. สอบถามลูก ๆ ถึงรายการโทรทัศน์และวิทยุที่ลูก ๆ ชอบ	บิดา มารดา					[₅₁] [₄₆]

การปฏิบัติของบิดา และ/หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
43. จะรักษาสุขภาพร่างกายให้ แข็งแรงอยู่เสมอเพื่อเข้า ร่วมกิจกรรมในยามว่างกับ ข้าพเจ้า	บิดา มารดา					[52] [47]
44. เมื่อมีเวลาว่างจะพาลูก ๆ ไปเยี่ยมญาติ	บิดา มารดา					[53] [48]
45. จะจัดเวลาไว้สำหรับพา ครอบครัวไปพักผ่อนประจำปี	บิดา มารดา					[54] [49]
46. ไม่เคยสนใจว่าข้าพเจ้าใช้ เวลาว่างทำอะไร	บิดา มารดา					[55] [50]
47. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ ข้าพเจ้าเข้าร่วมกิจกรรม ยามว่างที่เหมาะสม	บิดา มารดา					[56] [51]
48. ใช้เวลาว่างหลังรับประทานอาหาร เย็น พุดคุยหรือ สนทนาร่วมกับครอบครัว	บิดา มารดา					[57] [52]
49. ร่วมทำกิจกรรมกับลูก ๆ ในการทำความสะดวกหรือ ซ่อมแซมของใช้ ของเล่นให้ เรียบร้อยพร้อมที่จะใช้หรือ เล่นได้เสมอ	บิดา มารดา					[58] [53]
50. เป็นผู้จัดหาและส่งเสริม ให้ข้าพเจ้าได้อ่านหนังสือ ที่มีเนื้อหาดี ๆ	บิดา มารดา					[59] [54]

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับเพื่อน

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ต้องการทราบความรู้สึก และความคิดเห็นบางประการเกี่ยวกับเพื่อน ซึ่งมีทั้งหมด 40 ข้อ ขอให้นักเรียนอ่านข้อความเหล่านี้ทีละข้อ แล้วพิจารณาตอบตามความรู้สึกและความคิดเห็นตามสภาพที่เป็นจริงของนักเรียนให้มากที่สุด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ต้องการ

ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามให้ครบ 40 ข้อ แต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมจะมีความรู้สึกนึกคิดไม่เหมือนกันได้ ดังนั้นคำตอบที่ดีที่สุดคือ คำตอบที่ตรงกับสภาพที่แท้จริงของนักเรียนเอง และจะถือว่าเป็นความลับ

โปรดตอบทุกข้อ

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
1. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองขาดเพื่อนสนิทที่ไว้วางใจและปรับทุกข์ได้ ✓					[3] [4]
2. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าไม่มีใครอยากจะทำเพื่อนหรือคบกับข้าพเจ้า					[5] [6]
3. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อน ๆ มักทำอะไรให้ข้าพเจ้าไม่ถูกใจเสมอ					[7] [8]
4. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไม่ได้รับความสนใจและเอาใจใส่จากเพื่อน					[9] [10]
5. ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีความสุขที่ได้อยู่กับเพื่อนฝูง					[11] [12]
6. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองเหงาเมื่อขาดเพื่อน					[13] [14]
7. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองโกรธง่ายเมื่อถูกเพื่อนหยอกล้อ					[15] [16]

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
8. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองเป็นคน สนุกสนานร่าเริงเมื่ออยู่กับเพื่อน ๆ					[₁₂]
9. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อน ๆ รักและ หวังดีต่อข้าพเจ้า ✓					[₁₃]
10. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองมักจะเป็น ตัวตลกให้เพื่อน ๆ หัวเราะเฮฮา					[₁₄]
11. ข้าพเจ้าชอบฟังความคิดเห็นของเพื่อน					[₁₅]
12. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อน ๆ อึกน่า ข้าพเจ้าไปในทางไม่ดี					[₁₆]
13. ข้าพเจ้าคิดว่า ข้าพเจ้าสามารถ ทำงานกับเพื่อนได้					[₁₇]
14. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนชอบเอาเปรียบ ข้าพเจ้า					[₁₈]
15. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนไม่เป็นกันเอง กับข้าพเจ้า ✓					[₁₉]
16. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนคอยขัดขวาง ไม่ยอมให้ข้าพเจ้าทำอะไรตามใจชอบ					[₂₀]
17. ข้าพเจ้ารู้สึกพอใจเมื่อได้รับฟัง ความคิดเห็นจากเพื่อน					[₂₁]
18. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนส่วนมาก เข้าใจข้าพเจ้าดี ✓					[₂₂]
19. ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าคุณมักคอย จับผิดข้าพเจ้าเสมอ					[₂₃]
20. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเพื่อนทำอะไร ไม่ค่อยถูกต้อง					[₂₄]

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
21. ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะปฏิบัติตัว อย่างไรจึงทำให้เพื่อน ๆ ชอบ					[25]
22. ข้าพเจ้าสามารถที่จะฮัมหรือพูดคุย กับเพื่อนได้อย่างสนิทสนม					[26]
23. ถ้าข้าพเจ้าไม่ชอบเพื่อนคนใด ข้าพเจ้ามักจะแกล้งหรือพูดประชด ประชันเพื่อนคนนั้นเสมอ ๆ					[27]
24. ข้าพเจ้าสามารถทำให้เพื่อนหัวเราะ และสนุกสนานได้					[28]
25. ข้าพเจ้าไม่กล้าเข้าไปเล่นหรือร่วม วงสนทนากับเพื่อน โดยที่เพื่อน ไม่ได้ชวน					[29]
26. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณเองได้รับความ ช่วยเหลือและคำแนะนำที่ดีจากเพื่อน ๆ					[30]
27. ข้าพเจ้าชอบแยกตัวออกจากกลุ่ม เพื่อนไปอยู่ตามลำพัง					[31]
28. เมื่อมีเรื่องขัดใจกับเพื่อน ข้าพเจ้า มักพูดปรับความเข้าใจกัน					[32]
29. ข้าพเจ้ารู้สึกไม่พอใจที่เพื่อน ๆ ชอบเอาของข้าพเจ้าไปใช้					[33]
30. ข้าพเจ้ามีความสุข เมื่อได้ให้ความ ช่วยเหลือแก่เพื่อน ๆ					[34]
31. ข้าพเจ้าไม่กล้าพูดหรือแสดงความ คิดเห็นขณะทำงานร่วมกับเพื่อน					[35]

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
32. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นส่วนกันเห็นว่า ข้าพเจ้าไม่มีความสามารถในการ ทำงานกลุ่ม					[36]
33. ข้าพเจ้าเต็มใจและพอใจที่ได้ทำงาน ร่วมกับเพื่อน					[37]
34. เพื่อน ๆ มักจะเลือกให้ข้าพเจ้า ร่วมทำงานกลุ่มด้วย					[38]
35. เพื่อนร่วมงานมักไม่สนใจผลงาน ของข้าพเจ้า					[39]
36. ข้าพเจ้าชอบพูดหรือแสดงความคิด เห็นร่วมกับเพื่อน					[40]
37. ขณะทำงานกลุ่มข้าพเจ้ามักจะถูก ทอดทิ้งจากเพื่อน					[41]
38. ข้าพเจ้ายินดีทำตามข้อตกลงในกลุ่ม เพื่อน					[42]
39. ข้าพเจ้าพอใจที่จะทำงานร่วมกับ เพื่อนมากกว่าทำตามลำพัง ✓					[43]
40. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานร่วม กับเพื่อน ข้าพเจ้าจะทำอย่างเต็ม ความสามารถ					[44]

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับตนเอง

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าเป็นจริงมากน้อยเพียงใด แต่ละข้อไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด เพราะแต่ละคนย่อมมีลักษณะ หรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติไม่เหมือนกัน โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับสภาพที่เป็นจริงของนักเรียนเพียงคำตอบเดียว

โปรดตอบทุกข้อ

[4]

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
1. ข้าพเจ้าไม่ค่อยเห็นไหวต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ					[๕]
2. ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจในการพูดหน้าชั้นเรียน					[๖]
3. ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจโดยไม่รู้สึกลังเลใจเกินไป					[๗]
4. ใคร ๆ รู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับข้าพเจ้า					[๘]
5. ข้าพเจ้ารู้สึกหงุดหงิดง่ายเมื่ออยู่ที่บ้าน					[๙]
6. ข้าพเจ้าต้องใช้เวลานานกว่าจะคุ้นเคยกับสิ่งใหม่ ๆ					[10]
7. ข้าพเจ้าเป็นที่นิยมหรือเป็นขวัญใจในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน					[11]
8. พ่อแม่เข้าใจความรู้สึกของข้าพเจ้า					[12]
9. ข้าพเจ้ายอมแพ้ต่อสิ่งต่าง ๆ ง่ายมาก					[13]

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
10. พ่อแม่ตั้งความหวังในตัวข้าพเจ้าสูงเกินไป					[₁₄]
11. เป็นเรื่องลำบากใจที่เกิดเป็นข้าพเจ้า					[₁₅]
12. ชีวิตของข้าพเจ้าเต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย					[₁₆]
13. เพื่อน ๆ มักคล้อยตามความคิดของข้าพเจ้า					[₁₇]
14. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองต่ำต้อย					[₁₈]
15. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากหนีออกจากบ้าน					[₁₉]
16. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกหงุดหงิดเมื่ออยู่ที่โรงเรียน					[₂₀]
17. เมื่อเทียบกับคนส่วนใหญ่แล้วข้าพเจ้าหน้าตาไม่ดี					[₂₁]
18. พ่อแม่เข้าใจในตัวข้าพเจ้า					[₂₂]
19. คนอื่น ๆ ได้รับการชื่นชมมากกว่าข้าพเจ้า					[₂₃]
20. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าพ่อแม่วุ่นวายกับชีวิตข้าพเจ้า					[₂₄]
21. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกท้อแท้เมื่ออยู่โรงเรียน					[₂₅]
22. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้าอยากเป็นคนอื่น					[₂₆]
23. ข้าพเจ้าไม่สามารถเป็นกึ่งหนึ่งของใครได้					[₂₇]

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
24. ข้าพเจ้าไม่เคยวิตกกังวลใจในเรื่องใด ๆ เลย					[]
25. ข้าพเจ้ามีความมั่นใจในตนเอง					[๒๐]
26. ข้าพเจ้าเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่นได้ง่าย					[๒๑]
27. ข้าพเจ้ากับพ่อแม่มีความสุขมากในการอยู่ด้วยกัน					[๓๐]
28. ข้าพเจ้านั่งใจลอยบ่อย ๆ					[๓๑]
29. ข้าพเจ้าอยากเป็นเด็กกว่านี้					[๓๒]
30. ข้าพเจ้าทำในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ					[]
31. ข้าพเจ้าต้องมีคนคอยบอกเสมอว่าข้าพเจ้าต้องทำอะไรบ้าง					[๓๓]
32. ข้าพเจ้ามักเสียใจในสิ่งที่ทำไปแล้ว					[๓๔]
33. ข้าพเจ้าไม่เคยมีความสุขเลย					[]
34. ในการทำอะไรข้าพเจ้าจะทำอย่างเต็มความสามารถ					[๓๕]
35. โดยปกติข้าพเจ้าสามารถดูแลตัวเองได้					[๓๖]
36. ข้าพเจ้าเป็นคนที่ค่อนข้างมีความสุข					[๓๗]
37. ข้าพเจ้าชอบทุกคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก					[]
38. ข้าพเจ้ารู้จักตัวเองดี					[๓๘]
39. เมื่อข้าพเจ้าอยู่บ้านไม่มีใครใส่ใจกับข้าพเจ้ามากนัก					[๓๙]
40. ข้าพเจ้าไม่เคยถูกดุด่าเลย					[]

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด	สำหรับ ผู้วิจัย
41. ข้าพเจ้าสามารถตัดสินใจและยึดมั่น อยู่กับการตัดสินใจนั้นได้โดยไม่ เปลี่ยนแปลง					[₄₀]
42. จริงแล้วข้าพเจ้าไม่ชอบเป็น เด็กผู้ชาย/เด็กผู้หญิง (เพศที่ รักเรียนเป็นอยู่ขณะนี้					[₄₁]
43. ข้าพเจ้าไม่ชอบอยู่กับคนอื่น					[₄₂]
44. ข้าพเจ้าไม่เคยประหม่าเลย					[]
45. บ่อยครั้งที่ข้าพเจ้ารู้สึกอายตัวเอง					[₄₃]
46. เพื่อน ๆ วิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้า บ่อย ๆ					[₄₄]
47. ข้าพเจ้าพูดความจริงเสมอ					[]
48. ครูทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไม่ดี เท่าที่ควร					[₄₅]
49. ข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น กับข้าพเจ้า					[₄₆]
50. ข้าพเจ้าไม่เคยทำอะไรประสบ ความสำเร็จ					[₄₇]
51. ข้าพเจ้าอารมณ์เสียง่ายเมื่อถูกดู					[₄₈]
52. ข้าพเจ้ารู้สึกอยู่เสมอว่าควรพูดอะไร กับผู้อื่น					[]

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ภาคผนวก ข.

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) โดยใช้สูตรของ Cronbach (ฉ้วน ศาสสศ และอังคณา ศาสสศ. 2528: 170-171)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{S^2_e}{S^2_t} \right\}$$

เมื่อ α = ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อของแบบทดสอบ

S^2_e = ความแปรปรวนของคะแนนรายข้อ

S^2_t = ความแปรปรวนของคะแนนรวม

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) มีลำดับขั้นตอนในการคำนวณโดยใช้สูตร ดังนี้

2.1.1 การคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวพยากรณ์ และตัวพยากรณ์กับตัวแปรเกณฑ์ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน มีสูตรดังนี้ (นางรัตน์ ทวีรัตน์. 2531. 145)

$$r_{xy} = \frac{N\sum xy - \sum x \sum y}{\sqrt{(N\sum x^2 - (\sum x)^2)(N\sum y^2 - (\sum y)^2)}}$$

เมื่อ r_{xy} = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

$\sum xy$ = ผลรวมของผลคูณของคะแนน x กับคะแนน y

$\sum x \sum y$ = ผลรวมของคะแนน x คูณกับผลรวมของคะแนน y

$\sum x^2, \sum y^2$ = ผลรวมของคะแนน แต่ละตัวยกกำลังสอง

N = จำนวนคนในกลุ่ม

2.1.2 ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยการทดสอบค่า t (t-test) มีสูตรดังนี้

$$t = \frac{r\sqrt{N-2}}{\sqrt{1-r^2}} \quad (df = N-2)$$

เมื่อ t = ค่าคงที่

r = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

N = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2.1.3 หากกลุ่มตัวพหุการณที่สามารถพยากรณ์ได้ดีที่สุด โดยใช้วิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรทีละอัน มีสูตรดังนี้

ก. หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างตัวพหุการณกับตัวเกณฑ์ โดยใช้สูตรดังนี้

$$R = \sqrt{\frac{SS_{res}}{SS_t}}$$

เมื่อ R = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ

SS_{res} = ความแปรปรวนของตัวเกณฑ์ที่สามารถอธิบายได้ด้วยตัวพหุการณ

SS_t = ความแปรปรวนทั้งหมดของตัวแปรเกณฑ์

ข. ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่คำนวณ โดยใช้สูตร (Kerlinger and pedhazur. 1973)

$$F = \frac{R^2(N-K-1)}{(1-R^2)K}$$

เมื่อ F = ค่าสถิติทดสอบเอฟ

R^2 = สัมประสิทธิ์การพหุการณ

N = ตัวอย่างประชากร

K = จำนวนตัวพหุการณ

ค. ทดสอบค่า F เพื่อทดสอบว่าเมื่อเพิ่มตัวพหุการณแล้วจะทำให้ค่า R^2 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยใช้การทดสอบค่า F ดังนี้

$$F = \frac{(R^2 y.12 \dots k1 - R^2 y.12 \dots k2) / (k1 - k2)}{(1 - R^2 y.12 \dots k1) / (N - k1 - 1)}$$

เมื่อ F = ค่าสถิติเอฟ

$R^2 y.12$ = ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณที่มีตัวพยากรณ์

$k1$ = จำนวนตัวทำนายที่มีค่ามากกว่า

ง. หาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$b_i = B_i \cdot \frac{S_y}{S_i}$$

S_i

เมื่อ b_i = ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์

B_i = beta weight ของตัวแปร i

S_y = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรเกณฑ์

S_i = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวพยากรณ์

จ. ทดสอบค่า t เพื่อทดสอบว่าค่า b ของตัวพยากรณ์แต่ละตัวจะส่งผลต่อ

ตัวแปรเกณฑ์หรือไม่

$$t = \frac{b_i}{S.E.b_i} \quad (df = N - K - 1)$$

$S.E.b_i$

เมื่อ t = ค่าสถิติทดสอบที่

b_i = สัมประสิทธิ์การถดถอย หรือค่าน้ำหนักของตัวพยากรณ์

$S.E.b_i$ = ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของ b_i (Standard Error)

2.2 คำนวณหาค่า Z เปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสองกลุ่ม โดยใช้สูตร

(Howell. 1982.1981)

$$Z = \frac{r_1 - r_2}{\sqrt{\frac{1}{(N_1 - 3)} + \frac{1}{(N_2 - 3)}}}$$

เมื่อ r_1, r_2 = คะแนนมาตรฐานที่แปลงจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตาม

วิธีของ Fisher's Transformation of r

N_1, N_2 = จำนวนคนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

2.3 ทดสอบความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของตัวแปรสองกลุ่ม โดยใช้สูตร

(พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2631.175)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{(n_1-1)S_1^2 + (n_2-1)S_2^2}{n_1+n_2-2} \left\{ \frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} \right\}}}$$

$$df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ t = ค่าสถิติซึ่งมีการแจกแจงแบบ t

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ = คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

S_1^2, S_2^2 = ค่าความแปรปรวนของกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 ตามลำดับ

n_1, n_2 = จำนวนคนในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ

ภาคผนวก ค.

คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนราชทัณฑ์คะแนนรวมของแบบสอบถาม

ตาราง 29 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ของแบบสอบถาม
บทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา

ด้าน	ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	
		บิดา	มารดา		บิดา	มารดา
เลือกบุตร	1	.50	.40	6	.19	.17
	2	.42	.40	7	.43	.39
	3	.46	.42	8	.58	.49
	4	.41	.37	9	.45	.40
	5	.46	.43	10	.48	.42
การเป็นตัวแทนทาง	11	.31	.29	16	.37	.33
สังคม	12	.40	.40	17	.54	.46
	13	.36	.36	18	.47	.40
	14	.37	.34	19	.46	.41
	15	.47	.39	20	.44	.41
	21	.53	.46	26	.27	.25
แก้ปัญหา	22	.54	.41	27	.41	.34
	23	.33	.30	28	.56	.53
	24	.30	.25	29	.48	.38
	25	.38	.32	30	.50	.45
	31	.25	.18	36	.35	.25
หาเลี้ยงครอบครัว	32	.48	.37	37	.50	.28
	33	.45	.27	38	.40	.32
	34	.14	.11	39	.32	.19

ด้าน	ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	
		บิดา	มารดา		บิดา	มารดา
สันตนาการ	35	.24	.18	40	.41	.33
	41	.44	.44	46	.19	.15
	42	.38	.35	47	.52	.46
	43	.47	.42	48	.49	.48
	44	.45	.40	49	.50	.44
	45	.45	.41	50	.47	.47

ตาราง 30 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ของแบบสอบถาม
การปรับตัวกับเพื่อน

ด้าน	ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
การรู้จักและเข้าใจ ตนเอง	1	.29	6	.01
	2	.25	7	.12
	3	.26	8	.27
	4	.27	9	.37
	5	.20	10	.03
การมีเจตคติที่ดีต่อ เพื่อน	1	.19	6	.20
	2	.17	7	.20
	3	.30	8	.34
	4	.24	9	.27
	5	.27	10	.27
การสร้างสัมพันธภาพ กับเพื่อน	1	.25	6	.30
	2	.34	7	.31
	3	.16	8	.20
	4	.24	9	.09
	5	.20	10	.23
ความสามารถในการ ทำงานร่วมกับเพื่อน	1	.26	6	.33
	2	.29	7	.32
	3	.33	8	.27
	4	.35	9	.26
	5	.28	10	.35

ตาราง 31 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายชื่อกับคะแนนรวมของแบบสอบถาม
ความรู้สึกรู้สึกค่าในตนเอง

ข้อที่	r	ข้อที่	r	ข้อที่	r	ข้อที่	r
1	.15	14	.39	27	.54	40	.10
2	.12	15	.36	28	.18	41	.22
3	.19	16	.26	29	.12	42	.26
4	.28	17	.27	30	.27	43	.24
5	.26	18	.48	31	.15	44	.28
6	.12	19	.18	32	.19	45	.20
7	.21	20	.27	33	.38	46	.21
8	.52	21	.33	34	.24	47	.12
9	.27	22	.37	35	.22	48	.18
10	.14	23	.38	36	.45	49	.05
11	.33	24	.20	37	.09	50	.31
12	.42	25	.29	38	.32	51	.24
13	.21	26	.33	39	.37	52	.13

ประวัติย่อของผู้ศึกษา

ชื่อ นางสาวเพชวีย์ ผลภาค
 เกิดวันที่ 3 มีนาคม 2501
 สถานที่เกิด 3 หมู่ 2 ต. บ้านขี้ด อ. บางปะหัน จ. พระนครศรีอยุธยา
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 681 ถ. สามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
 ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน พยาบาลวิชาชีพ ระดับ 5
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน ดิกัลยธรรมพิเศษ 8.1 วชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

- พ.ศ. 2519 มัธยมศึกษา โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 พ.ศ. 2522 ประกาศนียบัตรพยาบาล อนามิส และผดุงครรภ์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์
 พ.ศ. 2530 พยาบาลศาสตรบัณฑิต (สาขาการพยาบาลอาชีวศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหิดล
 พ.ศ. 2539 การศึกษามหาบัณฑิต (วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ) มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

บทคัดย่อ

ของ

เพ็ญวิ ผลิตภาค

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2539

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน กับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มที่จำแนกตามเพศ และจำแนกตามวัย 2. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ดังกล่าวตามตัวแปรเพศและวัย 3. จัดลำดับความสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อนในการทำนุภาพความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นทุกกลุ่ม 4. เปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองระหว่างวัยรุ่นที่มีเพศและวัยต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2538 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในกรุงเทพมหานคร จำนวน 761 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนและเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา แบบสอบถามการปรับตัวกับเพื่อน และแบบสอบถามความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ สถิติทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสถิติ Fisher's z Transformation of r ทดสอบความแตกต่างของค่าสหสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนโดยส่วนรวมและแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองในวัยรุ่นทุกกลุ่ม ยกเว้น บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่พบความสัมพันธ์ในวัยรุ่นเพศชาย และบทบาทของมาราด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งไม่พบความสัมพันธ์ในวัยรุ่นกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

2. ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อนกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน สามารถร่วมกันทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในวัยรุ่นทุกกลุ่ม ยกเว้นในวัยรุ่นเพศชาย บทบาทของบิดาไม่สามารถร่วมทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ และตัวแปรที่ทำนายได้ดีที่สุดคือ การปรับตัวกับเพื่อน

อันดับรองลงมาคือ บทบาทของมารดาและบทบาทของบิดาตามลำดับ

4. วัยรุ่นซึ่งมีเพศหรือวัยต่างกัน มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน

PATERNAL ROLE, MATERNAL ROLE, PEER ADJUSTMENT AND SELF - ESTEEM
OF ADOLESCENTS

AN ABSTRACT

BY

PAYOW PHOLPHAK

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

May 1996

The purposes of this research were : 1) to study the relations of paternal role, maternal role and peer adjustment in overall and sub-dimensions with self-esteem in whole group and in different age or sex subgroups 2) to compare the levels of those relationships between subgroups of different sexes or ages 3) to rank the importance of paternal role, maternal role and peer adjustment in predicting self-esteem of adolescents in whole group and each subgroups 4) to compare self-esteem of adolescents of different sexes or ages.

The samples of this study were 761 Mathayom Suksa 2 and 5 Students of co-ed secondary schools in Bangkok metropolitan area. The qualified students were drawn by a simple random sampling of schools.

The instruments employed in this study were a paternal role and maternal role questionnaire, a peer adjustment questionnaire and a self-esteem inventory.

Pearson Product Moment Correlation, Multiple Regression analysis, t-test for significance of pearson's r and Fisher's z Transformation of r were employed for analysing the data.

The findings were as follows:

1. The overall and sub-dimensions of paternal role, maternal role and peer adjustment were significantly and positively correlated with self-esteem in whole group and all subgroups except that the paternal's providing sub-role dimension in male subgroup and the maternal's providing sub-role dimension in every subgroup did not significantly correlated with self-esteem.

2. Neither sex nor age differences were found on the relations between paternal role, maternal role and peer adjustment with self-esteem.

3. The paternal role, maternal role and peer adjustment, altogether, were able to significantly predict self-esteem in the whole group and every subgroup except for male subgroup where the paternal role did not significantly predict self-esteem. The best predictor was peer adjustment the next ones were maternal role and paternal role respectively .

4. Adolescents of different sexes or ages were not significantly different in self-esteem .